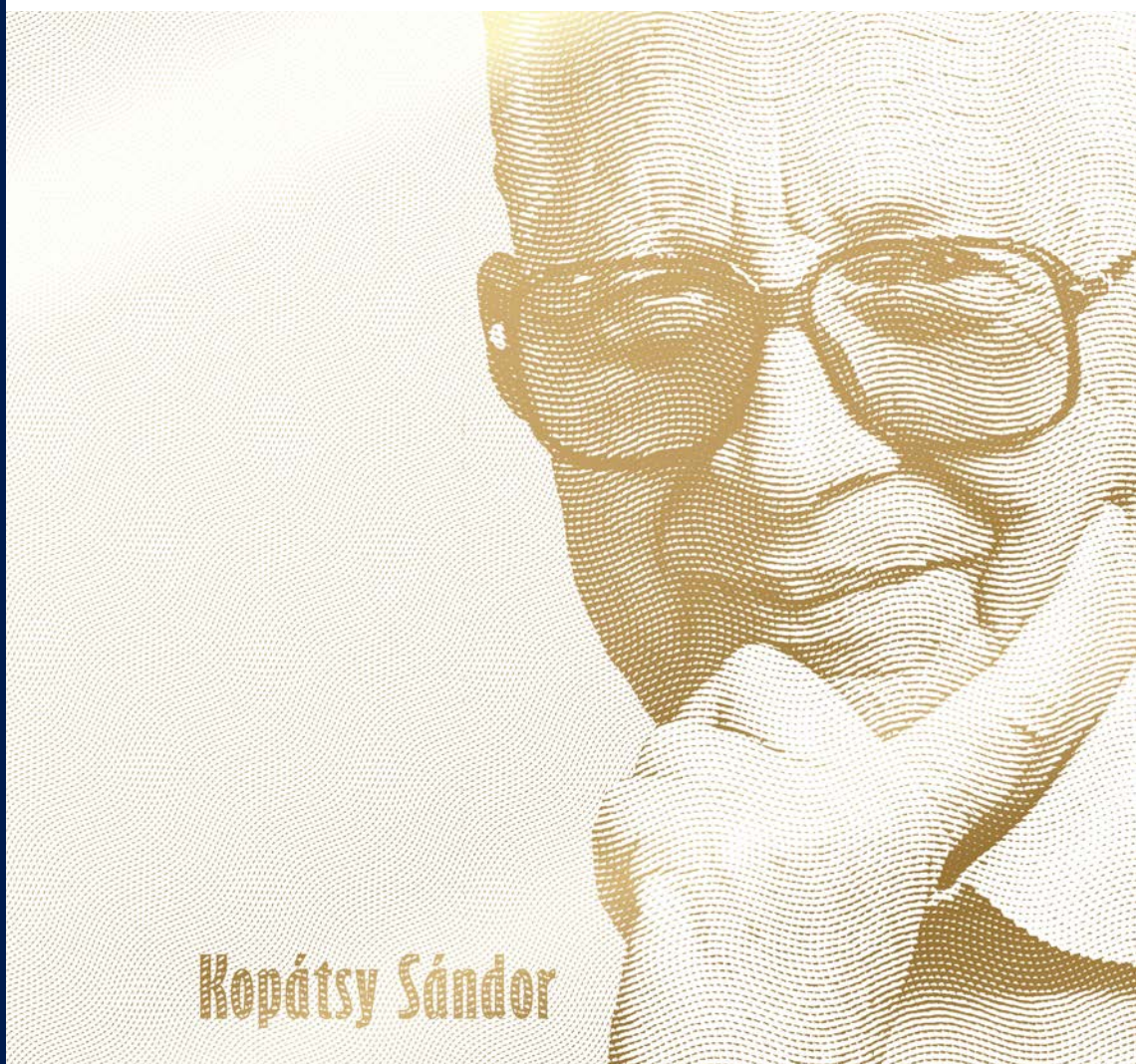

FENNTARTHATÓSÁGI JELENTÉS

2021

*„Természet, erkölcs, tudás, tehetség.
A társadalmak értékét, hatékonyságát e négy tényező
szorzata fejezi ki. Így van ez már ma is,
de a jövőben még inkább így lesz.”*

Kopátsy Sándor

FENNTARTHATÓSÁGI JELENTÉS

2021

Borítókép: Kopátsy Sándor (1922–2020). Forrás: PP archív, a Piac és Profit Kft. hozzájárulásával.

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bank elsődleges céljaként az árstabilitás elérését és fenntartását jelöli meg. Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, ellenálló képességének növelését, a gazdasági növekedéshez való fenntartható hozzájárulásának biztosítását és a rendelkezésére álló eszközökkel a Kormány gazdaságpolitikáját.

A Fenntarthatósági jelentés támogatja a jegybank törvényi feladatainak ellátását. A Jelentés ezt olyan módon szolgálja, hogy megvizsgálja és mérhetővé teszi hazánk hosszú távon fenntartható felzárkózásának és inkluzív növekedésének kulcstényezőit, ami támogatja a fenntartható felzárkózást biztosító reformok megfogalmazását és végrehajtását. A Fenntarthatósági jelentés ezt komplex módon teszi: a reálgazdasági tényezők mellett azt is vizsgálja, hogy nemzetközi összehasonlításban a pénzügyi, társadalmi és környezeti erőforrások is fenntartható módon hasznosulnak-e a sikeres felzárkózás és társadalmi jólét elérése érdekében.

A Fenntarthatósági jelentés Baksay Gergely, Közgazdasági elemzésekért és versenyképességért felelős ügyvezető igazgató általános irányítása alatt készült. A Fenntarthatósági jelentés elkészítésében a Költségvetési és versenyképességi elemzések, a Közgazdasági előrejelzés és elemzés, a Pénzügyi rendszer elemzése, a Monetáris politika és pénzpiaci elemzés, a Digitalizációs, a Pénzügyi infrastruktúrák, a Fenntartható pénzügyekért és felügyeleti koordinációért felelős, valamint a Társadalmi kapcsolatokért felelős igazgatóság munkatársai vettek részt.

A Fenntarthatósági jelentés készítése során a 2021. március 19-ig rendelkezésre álló adatokat vettük figyelembe. A vizsgált mutatók egy jelentős részének az esetében eddig az időpontig a 2019. évre vonatkozó adatok voltak elérhetőek nemzetközileg összehasonlítható módon, így a koronavírus-járvány 2020-ban jelentkező hatásai csak részben szerepelnek az adatokban.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	7
2. Az MNB Fenntarthatósági Index módszertana és eredményei	9
2.1. Módszertan	9
2.2. Nemzetközi fenntarthatósági rangsorok	11
2.3. Az MNB Fenntarthatósági Indexének eredményei	12
3. Környezeti fenntarthatóság	16
3.1. Energiatermelés	18
3.2. Energiafelhasználás	20
3.3. Levegő tisztasága és természeti erőforrásaink igénybevétele	22
3.4. Szárazföldi ökoszisztémák	24
3.5. Vízgazdálkodás és víztisztaság	26
3.6. Zöld pénzügyek	28
4. Társadalmi fenntarthatóság	30
4.1. Demográfia	32
4.2. Foglalkoztatás	34
4.3. Lakhatás	36
4.4. Bérek és fogyasztás	38
4.5. Egyenlőtlenségek	40
4.6. Képzettség	42
4.7. Egészségi helyzet	44
4.8. Közbiztonság	46
5. Pénzügyi fenntarthatóság	48
5.1. Bankrendszer	50
5.2. Háztartások pénzügyei	52
5.3. Vállalati pénzügyek	54
5.4. Költségvetés	56
5.5. Nemzetgazdasági pénzügyek	58
5.6. Digitális pénzügyi szolgáltatások	60
5.7. Elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások	62
6. Fenntartható növekedés	64
6.1. Gazdasági növekedés	66
6.2. Infláció	68
6.3. Termelékenység	70
6.4. Innováció és kutatás-fejlesztés	72
6.5. Gazdasági digitalizáció	74
6.6. Gazdasági szerkezet	76

1. Vezetői összefoglaló

A Fenntarthatósági jelentés célja, hogy megvizsgálja és mérhetővé tegye hazánk hosszú távon fenntartható felzárkózásának kulcstényezőit, amelyekre a jegybankok hagyományos makrogazdasági és pénzügyi elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági-társadalmi jólét tartós megteremtése és a sikeres felzárkózás szempontjából. A fenntarthatóság és a fenntartható felzárkózás kifejezések Magyarországon még nem szerves részei a (gazdaság)politikai döntéshozatalnak, a közgazdasági gondolkodásnak és a mindennapi életnek. Ezért szükséges a XXI. század gazdasági és társadalmi konvergenciáját meghatározó keretrendszer kidolgozása, az abban elért eredmények számszerűsítése és visszajelzésre alkalmassá tétele. A Magyar Nemzeti Bank 2019-ben jelentette meg A jövő fenntartható közgazdaságtana című könyvet a jövőnket leginkább meghatározó globális trendek és problémák feltárása céljából. A Fenntarthatósági jelentés e kiadvány szellemiségében vizsgálja hazánk hosszú távú boldogulásának helyzetét és kilátásait.

Egy ország társadalmi-gazdasági modelljét akkor tekintjük hosszú távon fenntarthatónak, ha a reálgazdasági tényezők mellett annak pénzügyi, társadalmi és környezeti erőforrásai is fenntartható módon hasznosulnak a sikeres felzárkózás és társadalmi jólét elérése érdekében. A fenntartható fejlődés lényegi eleme az ENSZ Környezetvédelmi és Fejlesztési (Brundtland) Világbizottság 1987. évi jelentésében lefektetett megállapítás, miszerint a jövőbeli generációk jövőbeli szükségletei kielégítésének ellehetetlenítése nélkül szükséges a jelen erőforrásait felhasználni, ezáltal biztosítva egy ország állampolgárainak hosszú távú jólétét. A fenntarthatóságot és a fenntartható fejlődést nemzetközi összehasonlításban vizsgáló elemzésekhez hasonlóan ez a jelentés is számos dimenziót vizsgál, és a számszerű eredmények mellett tartalmazza azok elemzését, értékelését és ok-okozati összefüggéseit is. A jegybank versenyképességi témájú kiadványaival szemben e jelentés nem az egyes országok által középtávon elérhető teljesítményt kívánja megbecsülni, hanem a jelenlegi nemzetgazdasági és társadalmi modellek hosszú távú fenntarthatóságát.

A Fenntarthatósági jelentés 108 – szinte kizárólag objektív – mutatója felhasználásával a jegybank létrehozta az MNB Fenntarthatósági Indexet, amelyben Magyarország a 15. helyezést érte el az Európai Unió 27 tagállama körében. A kidolgozott keretrendszer a szöveges értékelés mellett lehetőséget biztosít az eredmények számszerűsítésére, valamint objektív diagnózison alapuló visszajelzésre is, amelyben négy fő terület 108 tényszerű mutatójának elemzése és különböző szintű aggregálása segíti az átlátható kiértékelést. Az egyes országok rangsorolásához az MNB kompozit indexet hozott létre. Az uniós országok teljesítményét a fenntartható felzárkózást meghatározó területeken rangsoroló Fenntarthatósági Indexben hazánk a középmezőnyben végzett, és az indexhez felhasznált mutatók összesítése alapján 51,8 pontot szerzett. Ez az eredmény kissé kedvezőbb a V3 országok átlagánál (51,1), és mindössze 2,1 ponttal marad el az EU átlagától (53,9).

A környezeti területen (11.) teljesít hazánk a legjobban a fenntarthatóság 4 fő dimenziója között. A környezeti fenntarthatóság terén hazánk az energiatermelést, az energiafelhasználást, a levegő tisztaságát és természeti erőforrásaink igénybevételét, valamint a zöld pénzügyeket jellemző mutatókban ért el összeségében az uniós átlagnál is kedvezőbb teljesítményt. A legjobb helyezéssel a Zöld pénzügyek alpillérben (3.) rendelkezik Magyarország, ami többek között annak tulajdonítható, hogy a zöld állampapírok kibocsátása az összes államkötvény arányában a 2. legmagasabb volt 2020-ban az Unióban. Látni kell azonban, hogy a bankszektorra vonatkozóan nincsenek még összehasonlítható adatok, de a kvalitatív felmérések számottevő lemaradást jeleznek. A környezeti fenntarthatóságot erősíti hazánk mérsékelt környezet-szennyező energiamixe, azonban a megújuló energiaforrások térnyerésére, az energiahatékonyság növelésére és a nettó energiainport csökkentésére továbbra is szükség van. Hazánk az uniós átlagnál és régiós versenytársainál is nagyobb mértékben tudta csökkenteni üvegházhatású gáz kibocsátását az elmúlt 30 évben, a környezetileg is fenntartható gazdaság eléréséhez azonban csak a légszennyezettség további mérséklése, a vízgazdálkodás fejlesztése és az öntözött földek arányának (vízmegtartásra épülő, fenntartható öntözési módszerekkel való) növelése, valamint a szárazföldi ökoszisztémák fenntarthatóbbá tétele vezethet el.

A társadalmi fenntarthatóság területén (18.) hazánk teljesítménye kissé elmarad a többi visegrádi ország, és az uniós országok átlagos eredményétől. Kedvező, hogy az uniós élmezőnyben van a hazai közbiztonság állapota és az, hogy a vagyoni és jövedelmi egyenlőtlenségek uniós átlag alattiak hazánkban. Míg a foglalkoztatás és a demográfiai folyamatok

vegyes képet mutatnak és mindegyik területen érdemi növekedési tartalékkal rendelkezünk, a lakhatást, valamint a humán tőke képzettségét vizsgálva Magyarország az uniós rangsor utolsó negyedében foglal helyet. Bár a munkanélküliségi ráta uniós összehasonlításban az egyik legalacsonyabb hazánkban, ugyanakkor az uniós és visegrádi átlagot is meghaladja a nem dolgozó vagy nem tanuló fiatalok aránya. Magyarország a reálbérek növekedésében az uniós és visegrádi versenytárs országok átlagát is meghaladóan teljesített 2017 és 2019 között, miközben a hazai jövedelemarányos fogyasztási ráta alacsonyabb az uniós átlagnál, ami a megtakarítások és beruházások nagyobb aránya mellett támogatja a fenntartható növekedést. A népesség csökkenését lassítja a termékenységi ráta növekedése, a nők gyermekvállalási ideje azonban – a többi visegrádi országhoz hasonlóan – hazánkban is kitolódik. Társadalmi kihívást jelent a lakhatási feltételek érdemi javítása mellett a tudásintenzív növekedési modellre áttérés érdekében a reál végzettségűek és a digitális kompetenciákkal rendelkezők számának növelése és a lakosság egészségi állapotának javítása.

A fenntarthatóság pénzügyi dimenziójában még számottevő növekedési tartalék van Magyarország (21.) számára.

Ebben a főpillérben hazánk teljesítménye elmarad az EU és a V3 átlagtól. Az alpillérek közül a háztartások pénzügyi fenntarthatósága területén ért el jobb teljesítményt hazánk, mint az uniós és régiós versenytársak. Magyarország átlagot meghaladó teljesítményéhez többek között az alacsony lakossági jövedelemarányos adósságteher járult hozzá. A bankrendszer, a vállalatok, a költségvetés, a digitális pénzügyi szolgáltatások és az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások pontszáma alacsonyabb az uniós és visegrádi szintnél. A bankrendszeri eszközarányos működési költség a második legmagasabb az Unióban, a vállalatok tőkearányos jövedelmezősége az elmúlt években nőtt, de az EU átlagánál továbbra is alacsonyabb. A digitális pénzügyi és pénzforgalmi szolgáltatások térnyerése a bankrendszer hatékonyságjavulásának és fenntarthatóságának záloga.

Magyarország gazdasági növekedésének fenntarthatósága (16.) meghaladja a többi visegrádi ország átlagos teljesítményét, azonban kissé elmarad az Európai Unió átlagától. A fenntartható gazdasági növekedésben elért kedvező pozíciókhoz hazánk elmúlt években mutatott, nemzetközi összehasonlításban is erőteljes GDP növekedése és az európai uniós átlagnál kedvezőbb inflációs folyamatok járultak hozzá. A gazdaság átlagos növekedése (2,1 százalék) a kilencedik legmagasabb volt Magyarországon 2010 és 2020 között az Európai Unióban, ami meghaladta az uniós átlagot (0,9 százalék), azonban kis mértékben alacsonyabb volt a V3 országok átlagánál (2,3 százalék). A gazdaság eredményes bővüléséhez járult hozzá, hogy 2019-ben a második legmagasabb beruházási rátával (27,2 százalék) rendelkezett Magyarország az Európai Unióban. 2009 és 2019 között vizsgálva a magyar munkatermelékenység átlagos növekedése (0,5 százalék) a visegrádi versenytársakénál (2,1 százalék) és az uniós átlagnál (1,1 százalék) alacsonyabb volt, de biztató, hogy a 2017-2019 közötti időszakban a magyar érték átlagos növekedési mértéke (3,5 százalék) már érdemben meghaladta az EU 0,8 százalékos termelékenységbővülését. A hazai egy munkaóra vetített bruttó össztermék azonban továbbra is az európai uniós átlagnak mindössze kétharmada és a visegrádi régióban csak Szlovákia termelékenységét haladja meg, így további jelentős növekedési tartalékot rejt. Szintén előrelépésre van szükség a termelékenység növeléséhez szorosan kapcsolódó vállalati digitalizáció és e-kereskedelmi tevékenységek bővülése, a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek növelése, valamint az exportáló vállalatok számának emelkedése terén. Az elmúlt években az MNB rendkívül sikeres volt inflációs célja teljesítésében, hiszen a hazai infláció 2017 óta szinte folyamatosan a célszint közelében tartózkodott.

2. Az MNB Fenntarthatósági Index módszertana és eredményei

2.1. MÓDSZERTAN

Az MNB Fenntarthatósági jelentése 108 – szinte kizárólag objektív – mutatóból képzett kompozit index segítségével értékeli és rangsorolja Magyarország fenntartható felzárkózási pozícióját az Európai Unióban. A Fenntarthatósági jelentésben az MNB azonosította azokat a főbb területeket, melyek meghatározó jelentőséggel bírnak a fenntartható fejlődésben. A jegybank által kidolgozott keretrendszer a szöveges értékelés mellett lehetőséget biztosít az eredmények számszerűsítésére és visszajelzésre egyaránt, amelyben négy fő terület 108 tényszerű mutatójának elemzése és különböző szintű aggregálása segíti az átlátható kiértékelést. Az egyes országok teljesítményének rangsorolásához az MNB kompozit indexet hozott létre, melynek megalkotásához a Bankrendszeri Versenyképességi Index¹ saját fejlesztésű módszertanát alkalmazta. Az országok teljesítményükkel arányosan 0-100 pont közötti értéket kapnak, a legjobban teljesítő ország 100 pontot, míg a többi ország attól függően, hogy mekkora szórásra van a legjobban szereplő ország optimális értékétől. A pontszámítás során csak azok az országok kapnak nulla pontot, melyek a legjobbnak tekintett értéktől legalább 4 szórásnyi távolságra vannak². A módszertan legfőbb előnyei közé tartozik, hogy az adatoknak nem kell normális eloszlást követniük, a mutató optimális értéke szabadon megválasztható, nem szükséges egy rögzített statisztikai mutatóra támaszkodni, továbbá a pontszámítás leköveti a mintában szereplő országok értékeinek szórását. Az MNB Fenntarthatósági Index országokra vonatkozó összpontszáma az indexet alkotó 4 főpillér egyenként 25 százalékos súllyal vett átlaga, az egyes főpillérekben belül az alpillérek szintén azonos súlyozással kerültek beépítésre. Ezáltal biztosítható, hogy „top-down” megközelítésben az egymástól jól elkülöníthető területek ugyanakkora súlyt képviseljenek, azonban ennek érdekében az egyes mutatók súlyai minimálisan eltérhetnek egymástól. Az MNB Fenntarthatósági Indexben szereplő európai uniós átlagok a 27 EU tagállam számtani átlaga alapján számolt értékek. Az indexet alkotó mutatók keresztmetszeti ábrák formájában való bemutatása esetén az Egyesült Királyságot is feltüntettük az ábrán (a többi országtól eltérő színnel), azonban az uniós átlagok nem tartalmazzák annak értékét.

A Fenntarthatósági Index négy fő pillér: a környezeti, a társadalmi, a pénzügyi és a reálgazdasági szempontok alapján vizsgálja a nemzetek hosszú távú jólétét meghatározó tényezőket. Az MNB Fenntarthatósági jelentése az ENSZ fenntartható fejlődésre vonatkozó fogalmi keretrendszere alapján határozta meg a négy fő területet. Jelentésünkben a mutatókészlet kialakításakor figyelembe vettük a nemzetközi fenntarthatósági rangsorok eredményeit. Hosszú távon is fenntartható jólét csak abban az esetben érhető el, amennyiben a meghozott döntésekben a környezeti, társadalmi, pénzügyi és reálgazdasági szempontokat integratív formában veszik figyelembe a döntéshozók. A környezeti szempontok azért határozzák meg a fenntarthatóságot, mert az erőforrások újra termelődésének biztosítása garantálhatja csak a jövő generációinak jólétét, amihez a környezetszennyezés és energiafelhasználás visszafogása szükséges. A zöld gazdaság erősítése – különösen a légszennyezés visszafogása – emellett javítja az emberek egészségügyi állapotát is. Fenntarthatóság csak elegendő mennyiségű és minőségű humán tőke mellett képzelhető el, amelyhez közbiztonság, a gondtalan megélhetéshez és családi élethez elegendő jövedelem és lakhatás társul, ezért vizsgáljuk a társadalmi szempontokat. Hazánk gazdasági versenyképességének hosszú távú fenntartása elegendő mennyiségű, hozzáférhető és egészséges szerkezetű pénzügyi tőkét igényel, amelynek helyzetét a pénzügyi fenntarthatóság mutatóival vizsgáljuk. A fenntartható felzárkózás azonban elképzelhetetlen stabil és tartósan javuló gazdasági fundamentumok, valamint innovatív és modern gazdaság szerkezet nélkül, ezért negyedik fő területként a gazdasági növekedés fenntarthatóságát is elemezzük a Fenntarthatósági Indexben.

¹ Asztalos P., Horváth G., Krakovský Š., Tóth T. (2017): Ellentétek feloldása a bankrendszerek versenyképességének mérésében – az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe. Hitelintézeti Szemle, 16. évf. 3. szám.

² Amennyiben egy mutatónál a mintában található egy olyan kiugró optimális érték, amelytől az országok többsége több mint 4 szórásnyira helyezkedik el, akkor a legjobbnak tekinthető ország automatikusan 100 pontot kap. Ezt követően a pontszámítás a fent bemutatott módon folytatódik tovább, úgy, hogy a sorrendben következő ország legjobb értéke lesz az irányadó az eredmények értékelhetőségének biztosítása céljából.

A környezeti fenntarthatóság főpillérben a környezetbarát és hatékony energiafelhasználás, valamint a zöld és körforgásos gazdaság állapotát vizsgáljuk. A területet hat alpillérben, 24 mutató segítségével értékeljük. Az energiatermelést az energiaellátás szerkezete és a megtermelt energia importhányada alapján mutatjuk be, az energiafelhasználást a felhasznált energia mennyiségén és árán keresztül közelítjük meg. A zöld gazdaság és környezetvédelem fejlettségét a levegő tisztasága és a természeti erőforrások igénybevétele, különösen az üvegházhatású gáz kibocsátás, a szárazföldi ökoszisztémák fenntarthatósága és a hulladékgazdálkodás, valamint a vízgazdálkodás és víztisztaság alapján értékeljük. A karbonsemleges gazdasági működéshez jelentős mennyiségű zöld beruházásra van szükség, amihez a forrást a környezeti adókból származó bevételek, a zöld vállalati és állami kötvényekből befolyó összegek, továbbá a közvetlen állami ráfordítások jelenthetik, így ezek alakulását is számszerűsítjük.

A társadalmi fenntarthatóság főpillérben a munkaerő hosszú távú mennyisége és minősége mellett a biztonságos és fenntartható családi élet feltételeit értékeljük. A területet nyolc alpillérben, 32 mutató segítségével vizsgáljuk. Sikeres felzárkózás csökkenő népességszám mellett nem érhető el, ezért vizsgáljuk a demográfiai fordulat szempontjából lényeges népesedési mutatókat, mint a termékenységi rátát és a nők átlagos szülési életkorát. A családbarát társadalom mellett a teljes foglalkoztatás is szükséges a felzárkózáshoz és az elért jólét fenntartásához, ezért elemezzük a foglalkoztatás és a munkanélküliség alakulását. Nem csak a munkaerő mennyisége, de minősége is kulcsfontosságú a fenntartható gazdasági modellhez, ezért a lakosság képzettségét többek között a reál végzettségűek és az élethosszig tartó tanulásban résztvevők arányával, egészségi helyzetét mások mellett az egészségben eltöltött életevek és a kielégítetlen egészségügyi szükségletek arányával értékeljük. A társadalmi jólét összetettségét figyelembe véve fókuszálunk az egyének jövedelmi és vagyoni helyzetének fenntarthatóságára is. Ezért vizsgáljuk a reálbérek és fogyasztás alakulását, a lakhatási feltételeket az ingatlanok ára és minősége alapján, a társadalmi lehetőségeket is meghatározó jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségeket, valamint a közbiztonság helyzetét.

A pénzügyi fenntarthatóság főpillérben a pénzügyi közvetítőrendszer, az államháztartás, a nemzetgazdaság, továbbá a vállalatok és a háztartások hosszú távon fenntartható pénzügyi helyzetét, illetve a digitális pénzügyi megoldások elterjedését vizsgáljuk. A területet hét alpillérben, 29 mutató segítségével értékeljük. A jólét hosszú távú fenntartásához pénzügyi stabilitásra, könnyen hozzáférhető, diverzifikált és olcsó forrásokra, továbbá a technológiával lépést tartó pénzügyi megoldásokra is szükség van. A bankrendszer költséghatékonyágát az eszközarányos működési költséggel és jövedelemarányos költségszinttel értékeljük. A háztartások és vállalkozások pénzügyi helyzetét a GDP arányos hitelállománnyal, valamint a háztartások esetében a nettó pénzügyi vagyon vizsgálatával, a cégek esetében pedig a vállalatok tőkearányos jövedelmezőségével vizsgáljuk. A jólétet szavatoló makropénzügyi stabilitás kiegyensúlyozott államháztartást és nemzetgazdasági pénzügyeket igényel, amelyeket többek között a GDP arányos államadósság, az államadósság futamidejével és hazánk GDP arányos nettó külső adósságának alakulásával mérünk. A technológiai fejlődés a pénzügyeket is áthatja, ami kiemelten fontos a hozzáférés fizikai és költségoldali terheinek csökkenése érdekében. A digitális pénzügyi megoldások fenntarthatóságát a pénzügyi szolgáltatásokat internetes csatornán igénybevevők arányával, az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások elterjedését pedig a bankkártyás fizetések alakulása alapján vizsgáljuk.

A fenntartható növekedés fejlettségünk és életszínvonalunk felzárkóztatásához elengedhetetlen, ami a makrogazdasági egyensúly mellett termelékenyebb, innovatívabb és digitálisabb gazdasági berendezkedést igényel. A területet hat alpillérben, 23 mutató segítségével vizsgáljuk. A szilárd makrogazdasági fundamentumok előfeltételei a fenntartható gazdasági modellnek, ezért a gazdasági növekedés és az infláció alakulását is értékeljük. A fenntartható felzárkózás igényli a munkatermelékenység növekedését, amihez technológia-intenzív beruházások szükségesek, ezért a beruházási ráta alakulása mellett az egy munkaóra jutó gazdasági értéktéremtés és a kkv-k munkatermelékenységének változása elemzés alá kerül. A termelékenység növekedése szorosan összefügg a kutatás-fejlesztési és innovációs ökoszisztémák erősödésével, melyet a K+F kiadások és a szabadalmi aktivitás helyzetével, valamint a digitális megoldások alkalmazásával értékelünk. A fenntartható gazdasági modell kialakítása a gazdaság szerkezeti átalakulását, vagyis a termelésen belüli hozzáadott érték növekedését és a magas gazdasági összetettséget is igényli, ezért ezeket a szempontokat is tartalmazza jelentésünk. A Fenntarthatósági jelentés abból a szempontból is egyedi, hogy a makrogazdasági változók alakulását több esetben is több évi átlag, valamint a mutatók értékeinek időbeli változása alapján mutatja be.

2.2. NEMZETKÖZI FENNTARTHATÓSÁGI RANGSOROK

Az ENSZ Fenntartható Fejlődés Jelentés (SDR) célja elsősorban a társadalmi és környezeti fenntarthatóság mérése az intézmény által felállított fenntartható fejlődési célok mentén. Az ENSZ tagállamai 2015-ben aláírták azt a megállapodást, amelyben elköteleződtek a 17 fenntartható fejlődési cél (SDG) 2030-as elérése mellett. A jelentésben a célok megvalósulásának mértéke szerint rangsorolják az országokat, minél közelebb van egy ország a célhoz, annál magasabb pontszámot kap a 0-100 pontos skálán. A célok között találjuk többek között a szegénység és éhezés megszüntetését, az egyenlőtlenségek csökkentését, a klímavédelmet, az erős intézményrendszert vagy a megfelelő munkahelyek és gazdasági növekedés biztosítását. A 115 mutató aggregálásával elkészített 2020. évi rangsorban Magyarország 77,3 ponttal a 29. helyet érte el 166 országból. A visegrádi országok közül Csehország a 8., Lengyelország a 23., miközben Szlovákia a 27. helyen állt a globális rangsorban.

A Solability Fenntartható Versenyképesség Index (GSCI) olyan átfogó versenyképességi rangsor, amely a fenntarthatóságot előtérbe helyezve az országok rangsorolását a hagyományostól eltérő módszertannal készíti el. A svájci-koreai szellemi műhely, a Solability 2012 óta teszi közzé a versenyképességi rangsorát, amelyhez 5 pillér (természeti tőke, társadalmi tőke, szellemi tőke, állami hatékonyság, erőforrás hatékonyság) 127 mutatóját használja fel, amelyek több mint 90 százalékban objektív mutatók. A szervezet a több mint 90 százalékban objektív mutatókon alapuló rangsorban a pontszámítás során eltér az általánosan alkalmazott módszertantól, mert nem csak a legjobbnak tekintett országtól való eltérést veszik figyelembe. A legkevésbé és leginkább optimális országok (5-5 százalék) automatikusan 0 és 100 pontot kapnak, miközben a többi ország pontszámai a szélső értékektől vett távolságtól függően változnak. A 2020-ban publikált rangsorban a 180 ország közül Magyarország 52,9 ponttal a 24. helyet szerezte meg, a visegrádi országok közül Csehország a 19., Szlovákia a 21., míg Lengyelország a 26. helyet érte el.

A Technische Hochschule Köln Fenntartható Társadalom Index (SSI) az egyes országok fenntarthatóságát a társadalmi, a környezeti és gazdasági jólét dimenziókban értékeli. A német felsőoktatási intézmény által készített indexben a 3 különböző dimenzióval 9 pillérben összesen 21 mutatót vizsgálnak. Eltérő megközelítést alkalmaznak a módszertanban több szempontból is, egyrészt a mutatóknál nem csak egy pontszámítási módszert használnak fel, másrészt a skála 0-100 pont helyett 0-10 pont. Az eredmények bemutatása sajátos, mert a kölni intézet aggregált pontszámot a három dimenzió mentén teszi közzé, a kompozit mutató megalkotásakor érvényes súlyokat a felhasználókra bízta. A társadalmi, környezeti és gazdasági dimenziókat egyformán súlyozva Magyarország helyezése a 22. a 2018-as rangsorban. A visegrádi országok között Csehország a 9., Szlovákia a 12., míg Lengyelország a 25. helyet foglalta el a 154 ország között.

A környezeti terheléssel kiegészített Emberi Fejlettségi Index (PHDI) célja egy olyan globális rangsor megalkotása viszonylag szűk mutatókészlet mellett, amely figyelembe veszi az emberi tevékenység bolygóra gyakorolt hatását. Az ENSZ által kifejlesztett Emberi Fejlettség Index (HDI) módosított változata a kezdeti négy mutató (születéskor várható élettartam, várható és átlagos oktatásban eltöltött idő, egy főre jutó GNI) mellé két új mutatót emel be, az egy főre jutó szén-dioxid kibocsátást és az egy főre jutó ökológiai lábnyomot. A PHDI index alapján összeállított rangsor jelentős eltérést mutat a HDI indexhez képest, Magyarország a környezeti terheléssel kiegészített indexben a 16. helyen végzett 169 ország közül, miközben a hagyományos HDI indexben a 40. helyen 189 ország rangsorában. A régiós országok közül a módosított HDI rangsorban Csehország a 30., Lengyelország a 38., míg Szlovákia az 57. helyen állt.

1. táblázat

Főbb nemzetközi fenntarthatósági rangsorok és az új MNB Fenntarthatósági Index szerkezeti jellemzői

	Fenntartható Fejlődés Jelentés	Fenntartható Versenyképesség Rangsor	Fenntartható Társadalom Index	Környezeti terheléssel kiegészített HDI	MNB Fenntarthatósági Index
Magyarország helyezése	29.	24.	22.	16.	15.
Rangsorolt országok száma	166	180	154	169	27
Mutatók száma	115	127	21	6	108
Objektív mutatók aránya	92%	>90%	95%	100%	98%
Átfogó	✓	✓	✗	✗	✓
Globális	✓	✓	✓	✓	✗*
Objektív	✓	✓	✓	✓	✓

* Megjegyzés: Az MNB Fenntarthatósági jelentése nemzeti és nem nemzetközi jelentés, így nem is célja, hogy globális legyen.

2.3. AZ MNB FENNTARTHATÓSÁGI INDEXÉNEK EREDMÉNYEI

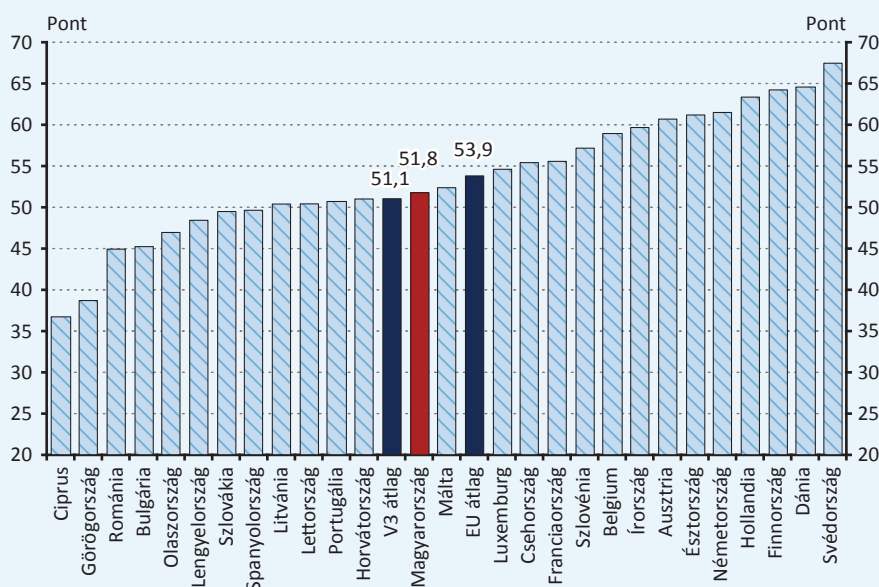
Az MNB Fenntarthatósági Indexében Magyarország a 15. helyet érte el az Európai Unió 27 országa között (2.1. ábra).

Az indexhez felhasznált mutatók összesítése alapján hazánk 51,8 pontot szerzett, amely kissé magasabb volt a V3 országok átlagánál (51,1), és mindössze 2,1 ponttal maradt el az EU átlagától (53,9). A Fenntarthatósági Indexben a legmagasabb értéket Svédország, Dánia és Finnország érte el, miközben a legalacsonyabb értéket Ciprus, Görögország és Románia. A V3 országok közül egyedül Csehország (12.) tudott az EU átlag feletti teljesítményt elérni, Szlovákia és Lengyelország lemaradónak bizonyult, utóbbi országok a rangsorban a 21. és 22. helyet szerezték meg. A fenntarthatósági rangsor első tíz helyéből nyolcat fejlett európai országok foglaltak el, azonban két felzárkózási szakaszban lévő ország (Észtország, Szlovénia) is meg tudta közelíteni az éllovas országokat. Eközben a mediterrán országok és a kelet-közép-európai országok inkább a középmezőnyben vagy a rangsor végén helyezkedtek el.

2.1. ábra

Az MNB Fenntarthatósági Indexének összesített eredménye

(2021)

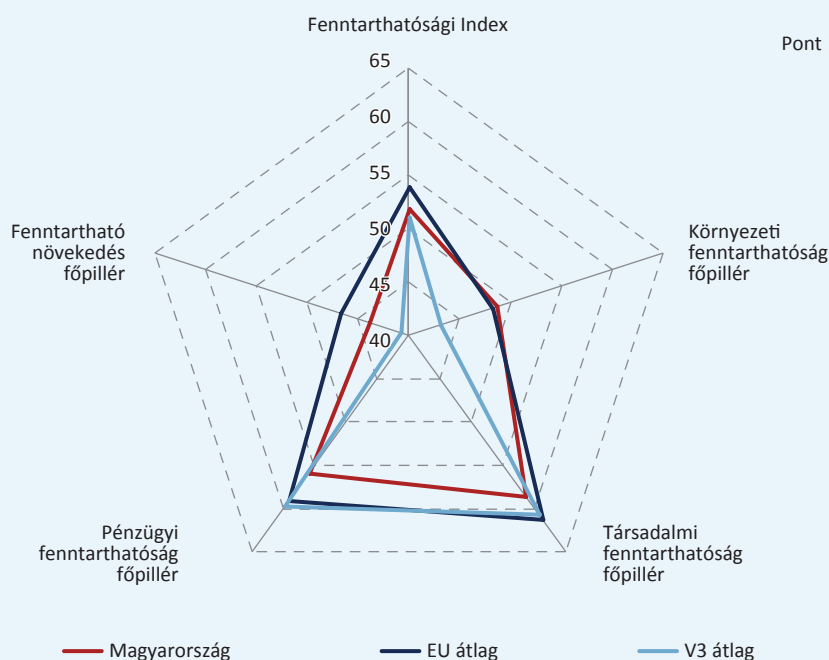

Megjegyzés: A skálátartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

Magyarország a négy főpillér közül a **Környezeti fenntarthatóság főpillérben szerzett magasabb pontszámot az Európai Unió és a visegrádi országok átlagánál (2.2. ábra)**. A *Környezeti fenntarthatóság* (48,7) főpillérben mindhárom régiós ország Magyarország mögött végzett a rangsorban. A *Fenntartható növekedés* (43,9) főpillérben a visegrádi országok közül egyedül Csehország ért el jobb teljesítményt hazánknál, a V3 országoknál (40,7) kedvezőbb magyar teljesítmény azonban elmaradt az EU átlagától (46,7). A *Pénzügyi fenntarthatóság* (55,9) és *Társadalmi fenntarthatóság* (58,7) főpillérekben a magyar érték az Európai Unió és a visegrádi országok átlaga alatt helyezkedett el. A visegrádi országokkal összehasonlítva a *Pénzügyi fenntarthatóság* főpillérben Csehország, Szlovákia és Lengyelország is megelőzte Magyarországot a rangsorban, míg a *Társadalmi fenntarthatóság* főpillérben Csehország és Szlovákia ért el magasabb helyezést.

2.2. ábra
Az MNB Fenntarthatósági Indexének és 4 főpillérének eredményei
(2021)

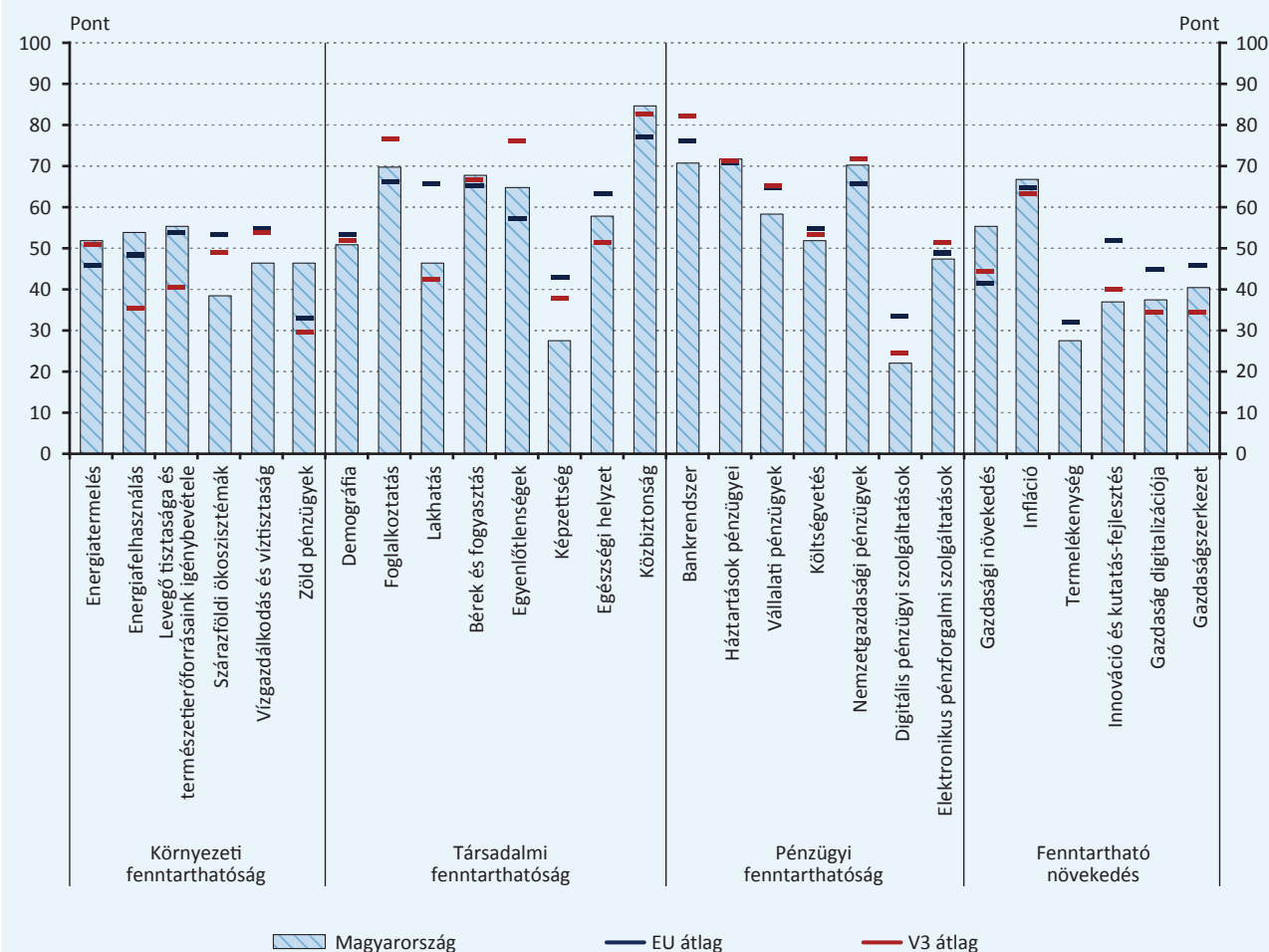

Megjegyzés: A skálátartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

Az MNB Fenntarthatósági Indexében vizsgált 27 alpillér közül 9 alpillérben Magyarország teljesítménye uniós és V3 átlag feletti volt, 7 alpillérben átlagos, míg 11 alpillérben az átlag eléréséhez fejlődésre van szükség (2.3. ábra). Az MNB a relatív teljesítmény értékelésekor az alpilléreknél azt vizsgálta, hogy az adott ország alpillérben megszerzett pontszáma miként viszonyul az EU és a V3 országok átlagához. Hazánk alpillérekben mutatott relatív teljesítménye alapján Lengyelország és Szlovákia előtt végzett, azonban Csehországot nem tudta megelőzni. Utóbbi az elemzett 27 alpillér közül 13-ban átlag feletti, 9 esetben átlagos, míg 5 esetben átlag alatti teljesítményt nyújtott. A Fenntarthatósági Indexben legmagasabb pontszámot elérő Svédország relatív teljesítménye is az első között volt az Unióban, a 27 alpillérből 19-ben átlag felett, 4 alpillérben átlagosan, míg 4 alpillérben átlag alatt teljesített.

2.3. ábra
Az MNB Fenntarthatósági Indexének eredményei alpillérenként
 (2021)

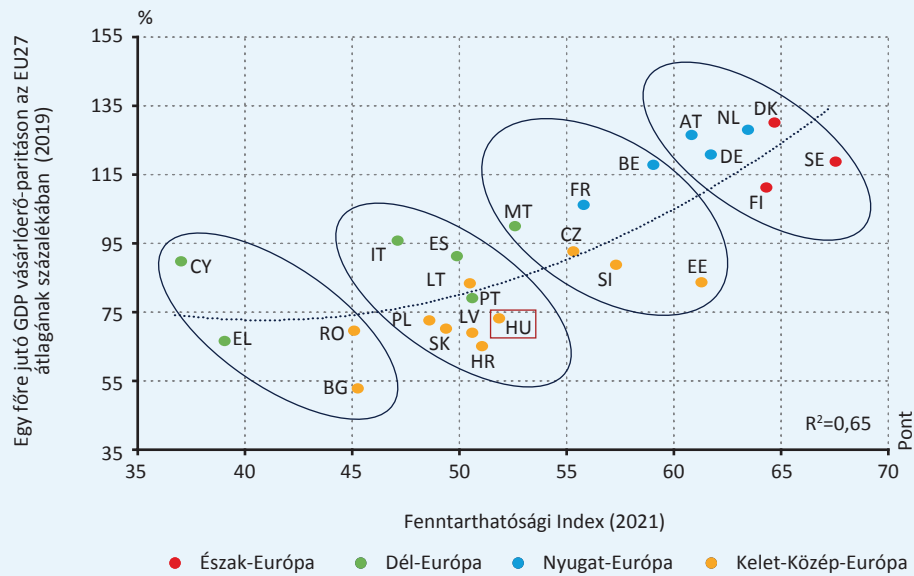

Megjegyzés: A skálátartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

Az országok relatív fejlettsége és az MNB Fenntarthatósági Index értékei között viszonylag erős kapcsolat mutatható ki (2.4. ábra). Az EU27 országokhoz viszonyított relatív fejlettség mutató és az MNB Fenntarthatósági Index között azonosított összefüggés szerint négy csoportot különíthetünk el egymástól. Az élmezőnybe azok a fejlett országok (Svédország, Dánia, Finnország, Hollandia, Németország, Ausztria) sorolhatók, melyek fejlettség és fenntarthatósági pontszám tekintetében is kiemelkednek a többi ország közül. A követő országcsoportba a fejlett országok (Belgium, Franciaország, Málta) mellett olyan országok is be tudtak kerülni, mint Észtország, Szlovénia és régiós versenytársunk Csehország. A feltörekvő országcsoport a legnagyobb számosságú, ide sorolható Magyarország mellett a régiókból Szlovákia és Lengyelország is. Magyarország a Fenntarthatósági Indexben elért pontszáma alapján a követő országcsoportot is elérhetné, ha a relatív fejlettségi szintje magasabb lenne. Ennek érdekében az MNB által megfogalmazott versenyképességet növelő javaslatok minél nagyobb arányú megvalósítása szükséges. A lemaradó országcsoport, amelyet Ciprus, Görögország, Románia és Bulgária alkot, mind relatív fejlettségben, mind a Fenntarthatósági Index pontszámában jelentős elmaradást mutat Európától.

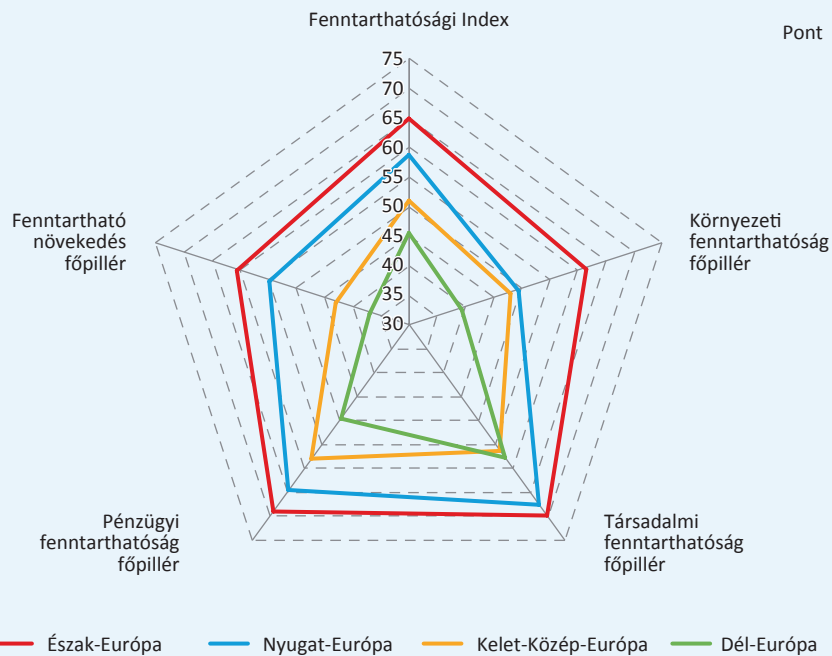
2.4. ábra
Az MNB Fenntarthatósági Index és a relatív fejlettség kapcsolata
(2021)

Megjegyzés: Írország és Luxemburg relatív fejlettségi szintje kiugró értékek, nem kerültek feltüntetésre az ábrán.

Forrás: MNB.

2.5. ábra
Az MNB Fenntarthatósági Index főbb eredményei országcsoportok szerint
(2021)

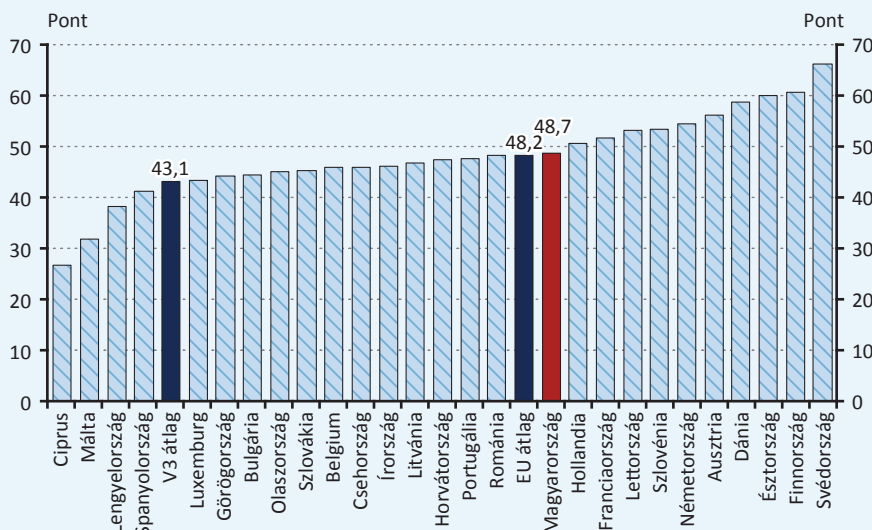
Megjegyzés: A skálátartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

3. Környezeti fenntarthatóság

A környezeti fenntarthatóság főpillérben Magyarország 48,7 pontot ért el, amellyel a 11. helyen végzett az Európai Unióban. A területen elért magyar pontszám magasabb volt az EU országok (48,2), valamint a visegrádi országok (43,1) átlagánál is. A területen a legmagasabb pontszámot Svédország, Finnország és Észtország szerezte meg, miközben a leggyengébben Ciprus, Málta és Lengyelország teljesített. A környezeti fenntarthatóság területén közel 40 pont volt a legnagyobb eltérés a vizsgált országok között. A Fenntarthatósági Indexet alkotó alpillérek közül nyolc esetben fordult elő, hogy hazánk a régiós és európai országok átlaga feletti pontszámot ért el, ezek közül négy a környezeti fenntarthatóság körébe tartozik. Magyarország az *Energiatermelés*, az *Energiafelhasználás*, a *Levegő tisztasága és természeti erőforrásaink igénybevétele* és a *Zöld pénzügyek* alpillérekben is átlag feletti teljesítményre volt képes. Utóbbi négy alpillér közül a legmagasabb helyezést a *Zöld pénzügyekben* érte el az ország (3.).

3.1. ábra
A környezeti fenntarthatóság főpillér összesített eredménye
(2021)

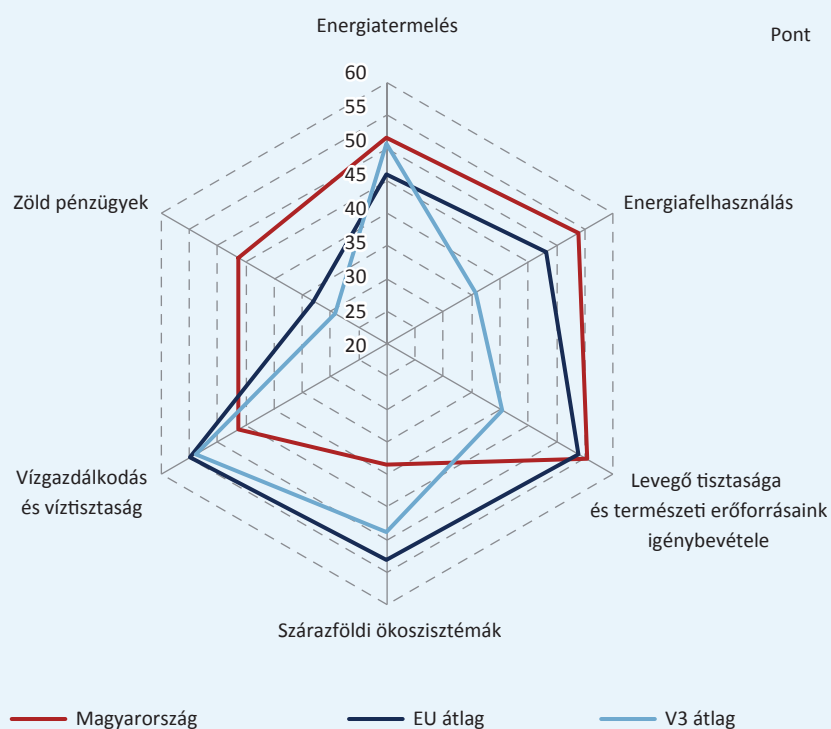

Megjegyzés: A skálatartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

3.2. ábra**A környezeti fenntarthatóság főpillér eredményeinek bemutatása alpillérenként**

(2021)

Megjegyzés: A skálatartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

3.1. ENERGIATERMELÉS

Az energiatermelés fenntarthatóságát egy ország energiamixe, vagyis az energiaellátás szerkezete határozza meg. Akkor fenntartható egy ország energiamixe, ha a teljes energiafelhasználás legalább felét környezetbarát energiaforrások biztosítják. Környezetbarát energiaforrásnak minősül a megújuló és a nukleáris energia, mivel termelésük nem jár közvetlen üvegházhatású gáz kibocsátással.

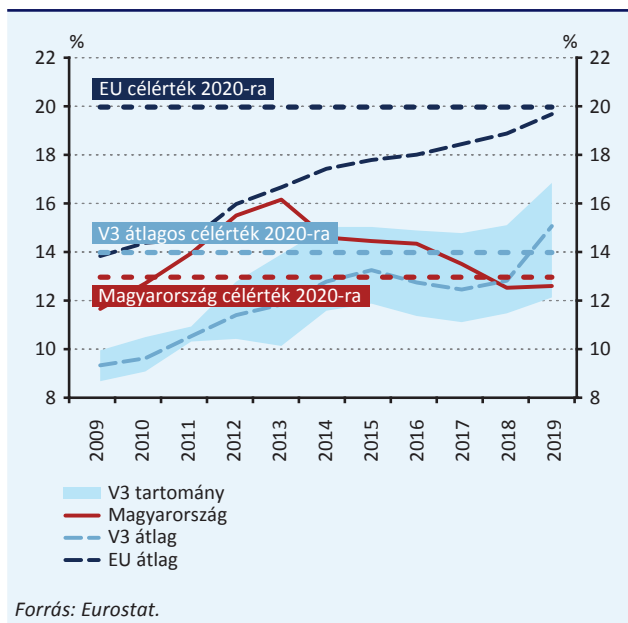
A megújuló energiaforrások aránya a teljes energiahasználat arányában Magyarországon alacsonyabb az uniós és a visegrádi átlagnál. A 2020-ig vállalt célértéket (13 százalék) 2010 és 2017 között már teljesítette hazánk, de 2018-ban az alá csökkent a megújuló energiaforrások használata. A földgáz lakossági ára 2013-tól a szabályozott energiaárak több lépésben történő csökkentése következtében előbb a visegrádi versenytársak, majd az Unió átlaga alá mérséklődött. Ez a háztartások körében a fűtési célú földgázfelhasználás bővülését és a megújuló biomasszaként számon tartott, azonban erősen légszennyező, valamint alacsony hatásfokú tűzifa felhasználásának visszaszorulását eredményezte. 2019-ben megállt a megújuló energiaforrás energiamixen belüli részarányának több éve tartó csökkenése, ami a beépített napenergia kapacitás folyamatos bővülésének tulajdonítható. A beépített napenergia kapacitás a 2013. évi 35 MW-ról 2019-re elérte az 1400 MW-ot és 2020-ban 2000 MW közelébe emelkedett. A 2020 elején meghirdetett Nemzeti Energia- és Klímastratégia, valamint a Klíma- és Természetvédelmi Akcióterv célkitűzése, hogy ez 2030-ig 6000 MW-ra nőjön. A napenergia felhasználása mellett a nem tűzifa alapú biomaszra felhasználására és a geotermikus energia kihasználására épül a magyar megújuló energetikai szakpolitika, amely kapacitások bővülése idővel a mutató értékében is láthatóvá válhat. A magyar energiapolitika a megújuló energiaforrások részarányát 21 százalékra emelné 2030-ra, amely azonban a negyedik legalacsonyabb célkitűzés az EU-ban.

A megújulók mellett a másik környezetbarát és nagyfokú energiafüggetlenséget biztosító energiaforrást a nukleáris energia jelenti. Az európai uniós tagállamok két csoportra oszthatók: vannak olyan országok, amelyek egyáltalán nem használnak atomenergiát (pl. Olaszország, Ausztria), míg mások (pl. Franciaország, Szlovákia) energiamixének alappilléreét képezi a nukleáris energia. Utóbbi csoportba tartozik hazánk is, Magyarországon a bruttó villamosenergia előállításának mintegy felét adja a Paksi Atomerőmű. A Paks2 projekt célja, hogy a mintegy 2000 MW-nyi beépített nukleáris kapacitás 2035 – a jelenleg működő blokkok kimerülése – után is fennmaradjon, sőt bővüljön.

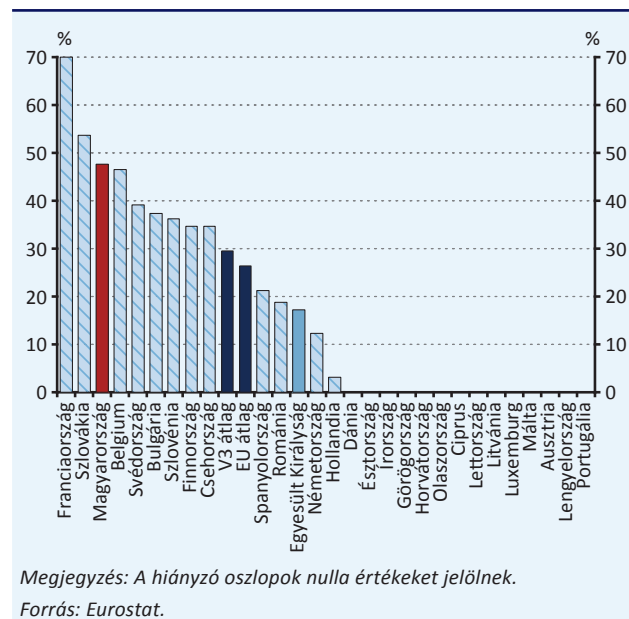
2019-ben a magyar GDP mintegy 0,2 százalékát fordította az állam közvetlenül vagy adó jellegű támogatás formájában a fosszilis energiahordozók pénzügyi finanszírozására. Ez a mérték alacsonyabb az uniós (0,29 százalék) és a V3-mak (0,22 százalék) átlagánál. Az alacsonyabb szintű támogatás nagyobb mértékben ösztönzi az energiahasználat mérséklését és a kevésbé környezetszennyező energiaforrások felé történő fordulatot.

A nettó energiainport a teljes energiahasználat arányában az országok energiafüggőségének mérőszáma. A magyar energiainport mértéke 2009-2019 között átlagosan 60 százalék körül alakult, ami 2019-ben 70 százalék közelébe emelkedett a biztonsági gázkészletek növelése következtében. A jegybank Versenyképességi programjában szereplő cél, hogy az energiafüggőség csökkentése következtében és a hazai energiabiztonság erősítése céljából a nettó magyar energiainport 50 százalék alá csökkenjen 2030-ig, amit a megújuló energiaforrások növelése és Paks2 megépítése nagymértékben támogat.

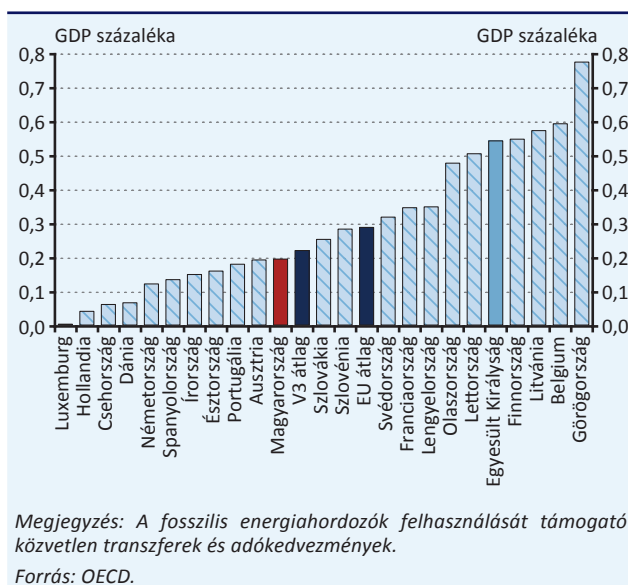
3.1.1. Megújuló energiaforrások aránya a teljes energiahasználatban

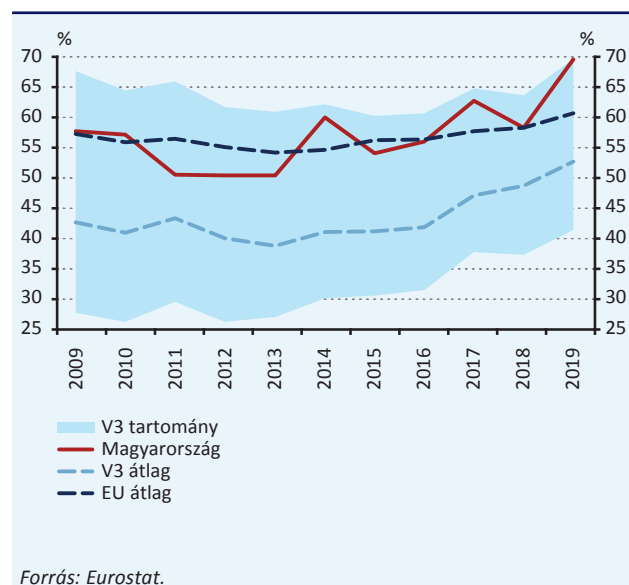
3.1.2. Nukleáris energia részarány a bruttó villamosenergia előállításban (2019)

3.1.3. Fosszilis energiahordozók támogatása (2019)

3.1.4. Nettó energiaimport a teljes energiaszükséglet arányában

3.2. ENERGIAFELHASZNÁLÁS

Hosszú távon akkor válhat egy gazdaság fenntarthatóvá, amennyiben egységnyi kibocsátáshoz egyre kevesebb energia felhasználása szükséges, illetve a gazdasági fejlettség és jólét növelése nem kapcsolódik növekvő energiaigényhez. A legolcsóbb energia a fel nem használt energia, míg a felhasznált energia árának nemzetközi összehasonlításban alacsony szinten tartása segíti a vállalati versenyképességet és a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének emelkedését.

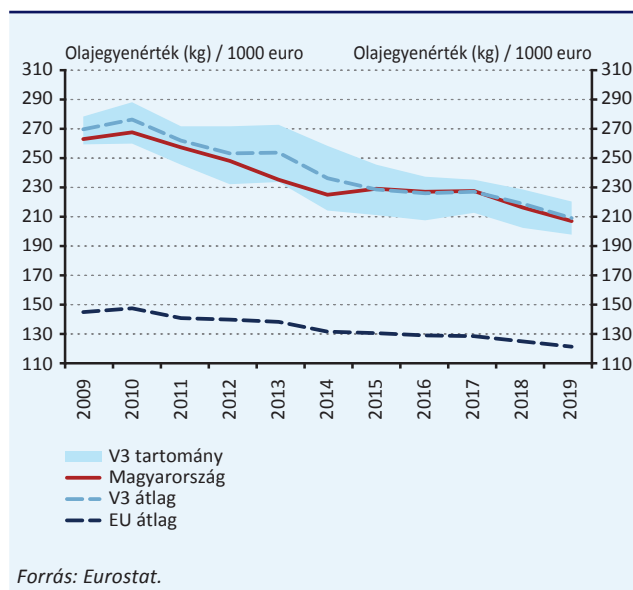
A gazdaság energaintenzitása megmutatja, hogy egységnyi gazdasági kibocsátás mekkora energiafelhasználást igényel. Ez a mutató használható egy ország energiahatékonyságának jellemzésére. A visegrádi versenytársakhoz hasonló hazai energaintenzitás az uniós átlagnak 1,7-szerese volt 2019-ben annak ellenére, hogy az évtized elejéhez képest a magyar energaintenzitás több, mint 20 százalékkal csökkent. Vásárlóerő-paritáson számítva a Magyarország és az Európai Unió közötti energiahatékonysági különbség is mérsékeltebb (12 százalékos), azonban e mutatót vizsgálva is kirajzolódik az EU átlaghoz képest energiaigényesebb hazai gazdasági működés. A magyar értékteremtéshez felhasznált energia mennyiségét csökkentheti az ingatlanok és a vállalati működés energetikai korszerűsítése, valamint a fogyasztói tudatosság erősítése. Az alacsonyabb energaintenzitás a gazdaság működése számára olcsóbb és környezetkímélőbb feltételeket biztosít a hosszú távon is fenntartható felzárkózáshoz.

Az egységnyi értékteremtéshez felhasznált energiaigény mellett vizsgáljuk az uniós tagállamokban a lakossági energiafelhasználás és a gazdasági fejlettség közötti kapcsolatot is. Magyarországnak a gazdasági fejlettségéhez képest enyhén magas az ezer főre jutó energiafelhasználása. A magyar többlet a 11. legmagasabb az unióban, ami kisebb, mint a V3 átlag, azonban nagyobb az EU átlagnál.

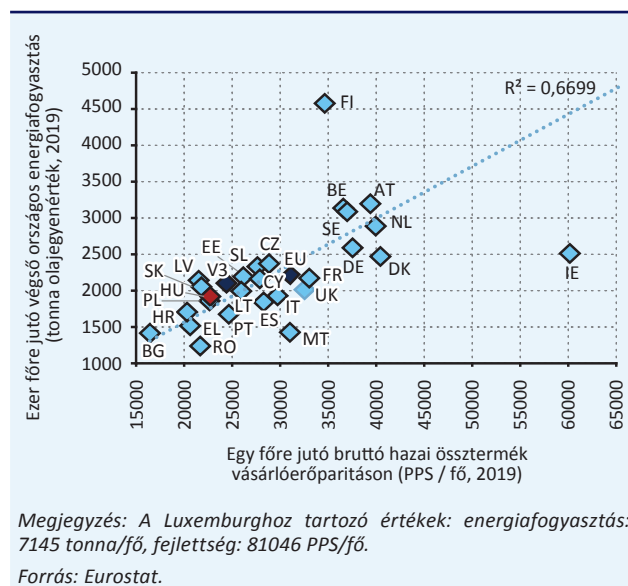
Magyarországon a lakossági villamosenergia és földgáz ára versenyképpé vált az uniós országokkal összehasonlításban, ami a 2011 és 2014 között több lépésben végrehajtott hatósági árcsökkentés (rezsicsökkentés) következménye. 2020 első félévében a lakossági földgáz ára a 4., a lakossági villamosenergia ára a 7. legalacsonyabb volt az uniós tagállamok körében, vásárlóerő-paritáson. Egy modellezett kétkeresős háztartás jövedelme 3 százalékát fordította 2021 elején energiára hazánkban, ami az uniós középmezőnynek felel meg.

Az ipari fogyasztók által átlagosan érvényesített villamosenergia és földgáz ára 30, illetve 37 százalékkal haladta meg az uniós átlagot 2019-ben. Az alacsony lakossági villamosenergia ár növeli más cikkek fogyasztását vagy a megtakarítások színvonalát, a mérsékelt ipari áramár pedig hozzájárul a vállalatok fix költségeinek alacsony szinten tartásához, ezáltal erősíti a gazdaság versenyképességét. A földgáz árának alacsonyan tartása annak érdekében fontos, hogy a zöld energiára történő átállás időszakában a gáznál környezetszennyezőbb szilárd fosszilis tüzelőanyagok, a tűzifa és a hulladék energetikai célú felhasználása tartósan visszaszoruljon és ezáltal is környezetileg mihamarabb fenntarthatóbbá válhasson a gazdasági növekedés.

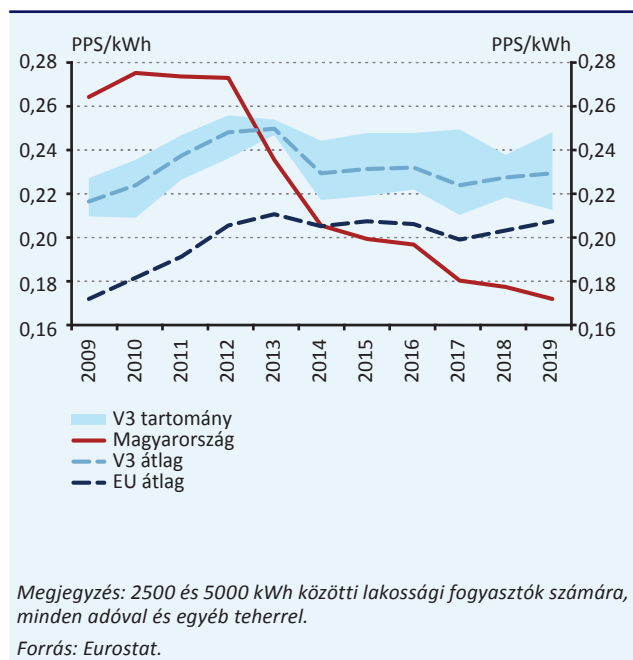
3.2.1. A gazdaság energiaszükséglete

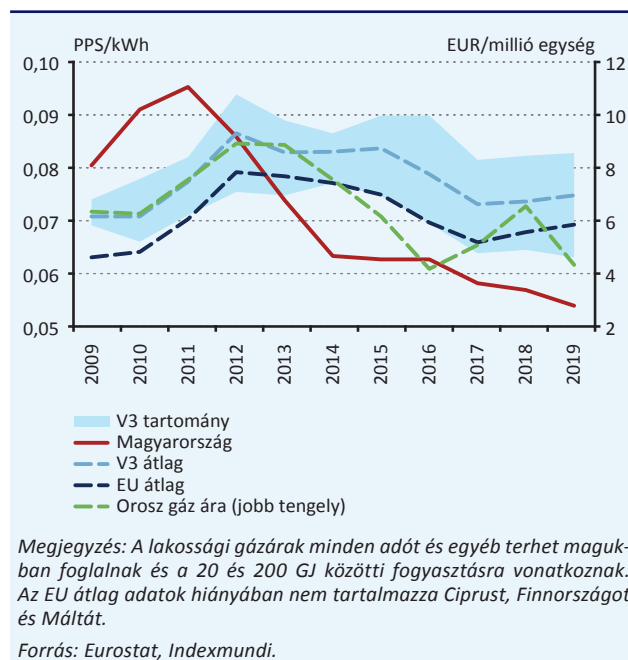
3.2.2. Ezer főre jutó nemzetgazdasági energiafogyasztás és a vásárlóerő-paritáson számított gazdasági fejlettség (2019)

3.2.3. A lakossági villamosenergia ára

3.2.4. A lakossági földgáz ára

3.3. LEVEGŐ TISZTASÁGA ÉS TERMÉSZETI ERŐFORRÁSAINK IGÉNYBEVÉTELE

Bolygónk és a Föld országainak ökológiai fenntarthatóságát csak úgy biztosíthatjuk, ha prioritásként kezeljük rendelkezésre álló természeti erőforrásaink védelmét és egyensúlyban tartjuk azok felhasználását, fogyasztását. Gazdaságunk és társadalmunk fenntartható felzárkózásának záloga, hogy a természeti erőforrásaink a jövő generáció számára is rendelkezésre álljanak. Emellett környezetünk védelme rövid távon is számos előnnyel jár, például a légszennyezettségből eredő megbetegedések csökkenésével, ami az egészségi dimenzió túl hat gazdaságunk versenyképességére is.

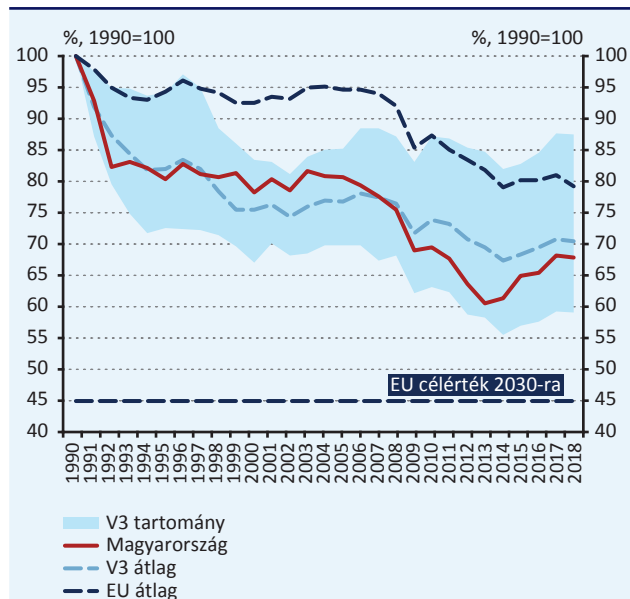
Az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának mérséklése kulcsfontosságú az ökológiai fenntarthatóság eléréséhez. Ezt felismerve Magyarország, a többi EU-s tagállammal együtt vállalta, hogy ÜHG kibocsátását legalább 55 százalékkal csökkenti 2030-ig, az 1990-es bázis szinthez képest. A hazánk által is elfogadott Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal, 2019) 2050-re teljes klímasemlegességet (zéró emisszió) tűzött ki. Hazánkban 1990 óta több mint 32 százalékkal csökkent az ÜHG-kibocsátás mértéke, ami főként a nehézipar strukturális átalakításának, a lakóépületek korszerűsítésének és a fosszilis tüzelőanyagok mérséklődő használatának köszönhető. Ennek következtében a magyar kibocsátás számottevően alacsonyabb az uniós átlagnál. A 2030-as klímacélok és a teljes klímasemlegesség 2050-es teljesüléséhez azonban az EU egészének jelentősen fel kell gyorsítania a gazdaságzöldítő intézkedések végrehajtását.

Az egységnyi megtermelt termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás jó indikátora az ökológiai hatékonyságnak. Minél alacsonyabb ez a mutató, annál hatékonyabban, azaz annál kevesebb szén-dioxid-kibocsátással tudunk előállítani egységnyi GDP-t. A rendszerváltás és az ezredforduló körül a magyar gazdaság szén-dioxid-intenzitása meghaladta az uniós átlagot, azonban jelentősen alacsonyabb volt, mint a V3 országok átlaga. Ezt magyarázhatják a gazdasági szerkezet különbségei, tekintve, hogy a volt szocialista országokban a magasabb emisszióval járó ipar súlya nagyobb volt, mint a többi uniós országban. A jelenlegi magyar szén-dioxid-intenzitás már az EU-s átlag körül alakul és továbbra is alacsonyabb a V3-ak szintjénél. Magyarország egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás tekintetében a 6. legkisebb kibocsátó az EU-n belül.

Az ökológiai egyenleg azt mutatja, hogy egy ország területén rendelkezésre álló természeti erőforrásokból (biokapacitás), mennyit veszünk igénybe (ökológiai lábnyom). Azok az országok, amelyek felhasználása meghaladja biokapacitását, ökológiai deficitbe kerülnek. Az elmúlt 50 évben Magyarország, ahogyan a bolygó legtöbb országa is, folyamatosan túllépte a rendelkezésre álló földterületének eltartókéességét, azaz az ország ökológiai hiányban szenved. A legutóbbi (2018) elérhető adatok szerint az EU-ban mindössze négy ország ért el ökológiai többletet. Hazánk ökológiai deficitje alacsonyabb az Unió és a V3 átlagánál.

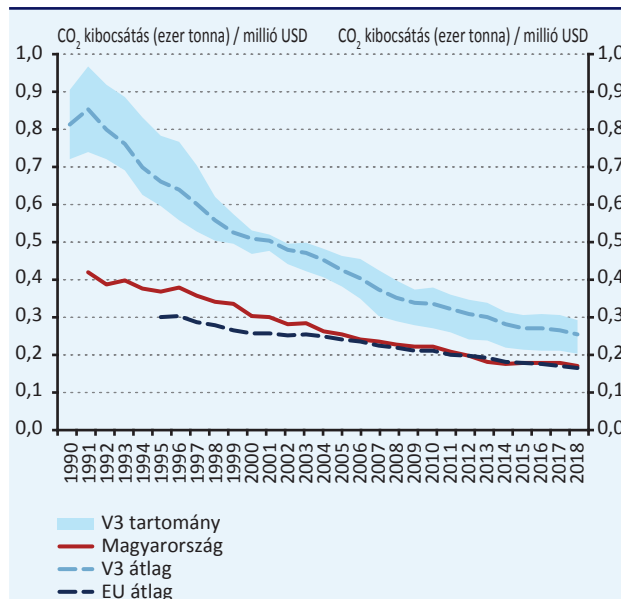
Környezetünk védelme saját egészségünk megóvása miatt is fontos. A lakosság levegőszennyezettségnek való kitettsége Magyarországon az uniós átlag feletti, de a V3-ak átlaga alatt van. Jelenleg hazánkban a 10. legmagasabb az átlagosan egy köbméterre jutó, 2,5 mikronnál kisebb légi szennyezőanyag koncentráció (16 mikrogramm/köbméter). E szennyezőanyagok belégzés után a tüdőből már nem ürülnek ki, így az ezeknek való hosszú távú kitettség komoly és tartós egészségügyi kockázatot jelent.

3.3.1. Üvegházhatású gázok kibocsátásának alakulása az 1990. évi szinthez viszonyítva

Forrás: Eurostat.

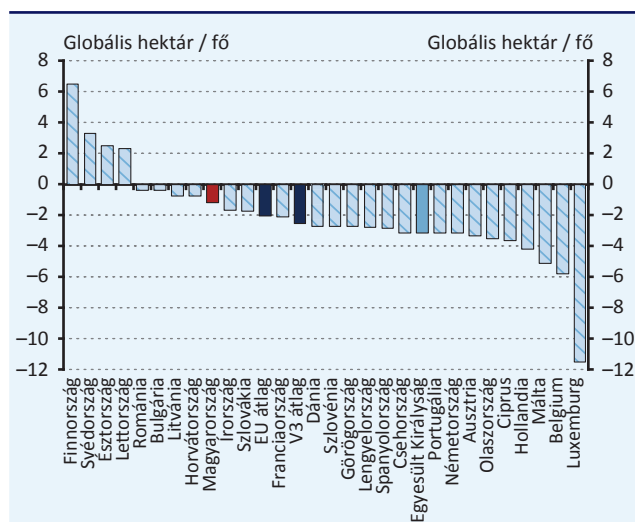
3.3.2. Egységni megtermelt termékre jutó szén-dioxid kibocsátás

Megjegyzés: Ennél az ábránál az EU-átlag az EU-28 országaira vonatkozik a rendelkezésre álló adatok függvényében. A GDP adat konstans áron számolt és vásárlóerő paritáson (PPP) mért.

Forrás: OECD.

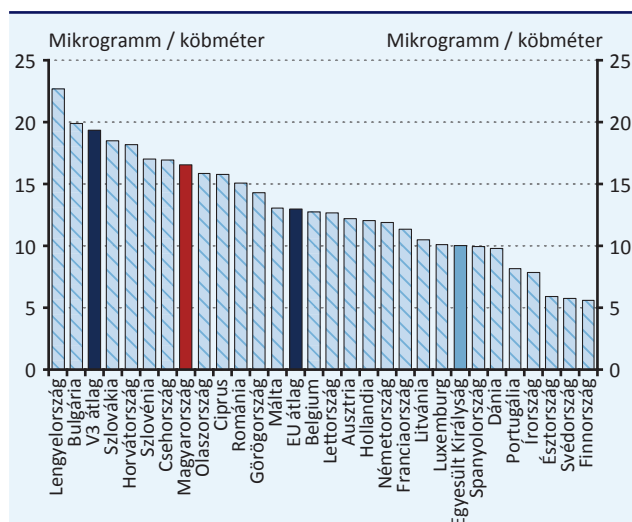
3.3.3. Ökológiai egyenleg (2017)

Megjegyzés: Az ökológiai egyenleget úgy kapjuk meg, hogy egy ország biokapacitásból kivonjuk az ökológiai lábnyomát. Deficitről akkor beszélünk, amikor az ökológiai lábnyom meghaladja a rendelkezésre álló biokapacitást.

Forrás: Global Footprint Network.

3.3.4. Lakosság kitettsége a légszennyezettségnek (2019)

Megjegyzés: Az ábra a 2,5 mikronnál kisebb részecskék koncentrációját mutatja a levegőben.

Forrás: OECD.

3.4. SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK

Szárazföldi ökoszisztémáink védelme nélkülözhetetlen, hogy hosszú távon is elegendő és fenntartható élelmiszerhez férjünk hozzá, hogy megőrizzük a bolygó biológiai sokféleségét és megküzdjünk az éghajlatváltozás okozta kihívásokkal (például felmelegedés, elsivatagosodás). Ezt olyan intézkedések segíthetik elő, amelyek csökkentik a megtermelt és talajfelszínbe lerakott hulladék mennyiségét, növelik az újrahasznosítási arányt, valamint növelik az organikus gazdálkodásba bevont, illetve erdős területek arányát.

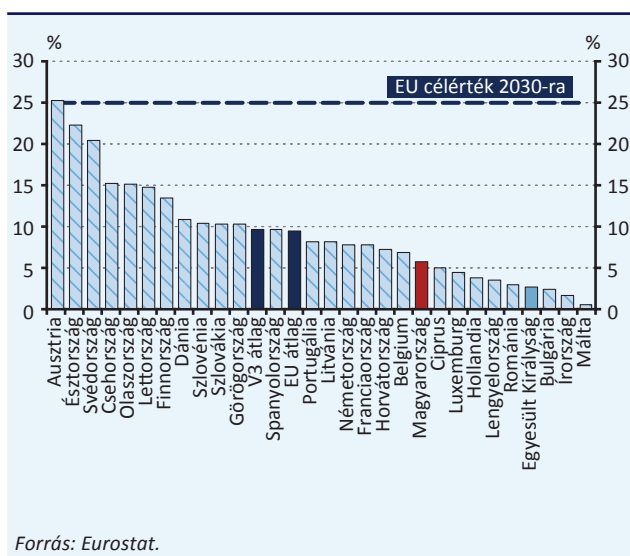
2019-ben az EU-n belül mintegy 160 millió hektár mezőgazdasági földterület volt, ami az EU teljes területének csaknem 40 százaléka. Ebből mindössze 9,4 százalék az ökológiai gazdálkodásba bevont terület. Az organikus gazdálkodók kerülnek a szintetikus vegyi anyagok, például műtrágyák és növényvédő szerek használatát. Hazánk az EU-n belül a 10. legkevesebb organikus területtel rendelkezik a mezőgazdasági területein belül (5,7 százalék). Az EU által 2030-ra kitűzött 25 százalékos célt egyedül Ausztria érte el 2019-ben.

Az erdők fontos szerepet játszanak az éghajlatváltozás mérséklésében, mivel nagy mennyiségű szénat kötnék meg és tárolnak, továbbá pozitívan befolyásolják a levegő és a víz minőségét, és a biodiverzitásnak is otthont adnak. A talaj megkötésével korlátozzák a talajeróziót, megvédik az épített infrastruktúrát, miközben korlátozzák a folyókba és tavakba áramló üledék mennyiségét. Hazánk erdőségeinek mérete 26 százaléka az ország teljes területének, ami a 6. legkisebb arány az EU-n belül. A V3-ak erdős területeinek aránya nagyjából megfelel az EU 40 százalékos átlagának. Területarányosan a legtöbb erdőterülettel Finnország, Svédország és Szlovénia rendelkezik.

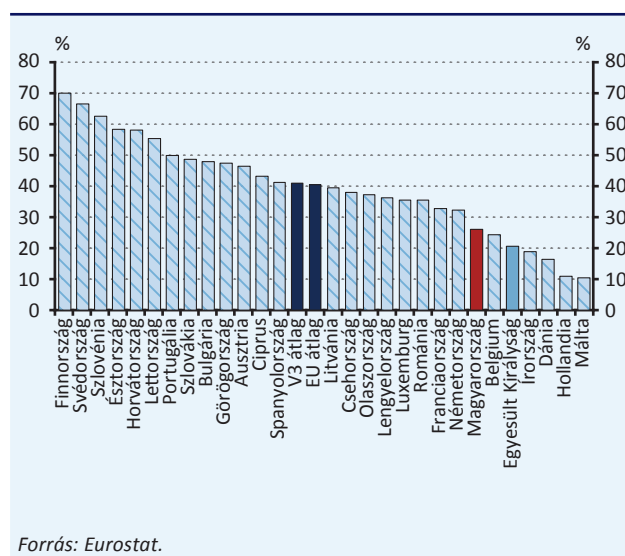
Az egyes gazdaságok által előállított hulladékmennyiség kezelésének az egyik legkárosabb módja, ha az a talaj felszínére vagy a talajba kerül. Szerencsére az ilyen módon kezelt hulladék aránya csökkenő tendenciát mutat az egész EU-ban az elmúlt 15 évben. Azonban hazánkban és a V3 országok esetében átlagosan az összes hulladék mintegy fele még mindig ilyen módon kerül kezelésre, míg a teljes EU-ban csak egyharmad az így kezelt hulladékok aránya.

A megtermelt hulladékmennyiség csökkentése mellett az újrahasznosítási arány növelése is szükséges a körforgásos gazdaság kialakításához. Az elmúlt 15 évben hazánk újrahasznosítási rátája mindvégig meghaladta a V3 országok átlagát, ám az EU átlag alatti maradt. 2019-ben a megtermelt hulladéknak valamivel több mint 35 százalékát hasznosítottuk újra a V3 országokhoz hasonlóan. Az újrahasznosított hulladék arányának növelése és a betéti díjas rendszer bevezetése a jegybank Versenyképességi programjában is szereplő célok. Magyarország – EU-val összehangolt – célkitűzései 2029-re 90 százalékos visszagyűjtési arányt tűztek ki a műanyagok területén, 2030-ra pedig a műanyagoknak 30 százalékban újrahasznosított anyagból kell állniuk. Hazánk hulladékgazdálkodást szabályozó törvénye lefektette az italcsomagolások kötelező visszaválthatóságának alapjait; a kormány Klíma- és Természetvédelmi Akcióterve alapján a visszaváltási rendszert az üveg- és műanyag palackokra, valamint a fémdobozokra írják elő 2023 júliusától.

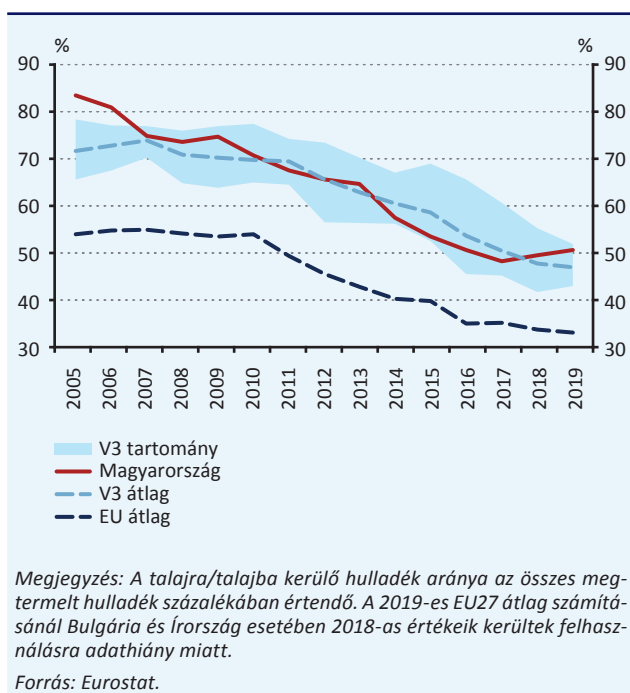
3.4.1. Az ökológiai gazdálkodásba bevont területek mezőgazdasági területen belüli aránya (2019)

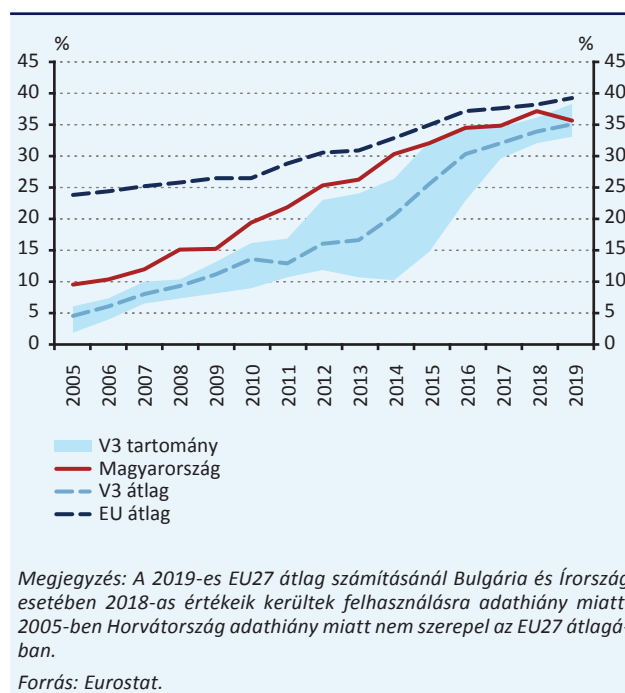
3.4.2. Erdős és fásított területek aránya az országok területéből (2018)

3.4.3. Talaj felszínére/talajba lerakott szilárd hulladék aránya

3.4.4. Települési hulladék újrahasznosítási aránya

3.5. VÍZGAZDÁLKODÁS ÉS VÍZTISZTASÁG

Vizeinket a többi környezeti erőforrásunkhoz hasonlóan óvnunk kell. Egyrésztől gondoskodnunk kell arról, hogy megfelelő minőségű vizet tudjunk juttatni mind a háztartások, mind a mezőgazdasági területek számára, másrésztől szem előtt kell tartanunk a rendelkezésre álló, megújulni képes vízmennyiséget és körülmények között óvnunk a vízi ökoszisztémák élővilágát.

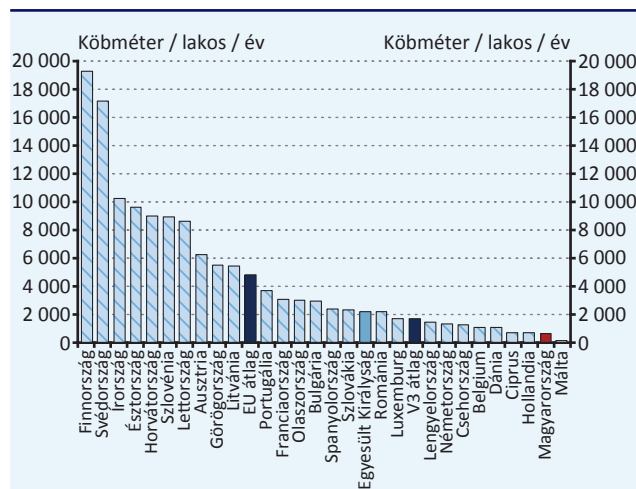
Magyarország alapvetően nagy mennyiségű felszín alatti vízkészlettel rendelkezik, és az egy főre jutó vízkészlete is magas nemzetközi összehasonlításban. Ennek ellenére az egyik legfontosabb mutató, az egy főre jutó belső megújuló vízkészlet alapján a világ legsérülékenyebb nemzetei közé tartozunk. Hazánk e téren csak a 149. helyen áll az ENSZ adatbázisában szereplő 182 ország között. Magyarország alacsony értékének oka, hogy a magyar vízvagyon 95 százaléka külföldről érkezik hazánkba. Tehát csak a nagy folyókink közvetlen környezetében fekvő területek bővelkedhetnek vízben, az ország más részei vízhiányosak, sőt egyes területek már hivatalosan is félsivatagosnak minősülnek (például Homokhátság).

Magyarországon az öntözhető területeknek csak mintegy felét vonják tényleges öntözés alá, ami hozzávetőlegesen a V3-ak (47 százalék) és az EU (58 százalék) átlagos értéke körül alakul. Hazánkban a szélsőséges időjárási viszonyoknak (erózió, ár, aszály) közvetlenül kitett növénytermesztés súlya 60 százalék körüli, ezért szükséges volna az öntözéssel lefedett területeink (vízmegtartásra épülő, azaz fenntartható) növelése. 2020-ban a hazai szántóterületek alig 2 százalékán, mintegy 76 ezer hektáron zajlott öntözéses gazdálkodás. Ezért a 2020-ban elfogadott, a vízkeresleti oldal fejlesztéseit szolgáló átfogó intézkedéscsomag célja, hogy Magyarországon az öntözött területeket 2024-ig megduplázza, 2030-ra pedig legalább 400 ezer hektárra növelje. A rendelkezésre álló vízkészlet hatékony felhasználása jelentősen növelné a hazai agrárium termelékenységét és reakcióképességét az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásaira, de közben végig egyensúlyban kell tartanunk vízhasználatunk mértékét, és vízkészletünk megújulóképességét, ha termelékenységünket hosszú távon is fenn kívánjuk tartani.

A vizek menti biológiai sokféleség megőrzésére figyelmet és erőforrásokat kell áldoznunk úgy, mint a szárazföldek esetében (organikus gazdálkodás, erdősítés). Magyarország nagyobb arányban (85 százalék) vonja védelem alá a biodiverzitás számára kritikus vízi területeit, mint az EU (80 százalék), azonban a V3-ak (90 százalék) védett területeinek arányától kismértékben elmaradunk.

A szennyvízhálózathoz csatlakozó lakosság aránya Magyarországon 2010 óta 70 százalékról 80-ra emelkedett, de ez még számottevően alacsonyabb, mint az EU és a többi visegrádi ország 90 százalék körüli átlaga. Elsősorban a 2000 főnél alacsonyabb lélekszámmal rendelkező településeken hiányos hazánkban a szennyvízelvezetés kiépítettsége. Az OECD által vizsgált országok közül Ausztria, Lettország, Luxemburg és Németország lakossága 100 százalékos arányban csatlakozik szennyvízhálózatra, ezzel szemben Írország csupán 64 százalékban.

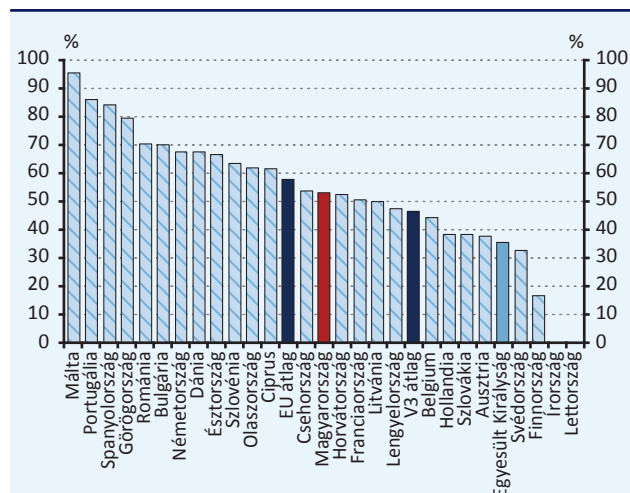
3.5.1. Egy főre jutó belső megújuló vízkészlet (2017)

Megjegyzés: ENSZ becslés.

Forrás: ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO).

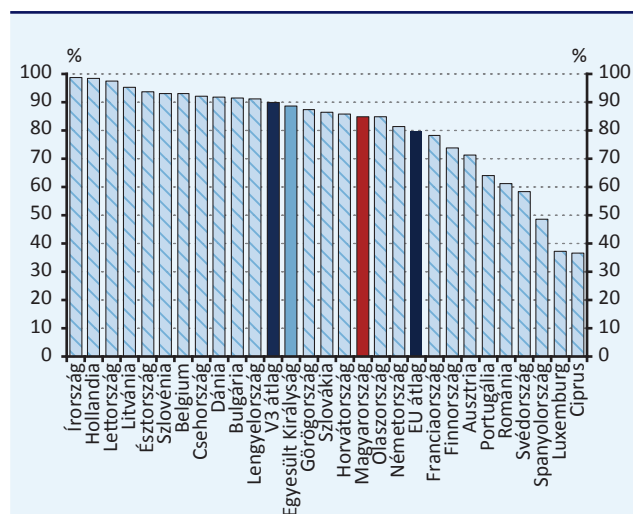
3.5.2. Öntözött területek aránya az öntözhető területekből (2016)

Megjegyzés: Mind az öntözött, mind az öntözhető területek a hasznosított mezőgazdasági terület százalékában érhetők el az Eurostat felületén. Luxemburg esetében nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Eurostat.

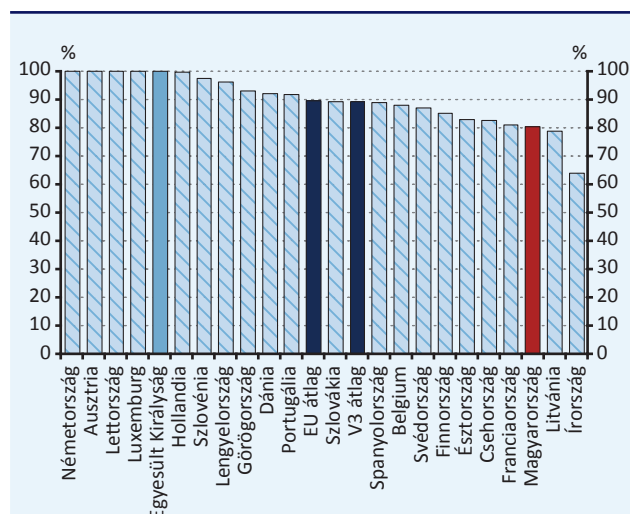
3.5.3. A biodiverzitás szempontjából fontos, védett édesvízi területek (2019)

Megjegyzés: A mértékegység az összes biodiverzitási szempontból fontos, kritikus terület százalékos arányában értendő. Málta esetében nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Az Egyesült Nemzetek adatbázisa a Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) indikátorairól.

3.5.4. Szennyvízhálózathoz csatlakozó lakosság aránya (2018)

Megjegyzés: Bulgária, Ciprus, Horvátország, Málta, Olaszország és Románia esetében nem állnak rendelkezésre adatok.

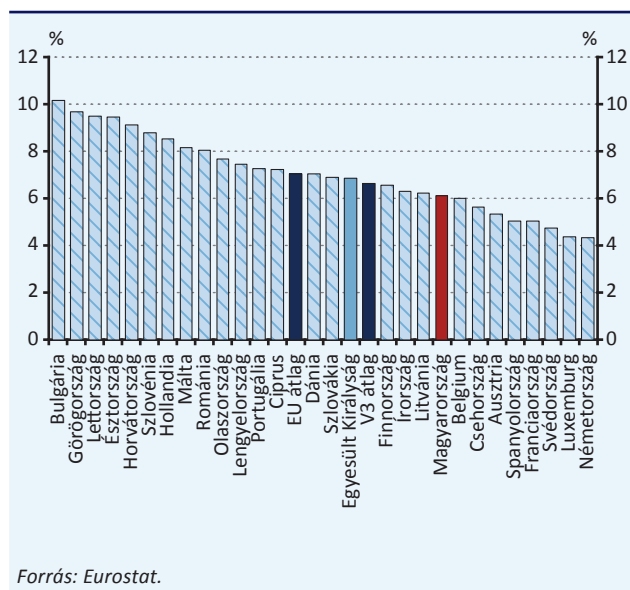
Forrás: OECD.

3.6. ZÖLD PÉNZÜGYEK

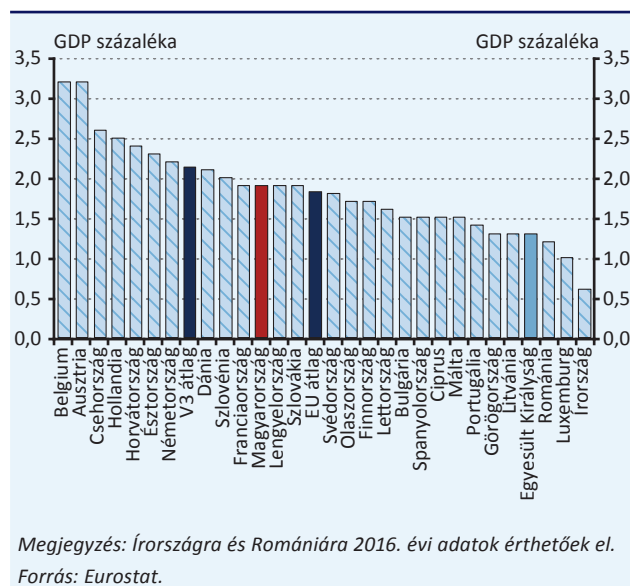
A zöld pénzügyek alpillér hivatott bemutatni Magyarország környezeti fenntarthatóságot támogató pénzügyi pozícióját. A jelenleg elérhető adatok alapján a zöld pénzügyek vonatkozásában négy mutatóval vethetjük össze hazánk helyzetét az Európai Unió és a V3 országok szintjével. Ezek egyaránt jellemzik a fiskális politika és a pénzügyi piacok elkötelezettségét a gazdaság zöldítésének finanszírozásában. A környezetvédelmi adók teljes adóbevételen belüli aránya Magyarországon több mint 6 százalékot tett ki 2019-ben. Ez azonban kissé alacsonyabb az uniós és a visegrádi országok átlagos értékeinél. A környezetvédelmi ráfordítások tekintetében Magyarország kiadásainak mértéke megegyezik a régió és az Unió 2 százalék körüli átlagos értékével, de e mutató terén is van tér az előrelépésre.

A pénzügyi piacainkat tekintve a globális szinten egyik legismertebb és legelterjedtebb zöld pénzügyi instrumentum a zöld kötvény. Az ilyen kötvények kibocsátásának aránya az egyéb kötvényekhez képest ezért fontos mutató. Magyarországon az első zöld kötvényt 2020-ban bocsátotta ki a magyar állam, amit több vállalati kibocsátás követett. Az összesített kibocsátások azt mutatják, hogy 2020-ban mind regionális, mind európai uniós viszonylatban is magas kibocsátási arányt mutattak a hazai zöld kormányzati kötvények. Bár vállalati oldalról a hazai zöld kötvény kibocsátásban még jelentős előrelépési lehetőségek azonosíthatók, mind a zöld állampapír, mind a vállalati zöldkötvény piacot vizsgálva nagy lépésnek tekinthető, hogy a 2020 előtt idehaza gyakorlatilag nem létező piacon tavaly már hazánkban is megjelentek ezek a termékek. A kormányzat és az MNB fenntarthatóság iránti elkötelezettsége a zöld kötvénykibocsátás további bővülését vetíti előre a következő években.

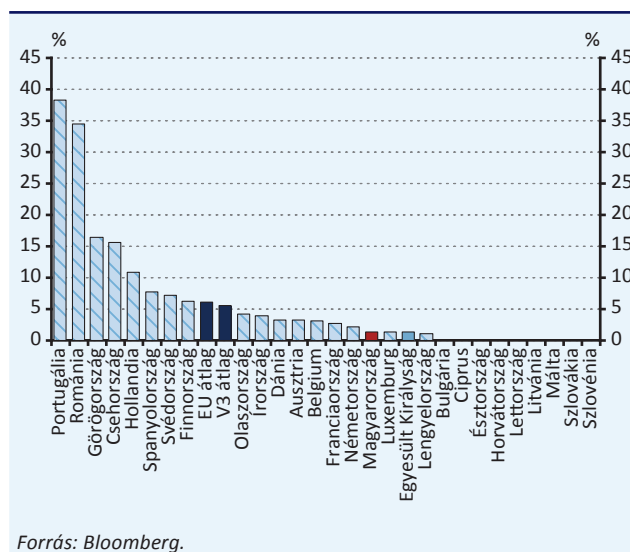
3.6.1. Környezeti adóból származó bevételek a teljes adóbevétel arányában (2019)

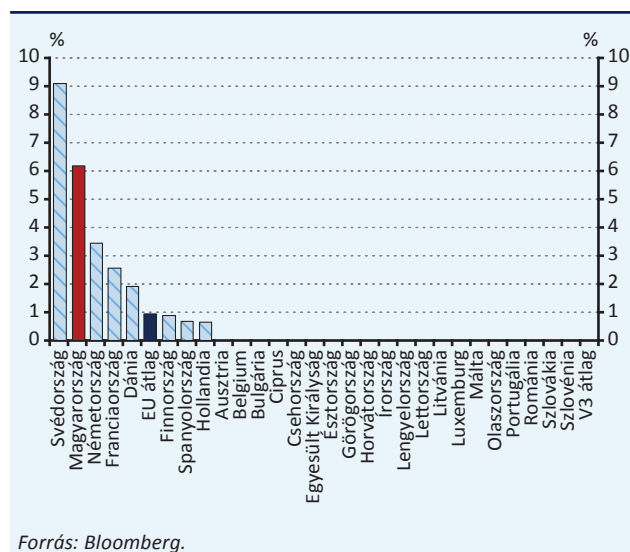
3.6.2. Környezetvédelmi ráfordítások a bruttó hazai össztermék arányában (2017)

3.6.3. Kibocsátott zöld kötvények aránya (vállalatok és pénzügyi intézmények, 2020)

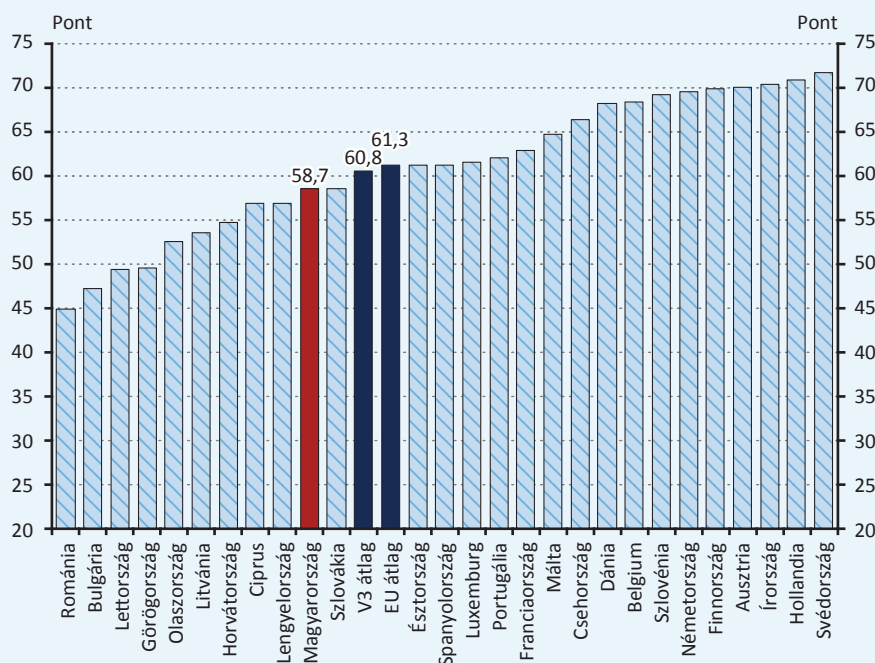
3.6.4. Kibocsátott zöld államkötvények aránya (2020)

4. Társadalmi fenntarthatóság

Magyarország a társadalmi fenntarthatóság főpillérben a 18. helyen végzett az Európai Unióban a Fenntarthatósági Index alapján. Hazánk a főpillérben 58,7 pontot szerzett, amely érték enyhén elmarad mind az EU (61,3), mind a V3 országok átlagától (60,8). A területen Svédország, Hollandia, és Írország tartozott az élmezőnybe, miközben a rangsor végén Románia, Bulgária és Lettország állt. A területet alkotó nyolc alpiller közül a *Közbiztonság* alpillerben érte el a legjobb eredményt Magyarország (84,4), ami meghaladta a V3, valamint az EU országok átlagát is. Ezzel párhuzamosan a főpillérben a legmagasabb helyezést az *Egyenlőtlenségek* (7.) és a *Közbiztonság* alpillerben (8.) szerezte meg Magyarország az európai rangsorban.

4.1. ábra
A társadalmi fenntarthatóság főpillér összesített eredménye
(2021)

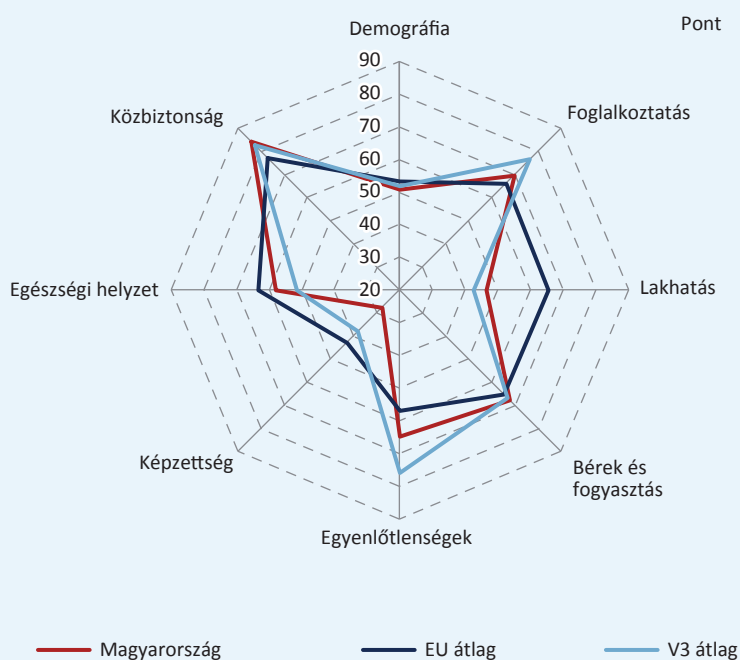

Megjegyzés: A skálataartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

4.2. ábra**A társadalmi fenntarthatóság főpillér eredményeinek bemutatása alpillérenként**

(2021)

Megjegyzés: A skálatartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

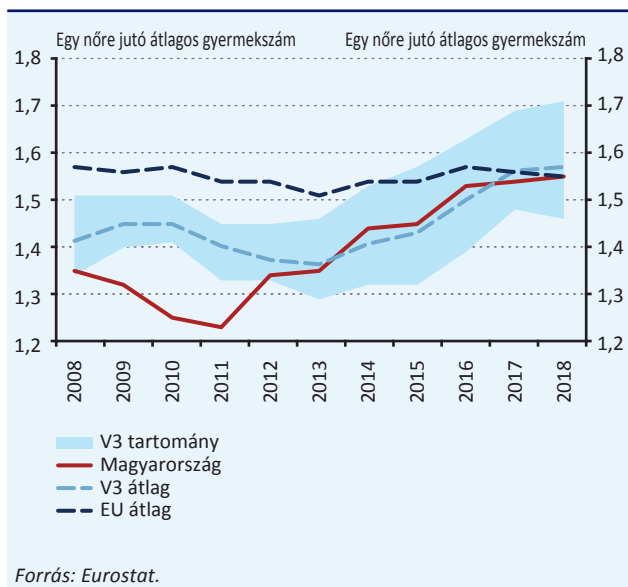
4.1. DEMOGRÁFIA

A hosszú távú gazdasági növekedés egyik kulcsfontosságú tényezője a humán tőke, amelynek mennyiségi jellemzőit a demográfiai folyamatok határozzák meg. Magyarországon – az európai országokhoz hasonlóan – a népesség létszámának csökkenése és idősödése figyelhető meg. A népesség-előrevetítések alapján a jelenlegi demográfiai tendenciák folytatódása esetén a következő évtizedekben tovább fog mérséklődni a magyar népességszám és a munkaképes korú lakosság létszáma is. Hosszú távon is sikeres gazdasági felzárkózás ugyanakkor nem képzelhető el csökkenő népességszám mellett. A termékenységi ráta emelkedése a kedvezőtlen demográfiai trend megfordításának egyik előfeltétele. A változatlan népességszám biztosításához 2,1 körüli termékenységi ráta elérése és tartós fennmaradása szükséges. Jelenleg az Európai Unió egyik tagállamában sem éri el a mutató a reprodukciós küszöbértéket, és az uniós országokra vonatkozó átlag az elmúlt években még kismértékben csökkent is. Magyarországon az elmúlt időszakban kedvező folyamatokat figyelhettünk meg: a termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,23-os értékhez képest jelentős mértékben emelkedett, és az Eurostat adatai alapján 2018-ban 1,5 fölé emelkedett. A magyar mutató 2018-ban felzárkózott az uniós és a visegrádi országok átlagához is. A Központi Statisztikai Hivatal eltérő módszertan³ alapján publikált adatai szerint a termékenységi ráta a 2018-ban megfigyelt 1,49-os értékről 1,54-ra emelkedett 2020 során, ami kedvező folyamat a fenntarthatóság szempontjából. A termékenységi ráta megfigyelt értékét csökkenti a nők gyermekvállalási életkorának fokozatos kitolódása, azaz a gyermekvállalás későbbi életkorra halasztása. Magyarországon 2018-ban az anyák átlagos életkora 28,2 év volt az első gyermek születésekor, így tíz év alatt egy évvel emelkedett a mutató. A magyar anyák az uniós átlagnál korábban, de a V3-országokhoz képest később hozzák világra első gyermeküket.

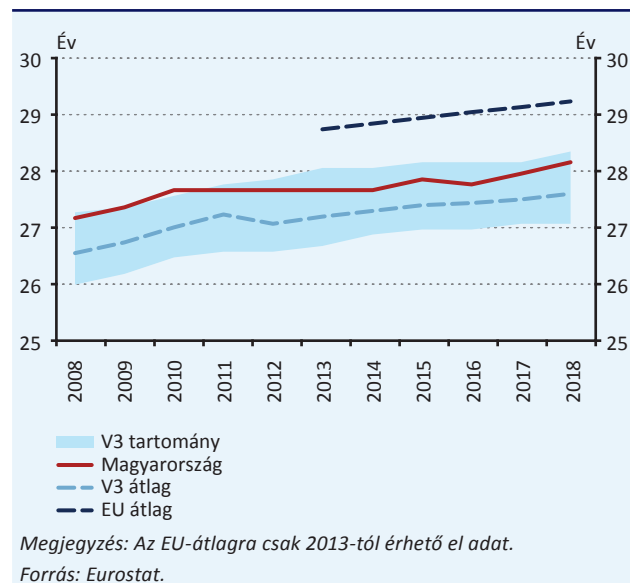
A születéskor várható élettartam jelentősen emelkedett Magyarországon az elmúlt évtizedek során, amiben fontos szerepe volt az egészségügy és az egészségtudatosság folyamatos fejlődésének is. A születéskor várható élettartam azt mutatja meg, hogy a tárgyévben született egyén hány évnyi élettartamra számíthat az adott év halálozási viszonyai mellett. Magyarországon 76,2 év volt 2018-ban a születéskor várható élettartam. A magyar érték évtizedek óta elmarad az uniós országokra és a visegrádi országokra vonatkozó átlagtól is. A korábbi évtizedekhez képest alacsonyabb születésszám és a várható élettartam emelkedése a népesség idősödését eredményezi. A több évtizede megfigyelhető folyamat hatására az időskori függőségi ráta is jelentősen emelkedik. A mutató azt ragadja meg, hogy az időskorúak (65 évnél idősebbek) létszáma hogyan viszonyul a munkaképes korúak (15-64 évesek) létszámához. Az időskori függőségi ráta Magyarországon a 2020. évi 30,3 százalékról 47,5 százalékra emelkedhet 2050-ig. Ez azt jelenti, hogy míg 2020-ban 100 munkaképes korú egyénre 30 időskorú jutott, addig 2050-ben 100 munkaképes korúra már közel 48 időskorú juthat hazánkban. A Magyarországra vonatkozó 17 százalékpontos növekedés alacsonyabb érték az uniós átlagnál és a visegrádi országok átlagánál is, így hazánkat a régiós országokhoz képest várhatóan kisebb mértékben érintheti az idősödés.

³ Az Eurostat a 2013 óta használt „szokásos lakóhely” definíció szerint a magyarországi lakóhelyű anyák gyermekeit veszi számba, így figyelembe veszi a külföldön született, de Magyarországon anyakönyvezett gyermekeket is.

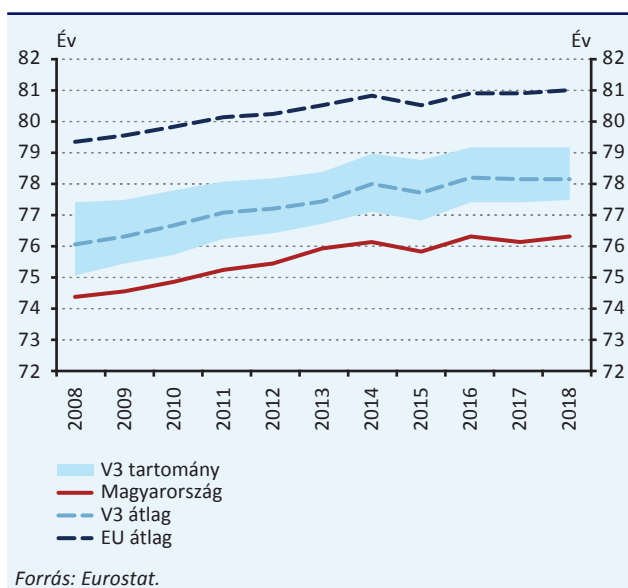
4.1.1. Termékenységi ráta

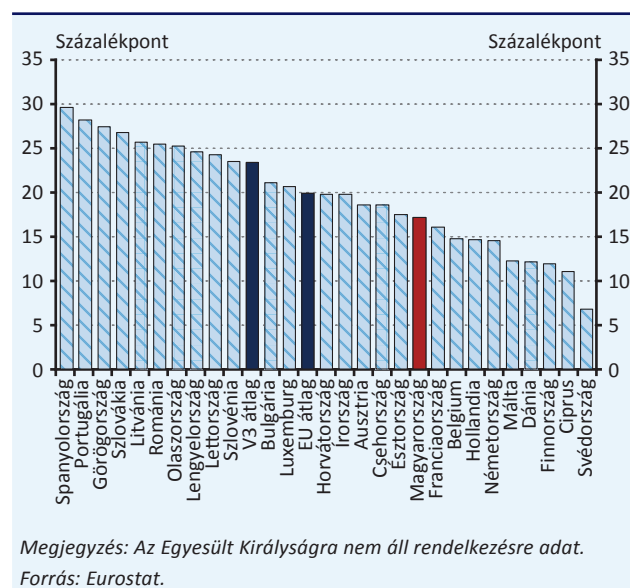
4.1.2. A nők átlagos életkora az első gyermek születéskor

4.1.3. Születéskor várható élettartam

4.1.4. Az időskori függőségi ráta becsült változása 2020 és 2050 között

4.2. FOGLALKOZTATÁS

A gazdasági növekedés fontos része a humán tőke mint termelési tényező. A humán tőke mennyiségi és minőségi jellemzőin keresztül több csatornán át is hat a gazdasági növekedésre. Az egyik a rendelkezésre álló munkaerő-állomány, amit az aktivitási, foglalkoztatási és munkanélküliségi rátákkal mérünk. Minél magasabb a humán tőke mennyisége, annál jobban tudja támogatni a gazdaság növekedését. Emellett a munkához való készségek, a munkaerő képzettsége a humán tőke fontos minőségi jellemzői, amelyek hozzájárulnak a munkavégzés hatékonyságához. Harmadrészt a munkából származó jövedelem a GDP felét-kétharmadát teszi ki és ez képezi az alapját a háztartások gazdálkodásának, fogyasztásának, megtakarításának, beruházásának. A fenntarthatósághoz kapcsolódó megatrendek megjelenésével a munkaerőpiac is új kihívásokkal néz szembe. Ezek közül a legfontosabbak a képességek és képzettségbeli jellemzők, az atipikus foglalkoztatási formák térnyerése és a munkaerőpiaci stabilitás. Ahhoz, hogy a kihívásokat kezelje a munkaerőpiac és a magas foglalkoztatás hosszú távon fennmaradjon, elengedhetetlen a fiatal generáció megfelelő képzettsége és munkavállalási hajlandósága, vagyis a jó minőségű humán tőke széles bázisú biztosítása. A magas fiatalkori munkanélküliségnek vagy az alacsony képzettségnek negatív társadalmi és gazdasági következményei vannak, így ezek veszélyt jelentenek a fenntartható gazdasági, munkaerőpiaci és társadalmi stabilitásra.

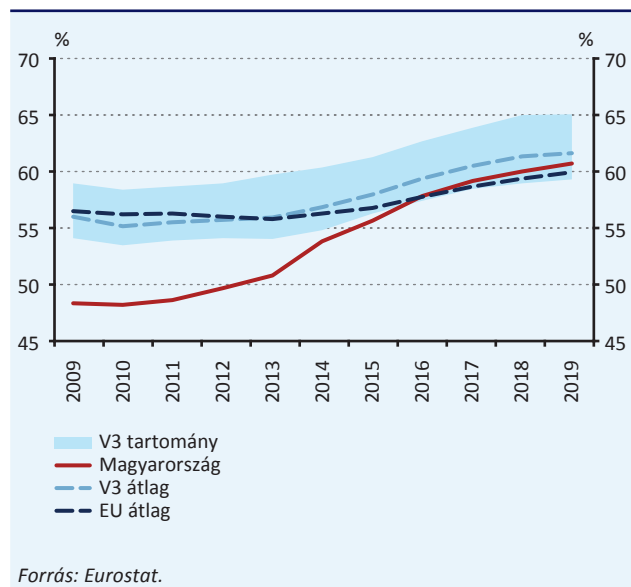
Hazánkban a foglalkoztatottak száma 2010 és 2019 között érdemben emelkedett, aminek eredményeként a foglalkoztatási ráta meghaladta az Európai Unió átlagát. A foglalkoztatottság emelkedésével párhuzamban a munkanélküliségi ráta gyors ütemben csökkent 2013-at követően, és az évtized végén historikusan alacsony szinten alakult. Így 2019-re Magyarország megközelítette a teljes foglalkoztatást. Hazánkban a 3,4 százalékos munkanélküliségi ráta az egyik legalacsonyabb volt az uniós országok körében megelőzve a régiós országok átlagát is.

A foglalkoztatásban, oktatásban és képzésben nem résztvevő fiatalok (NEET) átmenetileg elveszett lehetőséget jelentenek a képzés és a munkaerőpiac számára, illetve az inaktív életszakasz kedvezőtlenül befolyásolja az érintettek későbbi pályáját is. Magyarországon az elmúlt években több, mint 4 százalékponttal csökkent a NEET ráta, de továbbra is magasabb a régiós értékhez képest. Emellett a fiatalkori munkanélküliség Magyarországon és a visegrádi országok átlagában alacsonyabb az uniós mutatónál. Hazánkban azonban az elmúlt évek során megtorpant a csökkenő tendencia és 10 százalék körül stagnál utóbbi mutató értéke.

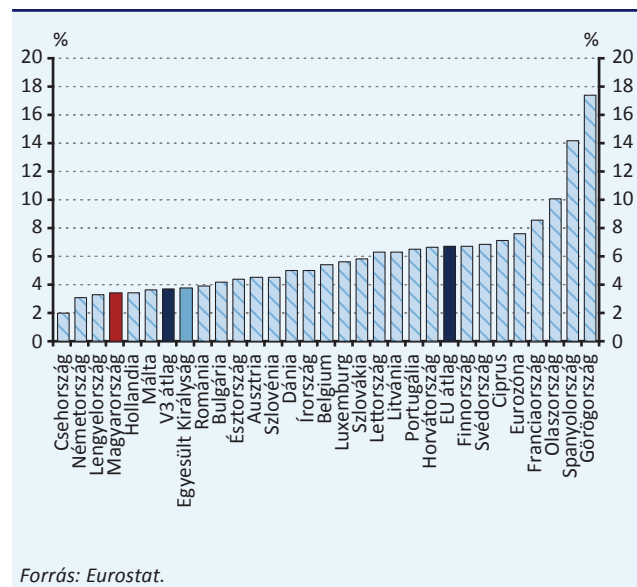
A koronavírus-járvány következtében enyhe munkaerőpiaci alkalmazkodás volt tapasztalható 2020-ban. A lezárás által érintett szektorokat (vendéglátás, turizmus), továbbá a külföldi telephelyen dolgozók és a sérülékeny csoportok foglalkoztatottságát érintették erősebben a járvány okozta korlátozások. A továbbra is jól működő hitelpiacoknak, a moratóriumnak, illetve a munkahelyvédelmi intézkedéseknek köszönhetően 2020 végére a foglalkoztatottak száma majdnem elérte a válság előtti szintet, a munkanélküliségi ráta pedig továbbra is az egyik legalacsonyabb az Unióban.

Összességében az elmúlt években a foglalkoztatottság fenntartható szinten alakult és hozzájárult a dinamikus gazdasági növekedéshez.

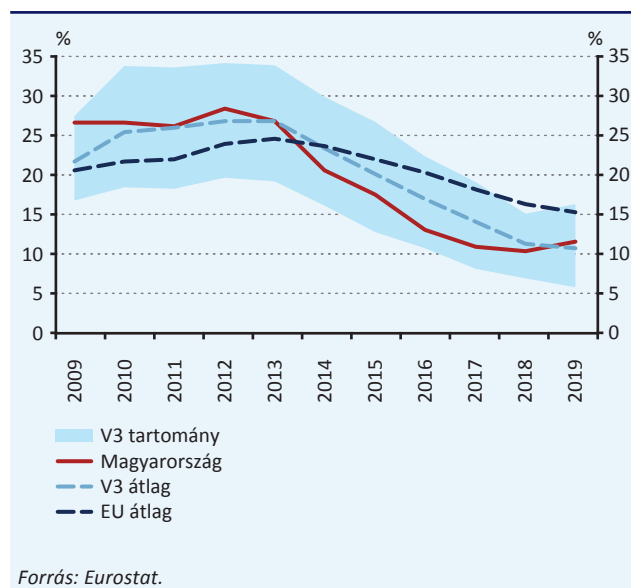
4.2.1. Foglalkoztatási ráta (15-74 évesek)

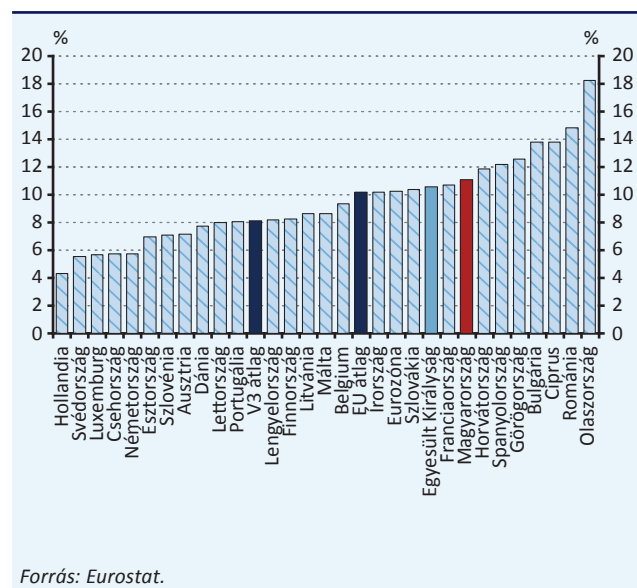
4.2.2. Munkanélküliségi ráta (15-74 évesek, 2019)

4.2.3. Fiatalkori munkanélküliség (15-24 évesek)

4.2.4. Foglalkoztatásban, oktatásban és képzésben nem résztvevő fiatalok aránya (NEET, 2019)

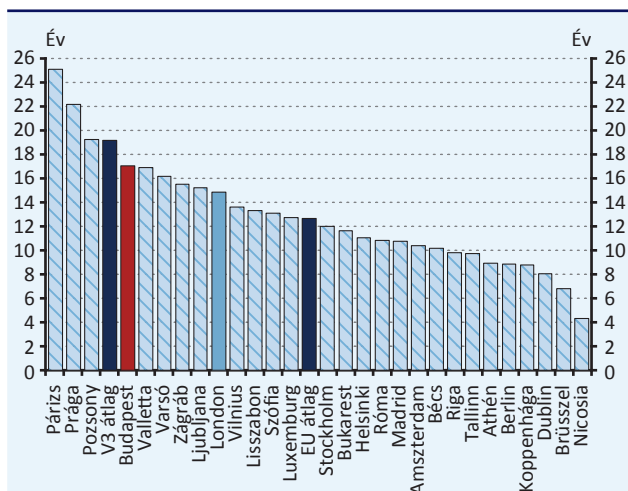

4.3. LAKHATÁS

A lakhatás fenntarthatóságát elsősorban annak elérhetősége, valamint a lakások minősége határozzák meg. A lakásvásárlás vagy -bérlés háztartások számára való elérhetősége kulcskérdés egy társadalom számára, míg a lakóingatlanok állapota és a háztartások otthoni életkörülményei alapvetően határozzák meg a lakhatás minőségét. Az elmúlt években megfigyelt jelentős áremelkedést követően a fővárosi ingatlanárak országos jövedelmekhez viszonyított aránya alapján Budapest a 4. legkevésbé megfizethető fővárossá vált Európában. Egy 75 négyzetméteres ingatlan megvásárlásához 17 évnyi átlagjövedelem szükséges Budapesten. A lakásvásárlás a többi visegrádi országban is nehezen elérhető: Prágában 22, Pozsonyban 19, Varsóban pedig 16 évnyi átlagjövedelem szükséges egy tipikus ingatlan megvásárlásához. A lakhatás elérhetőségének problémája a bérleti piacon is megfigyelhető Budapesten. A budapesti albérletárak a nettó jövedelem arányában a 7. legmagasabbak jelenleg az európai fővárosok között. Budapesten egy tipikus, 3 szobás lakás bérleti díja az átlagos magyarországi nettó fizetés 88 százalékát teszi ki. A többi visegrádi országban még ennél is magasabb a mutató értéke: Varsóban 104, Pozsonyban 94, Prágában pedig 93 százalék.

Az Eurostat felmérése szerint 2019-ben a magyar háztartások 7,8 százaléka élt súlyosan elégtelen lakáskörülmények között, ami az 5. legmagasabb értéket jelenti az európai országok között. A hazai háztartások mintegy 20 százaléka él emellett túlszűfolt körülmények között, amivel bár valamelyest meghaladjuk az EU 27 országok átlagos értékét, a visegrádi országok 29 százalékos átlagánál jobb arányt mutatunk.

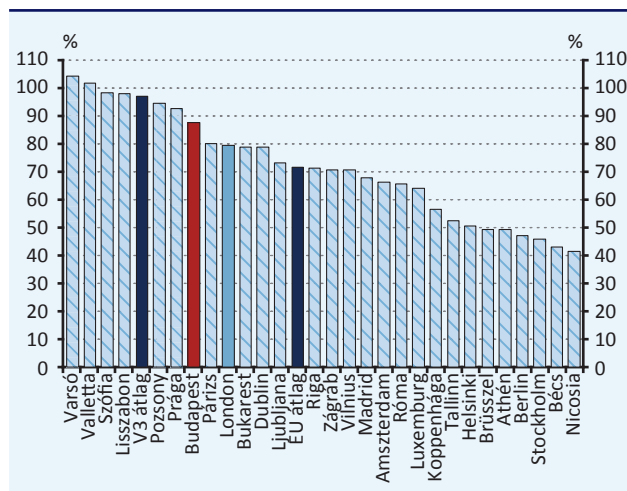
4.3.1. Lakásár/jövedelem mutató az európai fővárosokban (2020)

Megjegyzés: A jövedelmek ingatlanárakhoz viszonyított aránya az átlagos ingatlanárak és az országos átlagkereset hányadosa. 75 m²-es lakással számolva.

Forrás: Eurostat, numbeo.com.

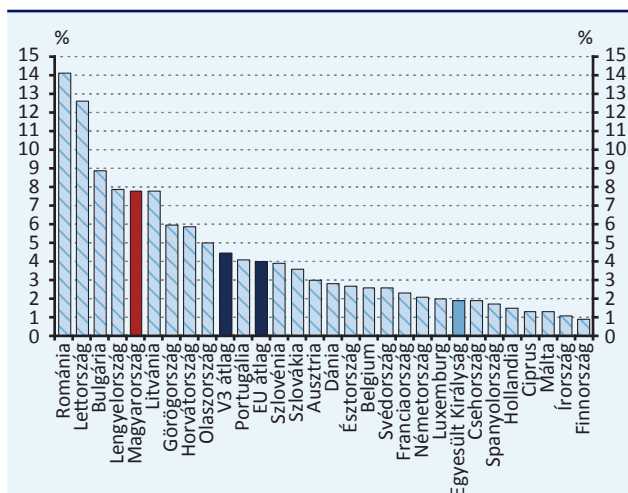
4.3.2. Bérleti díj/jövedelem mutató az európai fővárosokban (2020)

Megjegyzés: 3 szobás albérlet.

Forrás: Eurostat, numbeo.com.

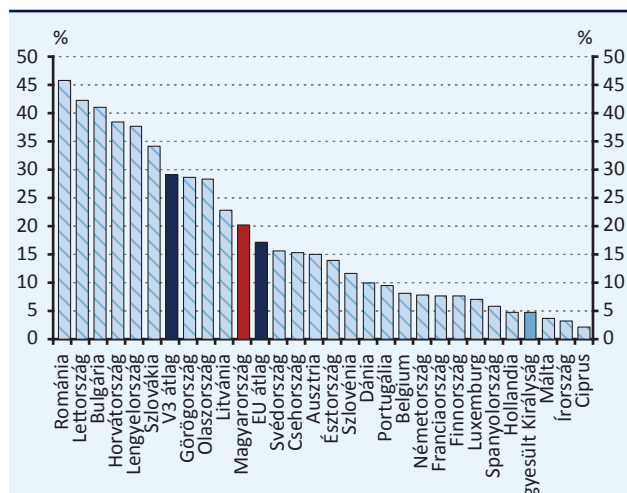
4.3.3. A súlyosan elégtelen lakáskörülmények között élők aránya a teljes népességen belül (2019)

Megjegyzés: Az elégtelen lakáskörülmények azon háztartások arányát mutatják, akik otthona szivárgó tetővel rendelkezik, nincsen fürdőszoba vagy beltéri toalett, vagy az otthon túl sötét.

Forrás: Eurostat.

4.3.4. Túlszűfolttsági ráta a teljes népességen belül (2019)

Forrás: Eurostat.

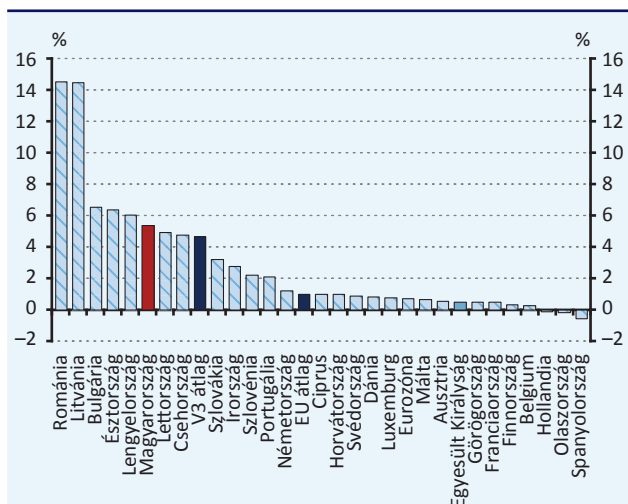
4.4. BÉREK ÉS FOGYASZTÁS

A gazdasági növekedés fenntartásának fő motorja a tőkeintenzitás és a termelékenység növelése, a teljes foglalkoztatottság fenntartása, valamint a reálbérek jelentős emelkedése. A termelékenység növekedésétől elszakadó bérfolyamatok a gazdasági növekedés fenntarthatóságát, a gazdaság külső egyensúlyát és a költségalapú versenyképességet egyaránt veszélyeztethetik. A hazai reálbérek jelentősen bővültek az elmúlt időszakban, 2017-2019 átlagában a növekedés meghaladta a V3 országok átlagos dinamikáját és számottevően az Európai Unió átlaga felett alakult. Egy nemzetgazdaság munkaerőköltségének nemzetközi költségalapú versenyképessége szempontjából a reálbérekkel szemben a reál fajlagos munkaerőköltség (ULC) a releváns indikátor, mely megmutatja, hogy egy egységnyi reálkibocsátás (GDP) előállításának milyen munkaerőköltsége van. A szociális hozzájárulási adó 2017. január és 2020. július között végrehajtott fokozatos és jelentős – 27-ről 15,5 százalékra történő – csökkentése jelentősen mérsékelte a fajlagos munkereköltség dinamikáját. Így összességében a hazai fajlagos bérköltség átlagosan 1,2 százalékkal csökkent az elmúlt három évben, ezzel szemben a visegrádi régió többi országában 2017 és 2019 átlagában 1,9 százalékos emelkedés volt megfigyelhető, tehát hazánk költségalapon versenyképesebbé vált a többi régiós országhoz képest.

A régióban megfigyelt jelentős reálbér-növekedés a lakossági fogyasztás bővülését eredményezte. A fogyasztás érdemi növekedése, amennyiben a fogyasztásbővülést adósságból finanszírozzák a lakossági szektor eladósodásához vezethet, valamint az élénk emelkedése a fogyasztásnak az árstabilitásra gyakorolt hatása szempontjából is kockázatot jelenthet a fentartható növekedésre. Hazánk fogyasztási rátája 2018-2019 átlagában az Európai Unió, valamint a V3 országok átlagos értéke alatt alakult, tehát a lakossági szereplők a bérkiáramlás és a fogyasztás dinamikus bővülése ellenére a jövedelmük arányában többet fordítottak megtakarításra és beruházásra a régiós, illetve uniós országoknál, ami támogatja a gazdaság fenntartható növekedését.

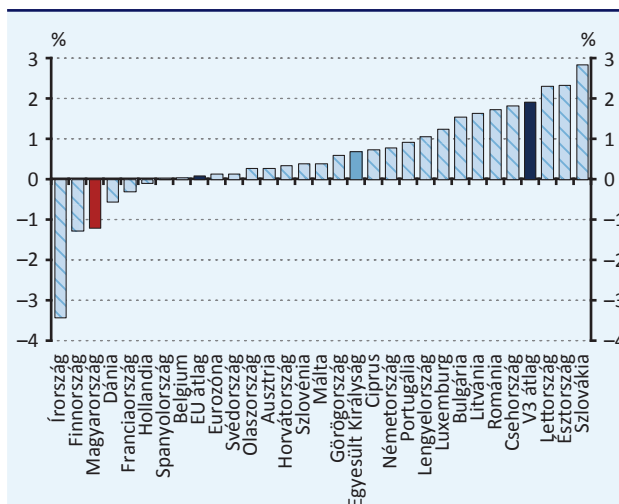
Összességében az elmúlt években a reálbérek és a lakossági fogyasztás is fenntartható pálya mentén bővült. 2020-ban a bérek emelkedése továbbra is magas maradt, a koronavírus-járvány a lakossági szektornál keletkezett megtakarítások emelkedését okozta. A koronavírus-járvány által kiváltott mérsékelt munkaerőpiaci alkalmazkodás lehetővé teszi, hogy az idei évtől tovább folytatódjon a fogyasztás emelkedése.

4.4.1. A reálbérek változása a nemzetgazdaságban (2017-2019, átlag)

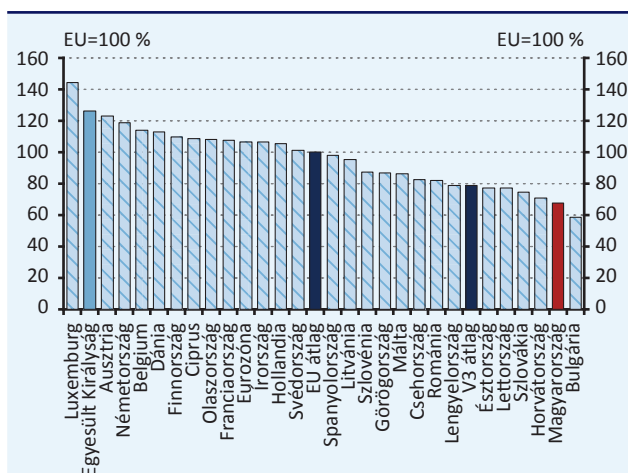
Forrás: Eurostat.

4.4.2. Reál fajlagos munkaköltség változása (2017-2019, átlag)

Forrás: Eurostat.

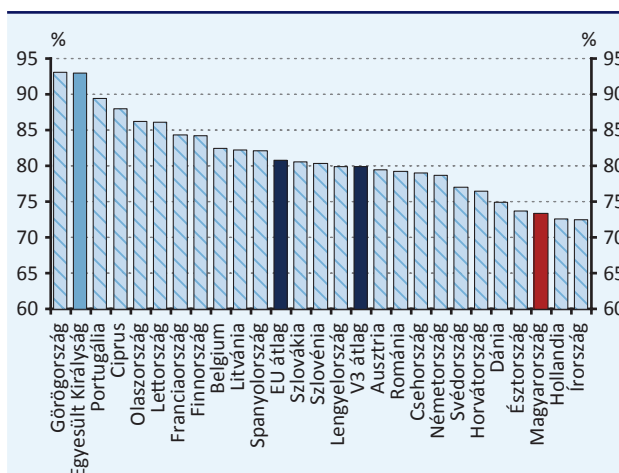
4.4.3. Az Európai Unió átlaghoz viszonyított egy főre jutó fogyasztás vásárlóerő-paritáson (2019)

Megjegyzés: Háztartások és nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadása.

Forrás: Eurostat.

4.4.4. Tényleges fogyasztási ráta a nettó elkölthető jövedelem arányában (2018-2019, átlag)

Megjegyzés: Bulgáriára, Luxemburgra és Máltára nem érhető el adatok.

Forrás: Eurostat.

4.5. EGYENLŐTLENSÉGEK

Az egyenlőtlenség szoros összefüggésben áll a gazdasági növekedés és fenntarthatóság kérdéskörével. A növekedés fenntarthatóságának egyik kulcsa ugyanis, hogy a gazdasági növekedés előnyeiből a társadalom széles csoportjai részesüljenek. Az egyenlőtlenség a piacgazdaság természetes velejárójának tekinthető, de túlzott mértéke rombolhatja a társadalmi kohéziót és mobilitást, a termelékenységét, valamint negatívan hathat a technológiai fejlődésre, így veszélyeztetheti a gazdasági növekedés és felzárkózás fenntarthatóságát és inkluzív jellegét. Ezzel szemben a viszonylag mérsékelt egyenlőtlenségek kevésbé szülnek társadalmi ellentéteket, segítik a társadalmi mobilitás és a munkatermelékenység növelését, amelyek alapvető pillérei a hosszú távú gazdasági és társadalmi fejlődésnek, illetve sikeres felzárkózásnak.

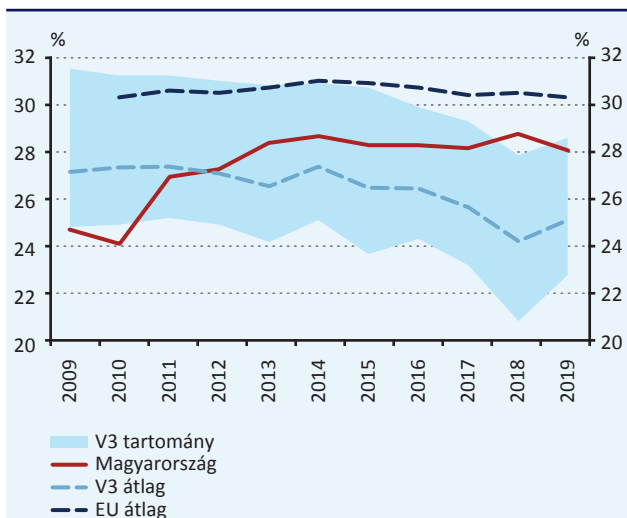
A jövedelmeket tekintve Magyarország az átlagosnál kevésbé egyenlőtlen országok közé tartozik az Európai Unióban. A jövedelmi Gini-index a 2008-2009-es válságot követő években 2013-ig fokozatosan emelkedett, majd a jövedelmi helyzet stabilizálásával, valamint a foglalkoztatás jelentős felfutásával párhuzamosan a mutató emelkedése megállt. Az elmúlt években az index stabilan 28 százalék körül alakult, ami meghaladja a visegrádi versenytársaink átlagát, azonban elmarad az Európai Unió átlagától.

A vagyoni alapú egyenlőtlenség Magyarországon európai uniós és világviszonylatban is mérsékelt. A vagyoni Gini-index uniós átlagtól való elmaradásában jelentős szerepet játszik a lakástulajdonlás magas aránya. Magyarországon ugyanis a háztartások mintegy 90 százaléka lakástulajdonos, ami az egyik legmagasabb arány az Európai Unióban. A hazai vagyoni Gini-index magasabb a visegrádi országok átlagánál, melynek alacsony értéke Szlovákia uniós viszonylatban legalacsonyabb mutatójával magyarázható.

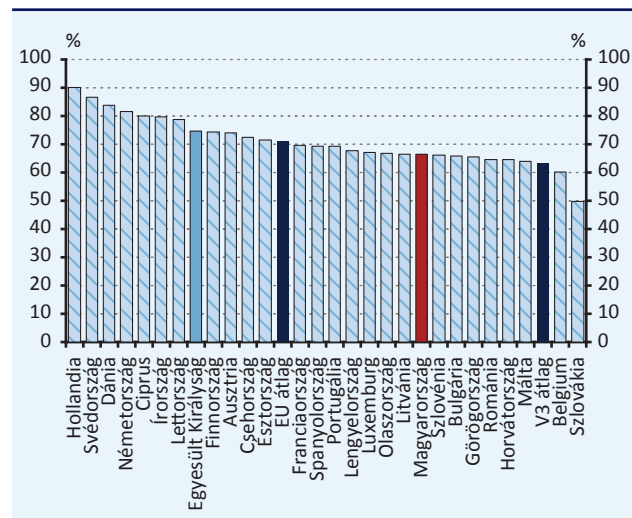
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE (At risk of poverty or social exclusion) mutató Magyarország esetében mutatta az egyik legjelentősebb csökkenést az elmúlt évtizedben EU-s összehasonlításban. A mutató jelenleg historikus mélypontján, 20 százalék alatt alakul, amely alacsonyabb az uniós átlagnál, azonban meghaladja a visegrádi régió átlagát. Az AROPE mindhárom almutatója – relatív jövedelmi szegénységben élők aránya, súlyos anyagi deprivációban érintettek aránya, munkaszegénységnek kitettek aránya – csökkent az elmúlt évtizedben, amihez hozzájárultak a 2010 utáni adó-, jövedelem-, foglalkoztatás- és családpolitikai intézkedések, illetve a teljes foglalkoztatás megközelítése. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata elsősorban a munkanélkülieket és az alapfokú végzettségűeket érinti.

Magyarországon az elmúlt évek kedvező folyamatai ellenére továbbra is számottevő területi különbségek azonosíthatók. Hazánkban mind az Európai Unió, mind a visegrádi országok átlagát enyhén meghaladó a legfejlettebb és legkevésbé fejlett NUTS3-as régiók fejlettsége közti különbség. A magyar mutató alapján 4,5-szer magasabb a legfejlettebb Budapest egy főre jutó GDP-je, mint a legkevésbé fejlett Nógrád megyéé. Hazánkhoz hasonlóan ugyankakor az Európai Unió országaiban is megfigyelhető a főváros fejlettségbeli dominanciája.

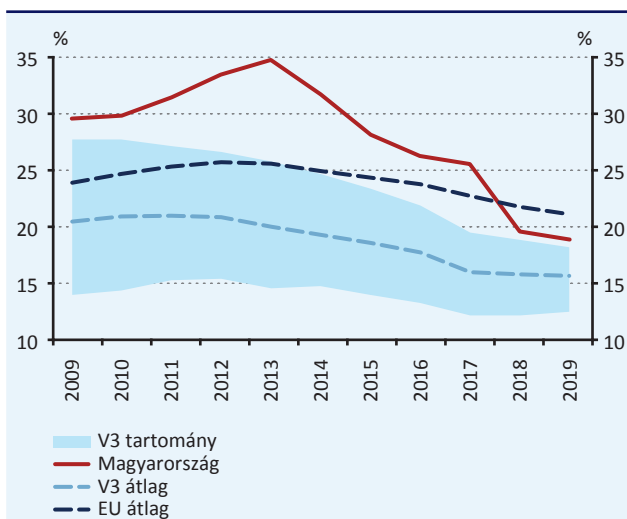
4.5.1. A jövedelemalapú Gini-index

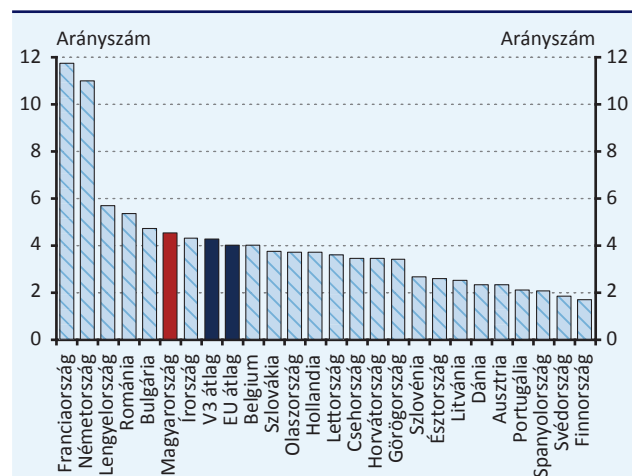
4.5.2. A vagyonalapú Gini-index (2019)

4.5.3. A szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett személyek aránya (AROPE)

4.5.4. A legfejlettebb és legkevésbé fejlett NUTS3-as régiók egy főre jutó GDP-jének hányadosa (2018)

4.6. KÉPZETTSÉG

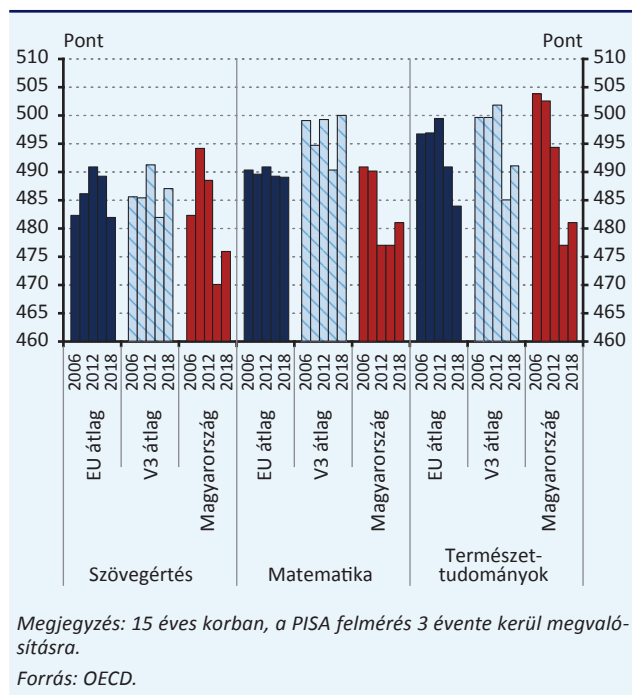
A fenntartható felzárkózás és az innovációvezérelt növekedési modell megvalósításának egyik alapfeltétele a megfelelően képzett munkaerő jelenléte a gazdaságban. A nemzetközi oktatási felmérések azt mutatják, hogy a magyar diákok ugyan megfelelően elsajátítják a kért tananyagot, ám az ismereteket nem tudják kellő mértékben alkalmazni valós életből vett példákban. Ez azt jelenti, hogy a magyar közoktatási rendszerben a szükséges alapkészségek mellett nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni a modern (idegen nyelvi és digitális) készségek fejlesztésére ahhoz, hogy a diákok később megfeleljenek a munkaerőpiac gyorsan változó követelményeinek.

A 15 évesek készségeit mérő PISA teszteken a magyar diákok a legutóbbi, 2018. évi felmérés során magasabb pontszámot értek el mindhárom vizsgált területen, mint az előző, 2015. évi felmérésen. A hazai pontszámok ugyanakkor még így is elmaradnak a többi visegrádi ország és az európai uniós országok átlagától. Kedvező, hogy jelentősen csökkent a mindhárom területen alulteljesítő diákok aránya hazánkban, ugyanakkor Magyarországon továbbra is nagyon jelentős szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági háttérének, amelyet a hazai oktatási rendszer nem tud kellő hatékonysággal kiegyenlíteni.

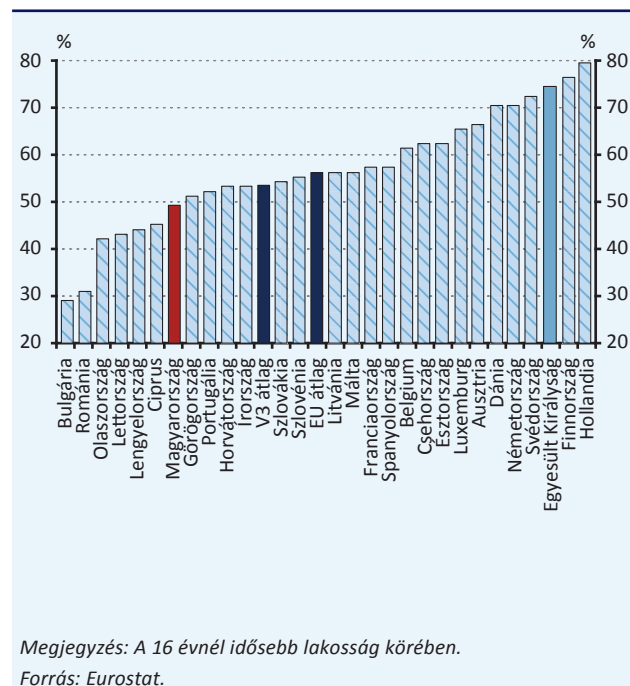
Az előrejelzések szerint a jövőben a munkaerőpiacon és a mindennapi életben is egyre nagyobb mértékben támaszkodunk majd a digitális eszközökre, így a lakosság erre való felkészítése az egyik kulcskérdése a képzési rendszereknek. A 16 évnél idősebb magyar lakosság több mint fele azonban még nem rendelkezik alapfokú digitális készségekkel sem, ami jelentős versenyképességi hátrányt jelent. Ezért is lenne kulcsfontosságú az élethosszig tartó tanulásban való részvétel fokozása: Magyarországon a felnőtt lakosság 6 százaléka vett részt valamilyen képzésben a felmérést megelőző 4 hétben 2019-ben, ami megfelel a régiós szintnek, ugyanakkor csak fele az európai uniós átlagnak.

A XXI. század kihívásainak való minél hatékonyabb megfelelés érdekében növelni kellene hazánkban a felsőfokú és azon belül is különösen a reál területeken végzettek számát. Jelenleg hazánkban az egyik legalacsonyabb az Európai Unióban a reál végzettséggel rendelkezők aránya a fiatalok között. Különösen nagy figyelmet kellene fordítani az informatikai területen végzettek számának növelésére, az elmúlt évek javuló trendjének felgyorsítására.

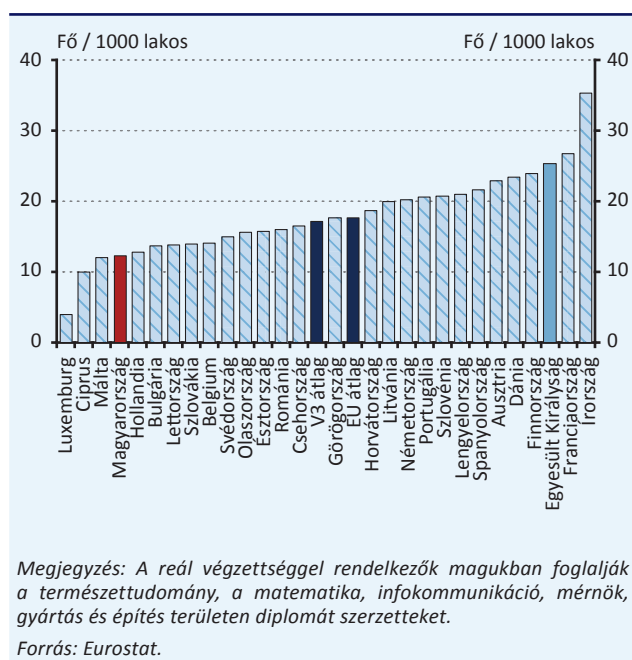
4.6.1. PISA tesztek eredményei

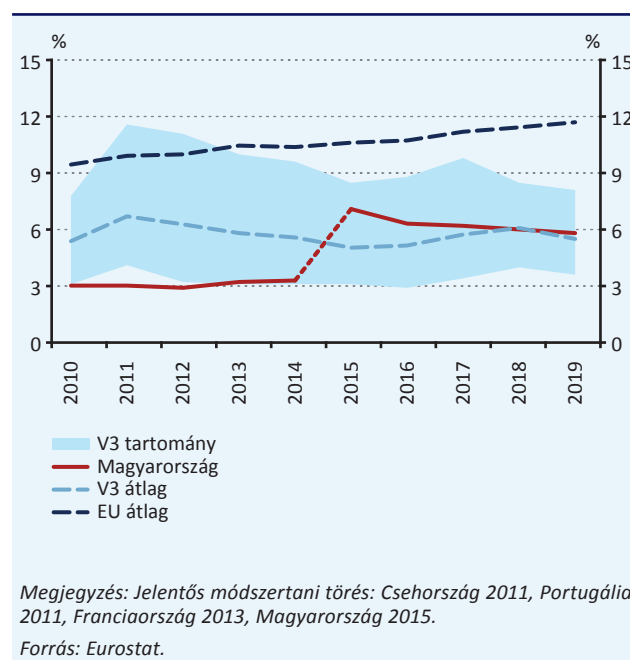
4.6.2. Legalább alapfokú digitális készségekkel rendelkezők aránya (2019)

4.6.3. Reál végzettséggel rendelkező diplomások aránya a 20-29 évesek korosztályában (2018)

4.6.4. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel

4.7. EGÉSZSÉGI HELYZET

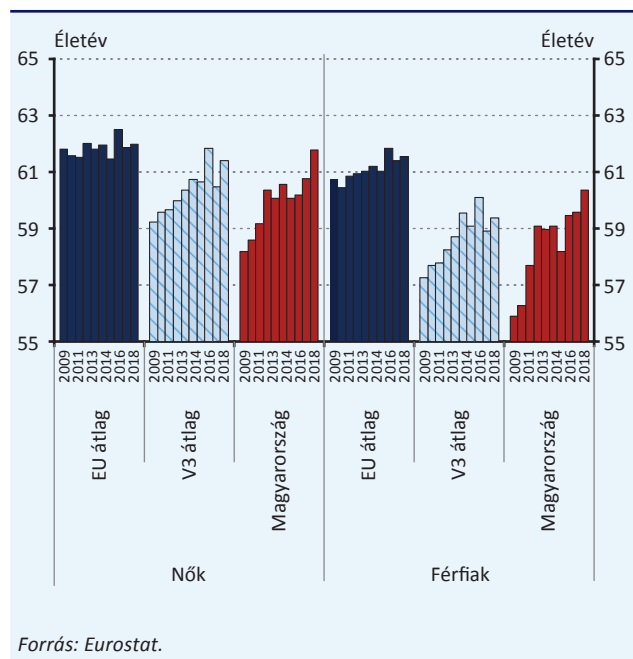
A fenntartható felzárkózás megvalósításának egyik kulcskérdése a társadalom jóllétének gazdasági növekedéssel párhuzamos emelése. Az egészségi állapot egyszerre számít a felzárkózás bemeneti és kimeneti mutatójának, hiszen a lakosság egészségi állapota jelentősen befolyásolja a gazdaságban elérhető munkaerő mennyiségét és minőségét, miközben az egészségi állapot, és így az életminőség javítása a fenntartható felzárkózás egyik fontos célkitűzése. A magyar lakosság egészségesen várható élettartama az elmúlt évtizedben jelentősen növekedett, így már mindkét nem esetében magasabb a többi visegrádi ország átlagánál. Az európai uniós átlag, illetve az MNB Versenyképességi programjában kitűzött 64 egészséges életév elérése ugyanakkor még további erőfeszítések megtételét igényli mind egyéni, mind pedig közösségi szinten.

Magyarország világviszonylatban is az élmezőnybe tartozik a gyermekek átoltottságában, hiszen hazánkban a főbb fertőző betegségek ellen szinte teljes mértékű az immunizáció. A kanyaró elleni védőoltás jó példája annak, hogy ez mennyire nem tekinthető alapvetőnek, hiszen ez a korábban szinte teljesen visszaszorított betegség az elmúlt években ismét járványszerű megbetegedéseket okozott több európai uniós országban (például Franciaországban és Romániában) és az Egyesült Államokban is.

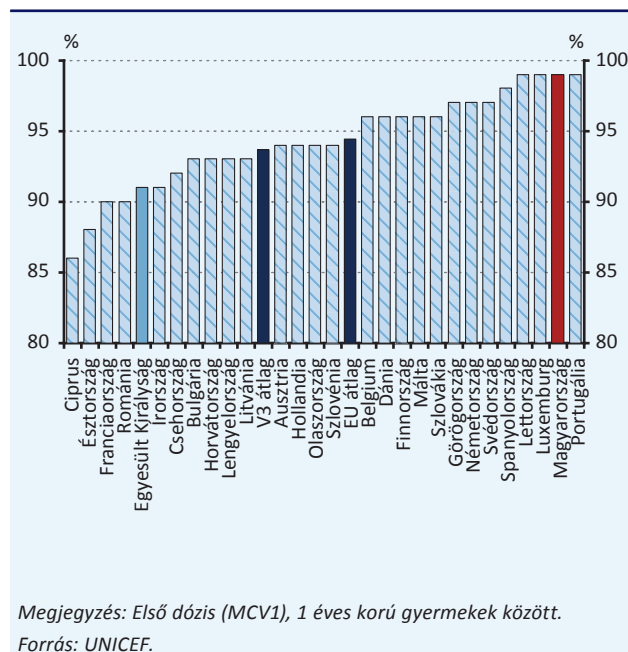
A prevenció más területei ugyanakkor további erősítésre szorulnak hazánkban, hiszen a magyarországi halálozások több, mint fele kapcsolódott valamilyen viselkedési kockázathoz. Különösen jelentős hazánk elmaradása az étkezési kockázatok tekintetében, ugyanakkor a dohánytermékek és az alkoholos italok fogyasztása kapcsán is a gyengébben teljesítő európai országok közé tartozik Magyarország.

Az egészségügyi rendszerhez való hozzáférés átlagosnak tekinthető régiós összevetésben. A magyar lakosság 6,5 százaléka jelezte, hogy volt olyan egészségügyi szüksége 2019-ben, amelyet valamilyen okból nem tudott kielégíteni. Az egészségügyi rendszer által befolyásolt okok (például: túl drága, túl sokat kell várni) mértéke alacsonyabb volt az uniós átlagnál, a lakosság egészségtudatosságához kapcsolódó okok (főként az, hogy a lakosok megvárják, ameddig magától elmúlik a probléma) ugyanakkor egyértelműen nagyobb szerepet töltenek be hazánkban, mint az uniós országok többségében. A fenntartható felzárkózás sikeres megvalósítása érdekében kiemelten fontos lenne a lakosság egészségtudatosságának erősítése és a prevenciók rendszer fejlesztése hazánkban.

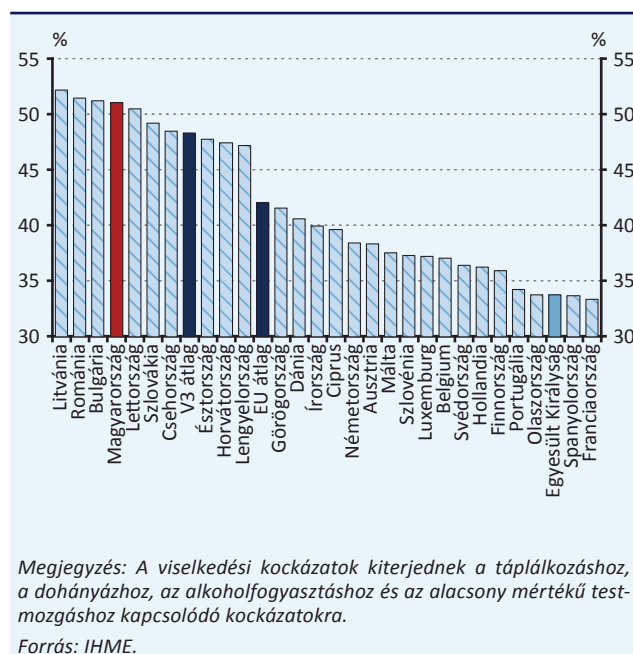
4.7.1. Egészségesen várható életek

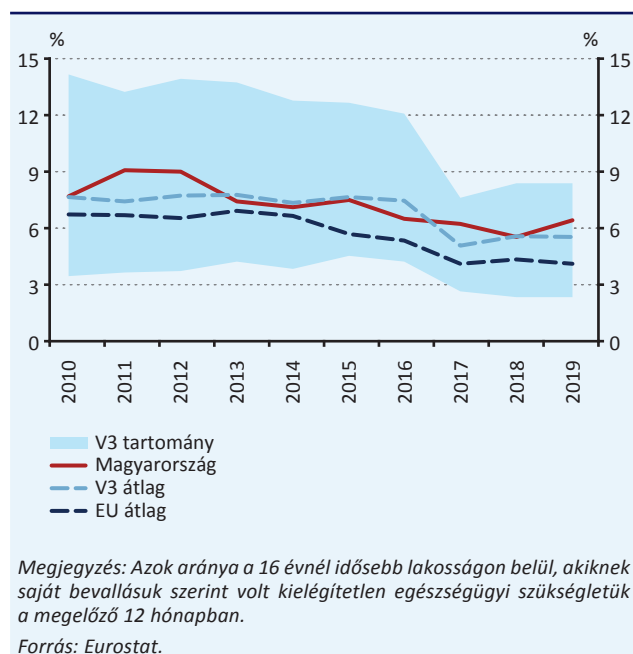
4.7.2. Gyermek ártótlottsági rátája – kanyaró (2019)

4.7.3. Viselkedési kockázatokból fakadó halálozás aránya (2017)

4.7.4. Kielégítetlen egészségügyi szükségletek

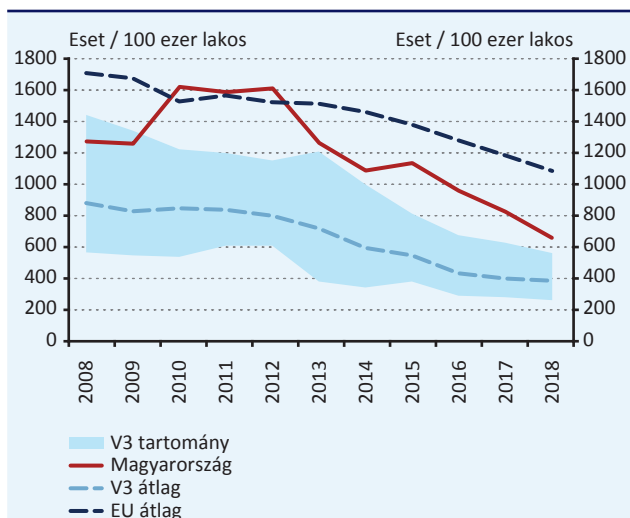
4.8. KÖZBIZTONSÁG

Az elmúlt évek globális válságainak hatására felértékelődött a közbiztonság a társadalomban, melynek fenntartása és garantálása a gazdasági növekedés elengedhetetlen összetevője. Gazdaságtörténeti tapasztalatok azt mutatják, hogy egy jól működő, a fenntartható fejlődés útján haladó gazdaságban a közbiztonság és a rend biztosítása kulcskérdés. Egy prosperáló gazdaságban a társadalmi jóllét függ a lakosság biztonságérzetétől, amikor az emberek saját magukat és a vagyontárgyaikat is biztonságban érzik. Békeidőben is alapvetően fontosnak tartja a fejlett országokban a társadalom a biztonság állami garantálását, azonban az utóbbi években látott globális krízisek (pénzügyi-gazdasági válság, migrációs válság, járvány válság) hatására a biztonság iránti igény is jelentősen felértékelődött. A koronavírus járvány világított rá arra, hogy a közbiztonság garantálása az egyik előfeltétele a nagyobb gazdasági visszaesés megakadályozásának, valamint a gazdaságok minél gyorsabb talpra állásának a krízist követően. A lakosság és vállalatok biztonságérzetének fenntartása hozzájárul a stabil gazdasági környezet megteremtéséhez, melyhez a későbbiekben növekvő vállalkozási és beruházási aktivitás társul. A közbiztonság alpillér hangsúlyosabbá válását mutatják a globális kockázati percepciókkal kapcsolatos felmérések eredményei is. A Világgaazdasági Fórum 2020. évi felmérésében a világot fenyegető egzisztenciális fenyegetések között említették meg legnagyobb arányban a válaszadók a tömegpusztító fegyverektől, valamint az állam összeomlásától való félelmet.

A lakosság biztonságérzetének objektív mérőszáma a lopások és a szándékos emberölések száma, amely mutatókban Magyarország sokat lépett előre a 2008-as válságot követően. A lopások száma 2010 óta 60 százalékkal csökkent, így számottevően alacsonyabb, mint az EU átlaga, de magasabb a visegrádi országokban mértnél. A szándékos emberölések számában is jelentős csökkenés volt érzékelhető az utóbbi 10 évben. 100 ezer főre vetítve 2008-ban közel 1,5 emberölés történt, ezzel ellentétben 2018-ban 0,9 emberölést regisztráltak. Utóbbi mutatóban szintén jól teljesít Magyarország európai uniós (1,2) összevetésben, ráadásul a kedvező tendenciának köszönhetően megközelítettük a V3 országok átlagát (0,8).

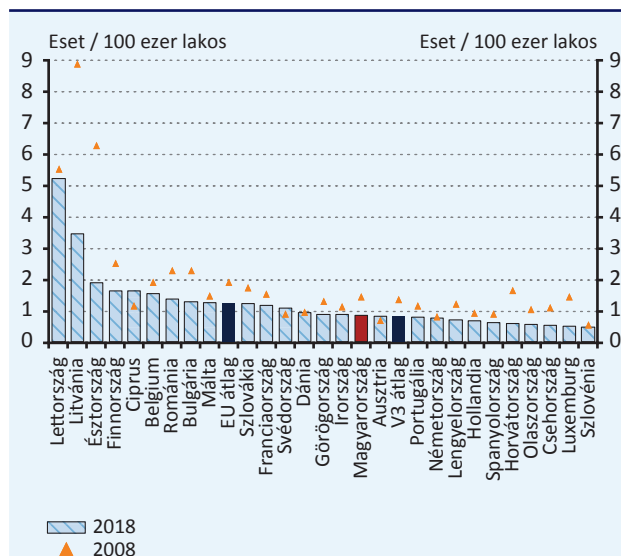
Az európai országok között 2008-2018 között Magyarországon nőtt a negyedik legnagyobb mértékben a rendőrség létszáma, jelenleg 403 rendőr jut 100 ezer lakosra, miközben az EU átlag 352 fő, és a V3 átlag 347 fő volt. Mindeközben a börtönökben fogvatartottak száma 100 ezer lakosra vetítve az időszak alatt kisebb hullámvázások mellett 170 fő körül stagnált, ami mutatja a nagyobb rendőri jelenlét visszatartó erejét. Európai uniós összehasonlításban a fogvatartottak száma tág határok között mozgott, az EU átlag 118 fő volt 100 ezer lakosra vetítve, míg a V3 átlag ennek közel a duplája, 195 fő.

4.8.1. Lopások száma

Forrás: Eurostat.

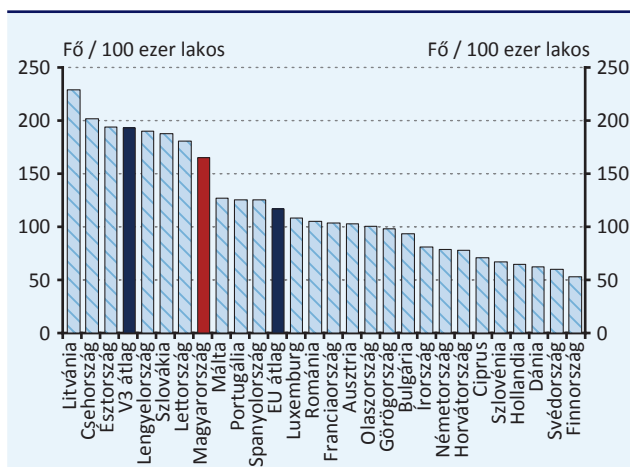
4.8.2. Szándékos emberölések száma (2018)

Megjegyzés: Az Egyesült Királyságra nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Eurostat.

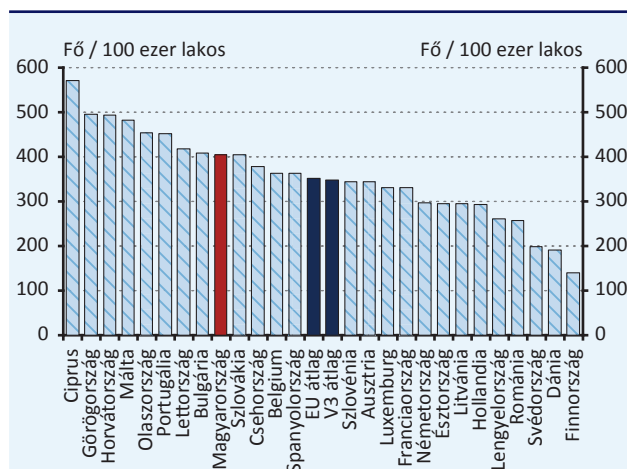
4.8.3. Fogvatartottak száma (2018)

Megjegyzés: Máltánál a 2017-es adatok szerepelnek. Az Egyesült Királyságra nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Eurostat.

4.8.4. Rendőrök száma (2018)

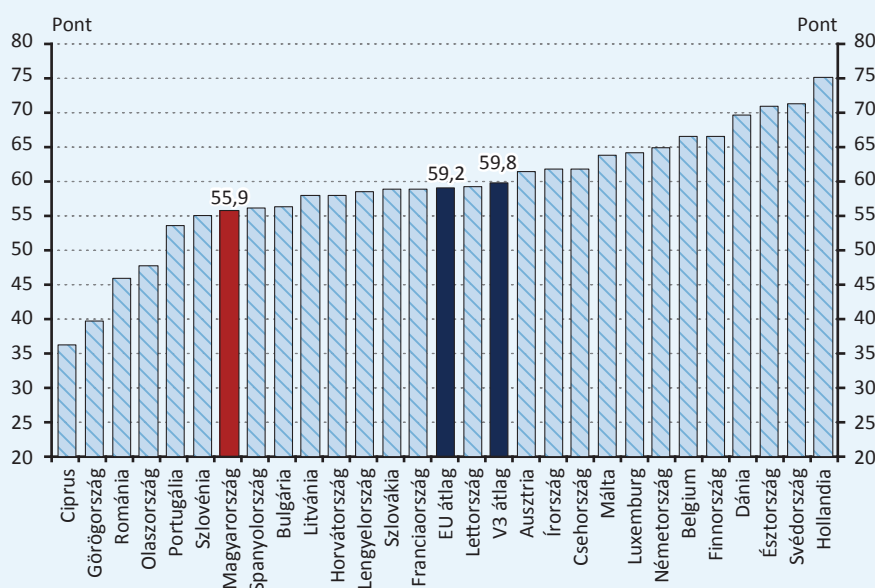
Megjegyzés: Olaszországnál a 2016-os adatok szerepelnek. Az Egyesült Királyságra nem áll rendelkezésre adat.

Forrás: Eurostat.

5. Pénzügyi fenntarthatóság

Magyarország a pénzügyi fenntarthatóság főpillérben 55,9 ponttal a 21. helyet érte el az Európai Unió országai között. Hazánk teljesítménye elmaradt a V3 országok átlagától (59,8) és az EU27 országok átlagától (59,2). A pénzügyi fenntarthatóság főpillérben a legmagasabb helyezést Hollandia, Svédország és Észtország szerezte meg, míg a rangsor végén Ciprus, Görögország és Románia végzett. A legjobb teljesítményt elérő országok pontszáma meghaladta a 70 pontot, ezzel ellentétben a leggyengébb teljesítményű országoké jellemzően elmaradt a 40 ponttól. A főpillért alkotó hét alpillér közül pontszámban a legjobb teljesítményt 71,6 ponttal a *Háztartások pénzügyi fenntarthatósága* alpillérben érte el az ország, ezzel párhuzamosan a legmagasabb helyezést (12.) is ebben az alpillérben érte el hazánk. A *Háztartások pénzügyi fenntarthatósága alpillérén* kívül Magyarország egy kivétellel rendre alacsonyabb pontszámot tudott elérni, mint az Európai Unió és a visegrádi országok átlaga. A *Nemzetgazdaság pénzügyi fenntarthatósága alpillérben* viszont a magyar teljesítmény (70,1) meghaladta a EU átlagát (65,7).

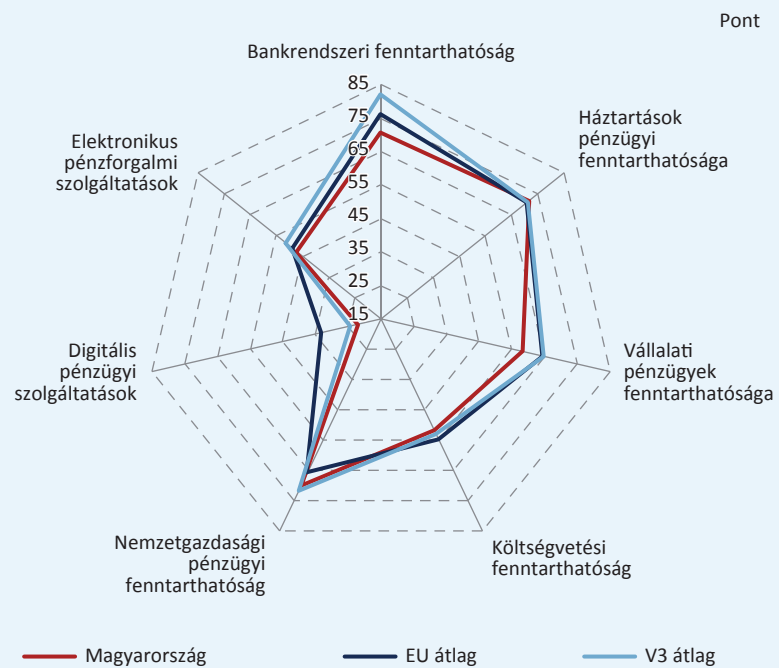
5.1. ábra
A pénzügyi fenntarthatóság főpillér összesített eredménye
(2021)

Megjegyzés: A skálataartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

5.2. ábra
A pénzügyi fenntarthatóság főpillér eredményeinek bemutatása alpillérenként
 (2021)

Megjegyzés: A skálatartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.
 Forrás: MNB.

5.1. BANKRENDSZER

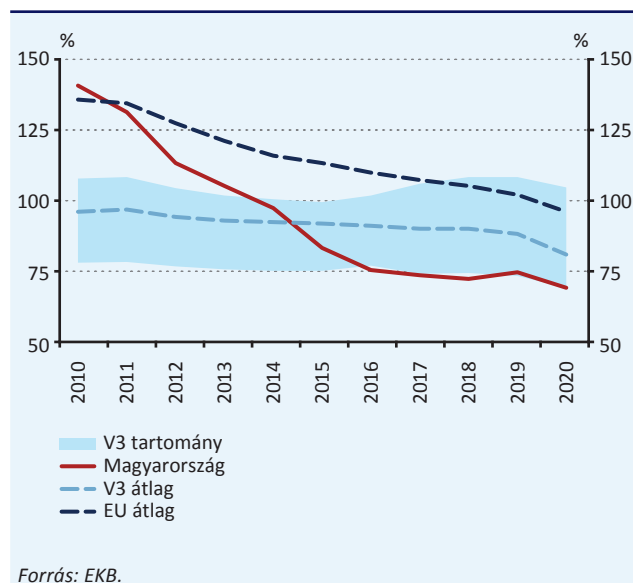
A kontinentális Európa fejlett és fejlődő országainak gazdaságában egyaránt a bankrendszer számít a pénzügyi források és eszközök legfontosabb közvetítőjének, így a szektor fenntartható működése kulcsfontosságú a gazdaság kiegyensúlyozott fejlődése szempontjából. A hitel-betét mutató azt mutatja meg, hogy egy országban a hitelezési szükségletet milyen mértékben lehetséges bankbetétekből fedezni. A tartósan és nagymértékben 100 százalék feletti mutató vagy finanszírozási sajátosságokat (jelzáloglevél-finanszírozás, jegybanki refinanszírozás magas aránya) tükröz, vagy a bankközi és külföldi források magas súlyát mutatja. E források magas aránya megújítási kockázatokat rejthet magában, növelve a bankrendszer sérülékenységét. A hazai bankrendszer hitel-betét mutatója a 2008-as pénzügyi válság eszkalálódásakor megközelítette a 150 százalékot, ami regionális összehasonlításban is magasnak számított. Az arányszám a válságot követő időszakban elsősorban a hitelállomány zsugorodása miatt 2016 végére 75 százalék közelébe süllyedt, és azóta is e szint körül maradt, amely már jelentős kihasználatlan hitelezési potenciált jelez.

A bankrendszer megfelelő tőkeellátottsága hozzájárul a hitelezési képességhez, illetve növeli a sokkellenálló-képességet is. A tőke megfelelés megítélése azonban függ a portfólióminőségtől is, hiszen a nemteljesítő hitelállomány magas aránya növeli a tőke jövőbeli eróziójának kockázatát. E két tényezőt egyidejűleg képes figyelembe venni a Texas-mutató, amely a nettó nemteljesítő hitelállományt fejezi ki a tőke arányában. A hazai bankrendszer Texas-mutatója 2011-ben 60 százalék körül alakult, amely mind a régiós, mind pedig az európai átlagot jóval meghaladta. Az ezt követő években a mutató jelentősen javult: 2019-ben értéke alig több mint 2 százalék volt, amely jóval kedvezőbb az egyes európai országok elhúzódozó NPL problémáját is jelző 18,6 százalékos EU átlagnál, valamint a régiós országok 8,5 százalékos átlagos értékénél is.

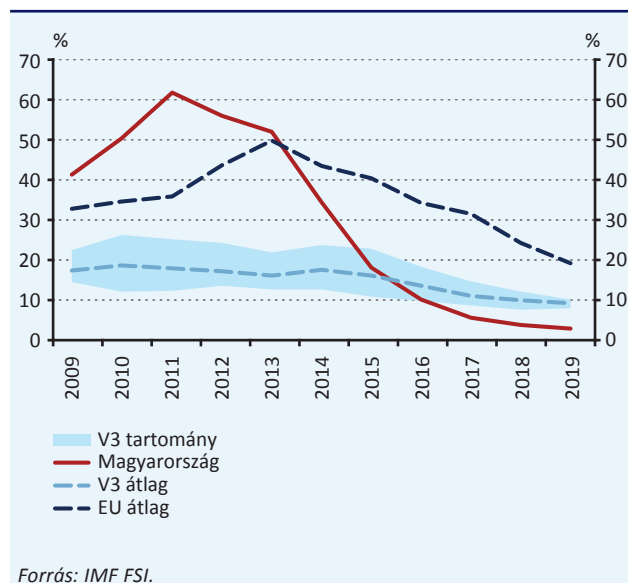
A megfelelő tőkeellátottság alapfeltétele a bankrendszer megfelelő, tőkeköltséget meghaladó profittermelő képessége. Ha a profit túl alacsony, akkor a bankok nem tudnak elegendő tőkét képezni, és gyenge lesz a sokkellenálló képességük. Azonban a magas jövedelmezőség sem feltétlenül előnyös, hiszen a magas profit abból is származhat, hogy a bankok bizonyos részpiacokon erőfölénnyel rendelkeznek, vagy túlzott kockázatot vállalnak. A hosszú távon fenntartható sajáttőke arányos jövedelemnek (RoE) ezért a visegrádi országok átlagának 10 százalék körüli szintjét tekinthetjük. Ezt a szintet a hazai bankrendszer jövedelmezősége a 2019-cel végződő három éves időszakban – részben egyedi tényezőknek is köszönhetően – több mint 5 százalékponttal haladta meg, amely az uniós országok között a legmagasabb profitrátát jelentette.

A bankrendszer fenntartható növekedését működésének hatékonysága is befolyásolja. Nemzetközi összehasonlításban a hazai (külföldi leánybankok értékétől és a tranzakciós illeték hatásától szűrt) 2,4 százalékos eszközarányos működési költség lényegesen magasabb, mint az 1,6 százalékos európai átlag, illetve a visegrádi országok esetében megfigyelhető 1,7 százalék körüli érték. Ennél valamivel kedvezőbb a hazai bankrendszer közel 60 százalékos jövedelemarányos költség-szint mutatója, amely jóval közelebb esik az 59 százalékos európai átlaghoz. A magyar bankrendszer alacsony költség-hatékonyságára az intézmények mérethatékonyságának növelése, illetve a digitális megoldások széleskörű alkalmazása jelenthet megoldást.

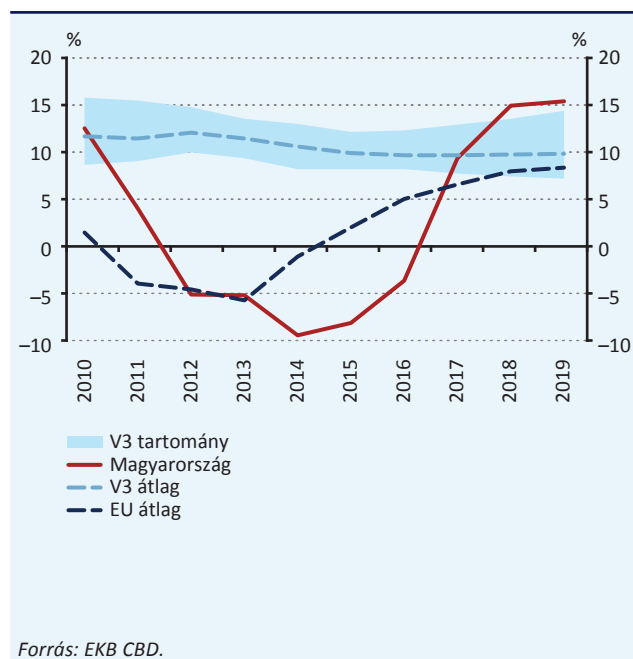
5.1.1. Hitel-betét mutató

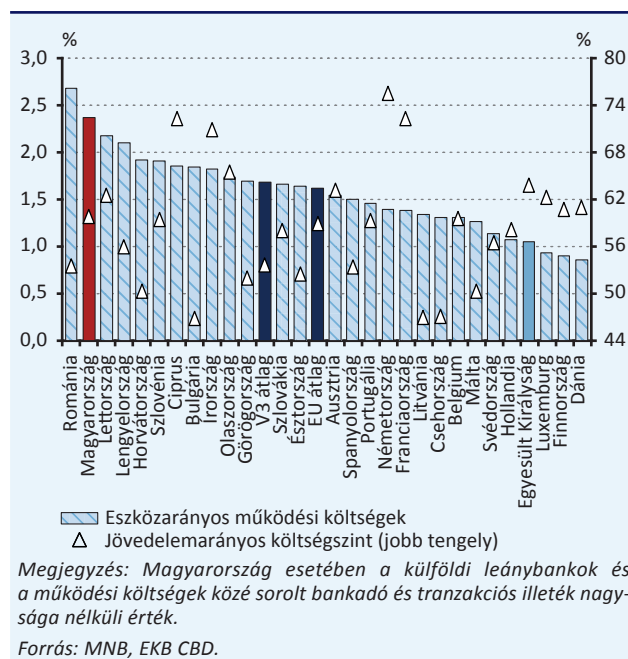
5.1.2. Nettó nemteljesítő hitelek a tőke arányában (Texas-mutató)

5.1.3. Három éves átlagos sajáttőke-arányos jövedelmezőség (ROE)

5.1.4. Eszközarányos működési költségek és a jövedelemarányos költség szint megoszlása (2019)

5.2. HÁZTARTÁSOK PÉNZÜGYEI

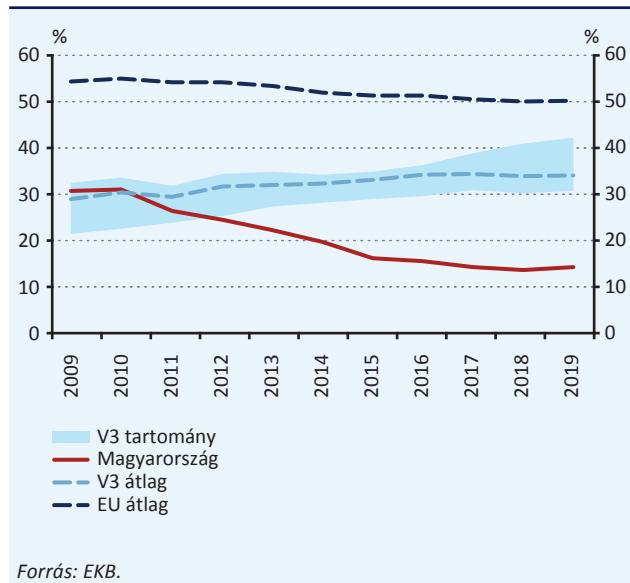
A magasabb gazdasági fejlettség és a pénzügyi közvetítés között a kapcsolat kölcsönös: magasabb gazdasági fejlettséggel mélyül a pénzügyi közvetítés, ugyanakkor hitelezés nélkül nem érhető el hosszú távon magasabb fejlettség. A GDP-arányos háztartási hitelállományt vizsgálva Magyarország jelentősen elmarad a régióban jellemző szintektől, ahol 2019-ben valamennyi ország meghaladta a 30 százalékos arányt. Ezzel szemben a hazai bankszektor háztartási hitelállománya 2011 óta tartó leépülésével a GDP 15 százalékára csökkent.

Hasonló tendencia figyelhető meg a jövedelemarányos adósságteher alakulásában is, amely a 2010. évi 70 százalék körüli szintről 2019-re 30 százalék közelébe süllyedt, és így számottevően elmarad a visegrádi országok 60 százalék körüli átlagától.

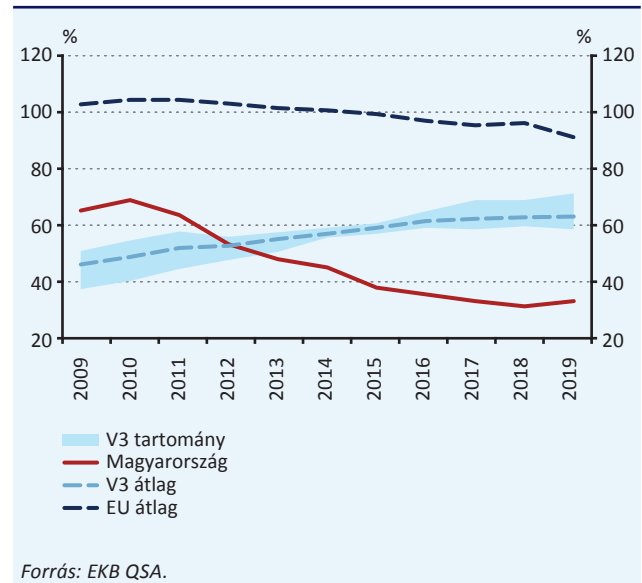
A háztartások pénzügyi fenntarthatósága szempontjából szintén fontos a hitelek kamatozásának módja, hiszen a változó kamatozású hitelek folyósítása a háztartások kamatkockázatát növeli, amely a kamatok emelkedésekor a jövedelem arányos adósságteher megugrását okozhatja. E tekintetben Magyarország élen jár az uniós tagállamok között, hiszen 2020-ban már a folyósított lakáshitelek 99 százaléka legalább egy éves kezdeti kamatfixálás mellett történt. A hosszabb kamatperiódusú hitelek térnyeréséhez az MNB Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel (MFL) minősítési keretrendszerrel mellett az államilag támogatott lakáshitel konstrukciók népszerűsége is hozzájárult.

A tartozások mellett ugyanakkor a háztartások pénzügyi fenntarthatóságának vizsgálatakor fontos a nettó pénzügyi vagyont is figyelembe venni: ez mutatja ugyanis meg, hogy a lakosság pénzügyi eszközei mennyivel haladják meg a hiteleit, hiszen ennek magas értéke a háztartások egészséges és fenntartható pénzügyi pozíciójára utal. A magyar háztartások nettó pénzügyi vagyonának bővülése az előző évtized második felében gyorsult fel, és lassan egyre közelebb került az uniós átlaghoz. Ennek következtében 2019-ben a magyar mutató nemzetközi összehasonlításban magasnak volt mondható, különösen a régiós versenytársakhoz viszonyítva. A nettó pénzügyi vagyon növekedése kisebb részben a hitelállomány csökkenésének, nagyobb részben a pénzügyi eszközök bővülésének volt köszönhető: az így felhalmozódott pénzügyi puffer vélhetően számottevően támogatja a szektor fenntarthatóságát.

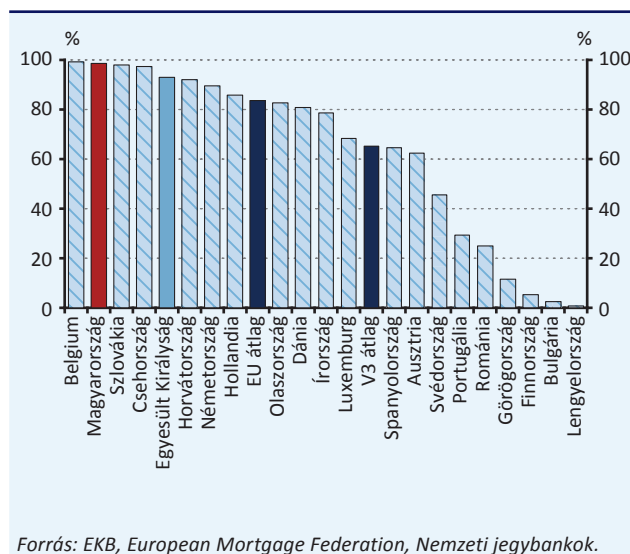
5.2.1. Háztartási hitelállomány a GDP százalékában

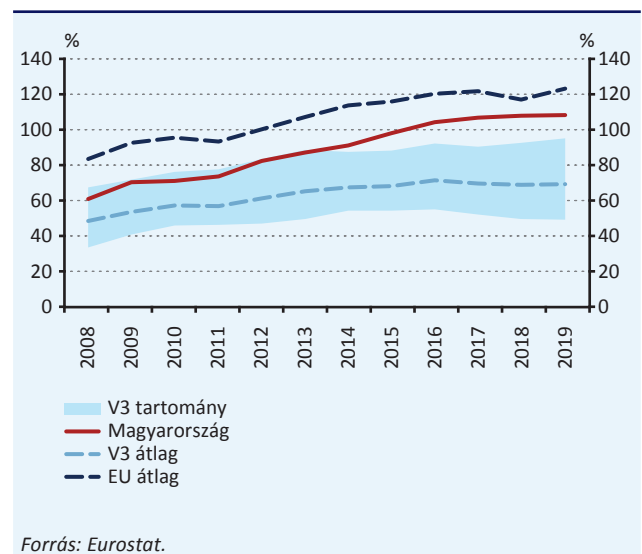
5.2.2. Háztartási jövedelemarányos adósságteher

5.2.3. Kamatfixált hitelek aránya az új lakáshitel kibocsátásban (2020)

5.2.4. Háztartások GDP arányos nettó pénzügyi vagyona

5.3. VÁLLALATI PÉNZÜGYEK

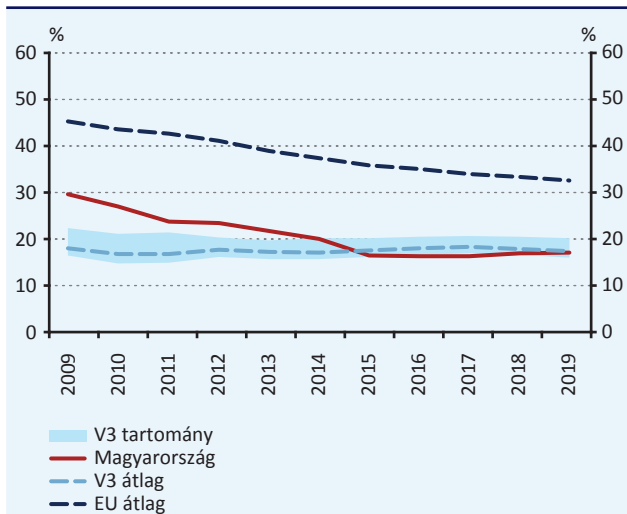
A hitelintézeteknél fennálló vállalati hitelállomány Magyarországon 2019 végén a GDP 17 százalékát érte el, ami nemzetközi összehasonlításban nem tekinthető magas aránynak. A visegrádi országok közül Szlovákiában és Csehországban 20 százalék körüli, az Európai Unióban pedig ennél jóval magasabb, 30 százalékot meghaladó átlagos GDP arányos eladósodottság figyelhető meg. A hitelpenetráció mértéke a 2008-as pénzügyi válságot követő vállalati és bankrendszeri mérlegalkalmazkodásnak köszönhetően gyakorlatilag folyamatos csökkenésen ment keresztül. A GDP arányos hitelállomány 2009-ben 30 százalékot meghaladó csúcserkéhez képest csaknem 13 százalékponttal esett vissza.

Magyarországon a vállalatok tőkeáttételi mutatója (az eladósodottság a részesedésjellegű források mekkora részét teszik ki) a válság idején jellemző 80 százalékos szintről folyamatosan csökkenve 2019-re 40 százalék közelébe mérséklődött. Ennek hátterében elsősorban a vállalatok válság utáni kényszerű alkalmazkodása valamint a külföldi tulajdonú vállalatok mérséklődő anyavállalati hitelei álltak, de a lakosság más országokhoz képest magas kisvállalkozási részesedéseinek (pl. kft.-k és Bt.-k lakossági tulajdonú értéke) további növekedése is hozzájárult. 2013-tól a jegybank gazdaságélénkítő, kkv szektort támogató programjai nyomán normalizálódó vállalati hitelfelvétel lassította a tőkeáttétel mérséklődését. A hazaihoz hasonló csökkenés ment végbe az euroövezetben is a válságot követő évtizedben, ugyanakkor a régiós országok esetében eltérő dinamika figyelhető meg, hiszen a mutató 2010-től enyhén emelkedett. 2019-re a magyar mutató így a régiós és az uniós átlag alatt található: a viszonylag alacsony eladósodottsággal szemben magas vállalati tőkeérték csak kismértékű stabilitási és fenntarthatósági kockázatot jelez.

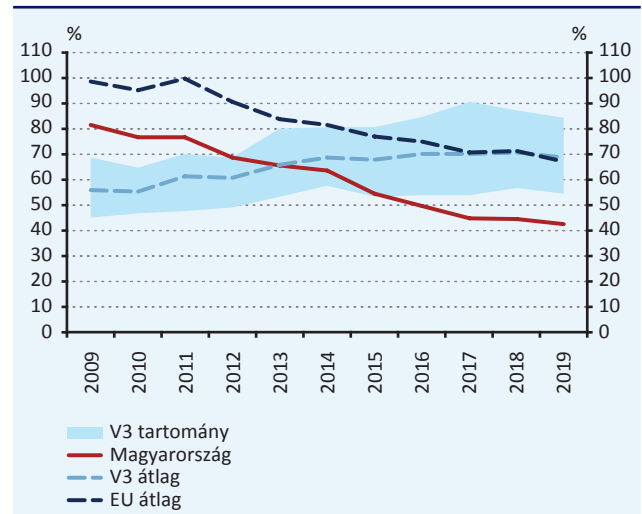
A vállalatok tőkearányos jövedelmezősége megmutatja a vállalatok jövedelemtermelő képességét, illetve fokmérője lehet adott vállalatok tőkevonzó képességének, továbbá alul- vagy túlértékeltségének. A vállalatok tőkearányos jövedelmezősége (ROE) Magyarországon a 2009-es válság idején 10 százalék közelében alakult, ami érdemben elmaradt a többi visegrádi vagy uniós ország átlagától. A válságot követően a gazdasági növekedés dinamizálódásával összhangban megnőtt a Magyarországon működő vállalatok jövedelmezősége is, és a saját tőkearányában meghaladta a 15 százalékot. Ez a szint továbbra is elmarad az uniós, valamint a visegrádi átlagnak tekinthető 20 százaléktól, de a különbség érdemben mérséklődött a korábbi évek értékéhez képest.

A kis- és középvállalkozások gazdasági szerepe jelentős a magyar gazdaságban, különösen munkaerőpiaci szerepvállalásuk figyelemreméltó. A vállalati szegmensen belül éppen ezért kiemelt fontosságú a kis- és középvállalkozások (kkv-k) fenntartható finanszírozása. Az Európai Bizottság 2020-ban készített kérdőíves felmérése alapján a megkérdezett hazai kkv-k alig több mint 8 százaléka gondolja úgy, hogy a finanszírozáshoz való hozzáférés lenne a vállalkozás legfontosabb problémája, ami kedvezőbb a 10 százalékos európai átlagnál és nagyjából megfelel a régiós átlagnak. Ez jelentős javulás a 2011-ben mért 22 százalékhoz képest, amelyhez nagymértékben hozzájárult a Növekedési Hitelprogram (NHP), amely a kkv-hitelezés meghatározó tényezője első szakaszának 2013. évi bevezetése óta. A koronavírus gazdasági hatásainak tompítása érdekében bevezetett NHP Hajrá! konstrukció 2020-ban, a járványhelyzet idején is jelentősen segítette a hazai kkv-k finanszírozáshoz való hozzáférését.

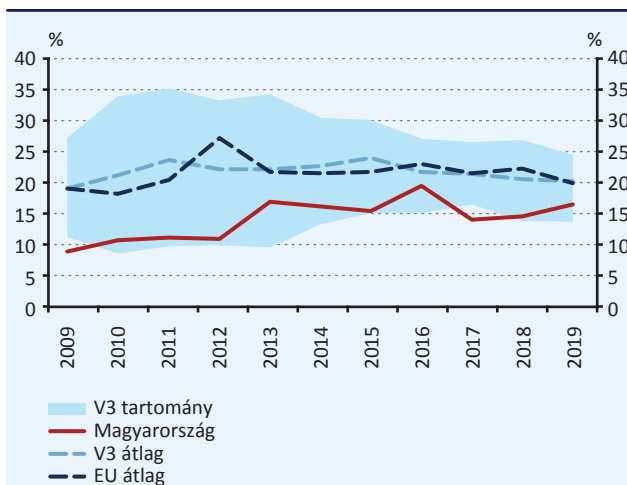
5.3.1. Vállalati hitelállomány a GDP százalékában

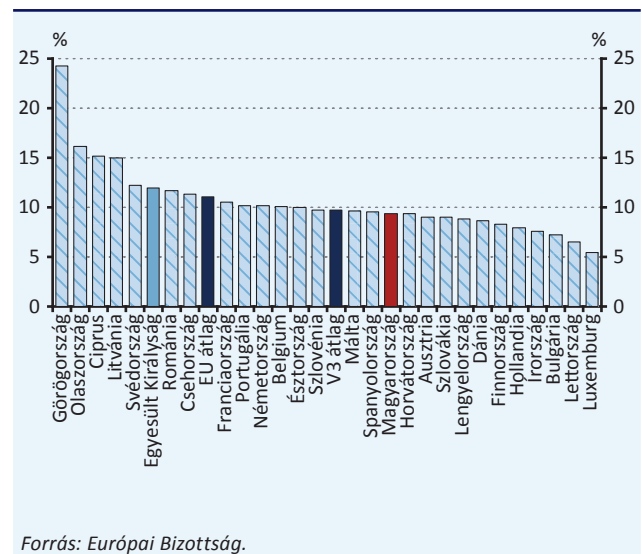
5.3.2. Vállalatok hiteljellegű tartozása a részesedésjellegű tartozás arányában

5.3.3. Vállalatok tőkearányos jövedelmezősége (ROE)

5.3.4. Kkv-k aránya, amelyek számára a finanszírozáshoz való hozzáférés jelenti a legfontosabb problémát (2020)

5.4. KÖLTSÉGVETÉS

A költségvetési fenntarthatóság a kormányok arra vonatkozó képessége, hogy a fizetőképesség és a vállalt kötelezettségeik teljesítésének veszélyeztetése nélkül hosszú távon fenntartsák az aktuális kiadási, adózási és egyéb politikáikat. A költségvetési politika fenntarthatóságát rövid, közép és hosszú távon egyaránt érdemes vizsgálni, és leggyakrabban a GDP arányos bruttó államadóssággal, valamint annak változását és szerkezetét leíró mutatószámokkal szokták jellemezni. Az államadósság-ráta magában foglalja többek között az elsődleges költségvetési egyenleg, az állami kamatkiadások, az infláció, az árfolyam és a reálgazdasági növekedés hatását, így fontos fokmérője a gazdaságpolitikai intézkedések eredményességének. Az eladósodottság mértéke önmagában ugyanakkor nem elegendő a fizetőképesség értékeléséhez, hanem elengedhetetlen megvizsgálni azt is, hogy a mutató milyen irányban és mekkora mértékben változott az elmúlt időszakban. Az adósságráta szintjének, vagy változásának optimális mértékéről nincs szakmai egyetértés, egyes kutatások az országok fejlettségéhez kötik az optimális szintet, míg újabb közgazdasági irányzatok szerint nincs korlátja a belföldi forrású eladósodásnak.

Magyarország GDP-arányos bruttó államadóssága 8 év folyamatos csökkenést követően 2019-re 65,5 százalékra mérséklődött. Ez az érték alacsonyabb az Európai Unió átlagánál (77,6 százalék), ugyanakkor meghaladja a régió átlagát (41,5 százalék). 2020-ban a koronavírus-járvány kezelése miatt megugró költségvetési hiányok következtében az Európai Unió összes tagállamában növekedett az adósságráta. Magyarországon az államadósság a GDP 81 százalékára emelkedett, ami továbbra is elmarad az EU átlagától, ugyanakkor meghaladja a régiós szinteket.

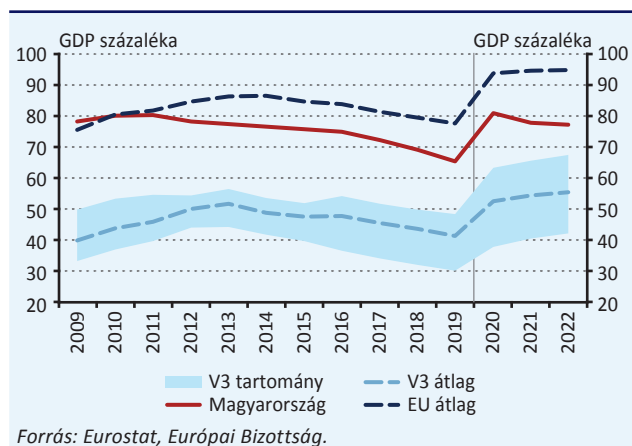
A költségvetés középtávú fenntarthatóságát vizsgáló S1 mutató arra ad becslést, hogy milyen mértékű költségvetési kiigazításra van szükség a következő 5 évben ahhoz, hogy egy tagállam 15 éven belül elérje a 60 százalékos maastrichti államadósság-kritériumszintet. A kompozitmutató értéke ennek figyelembevételével 0 alatt alacsony, 0 és 2,5 között közepes, míg 2,5 felett magas költségvetési kockázatot jelez. Magyarország 2019-re jelentősen javított az S1 mutató által mért középtávú fenntarthatóságon, 0 alatti szintre csökkentve azt. Ezáltal a régiós és az uniós átlagnál is kedvezőbb kockázati pozíciót ért el, amit a válság által érintett 2020. évben is megőrzött.

Az államadósság szintje mellett annak szerkezete is hat a makropénzügyi sérülékenységre vagy stabilitásra. Az államadósság szerkezete szempontjából fontos mutató, és így az adósság fenntarthatóságát is befolyásolja többek között az átlagos hátralévő futamidő, amely az államadósság forrásmegújítási kockázatát mutatja. A magyar államadósság átlagos hátralévő futamideje 5,2 év, ami a harmadik legalacsonyabb az EU-n belül. Az élmezőnyben lévő fejlett EU-s országokban az államadósság hátralévő futamideje közel duplája a hazai szintnek. A visegrádi régió országaiban ez az érték átlagosan 6,2 év. Ugyanakkor a hosszabb lejáratú kötvények és a MÁP Plusz állománynövekedése következtében a magyar államadósság átlagos hátralévő futamideje több mint 1 évvel emelkedett 2020-ban, miközben a régió többi országában mérséklődött az elmúlt évben.

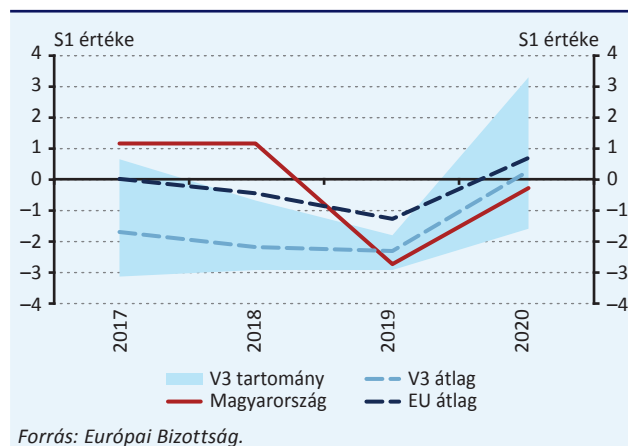
Az adósság fenntarthatóságának szempontjából szintén meghatározó, és a piac által is kiemelten figyelt mutató az államadósság tulajdonosi szerkezete. Az államadósságon belüli erős belföldi befektetői bázis, és az alacsony külföldi tulajdoni hányad például érdemben hozzájárul a költségvetés fenntarthatóságához. Az államadósságot tartó hazai szereplőkre ugyanis jellemző, hogy piaci turbulencia esetén általában tovább tartják portfóliójukban a hazai értékpapírokat (home-bias), míg a külföldi befektetők hajlamosabbak előbb kivonni a tőkéjüket. A külföldi befektetők ráadásul jellemzően a külföldi devizában denominált adósságelemeket preferálják, és a devizaadósság esetében a forrásköltség alacsonyabb lehet ugyan a hazai denominációjú papíroknál, azonban az árfolyamváltozásból eredő kockázat megnehezítheti az adósságkezelést, és végeredményben meg is növelheti a devizában történő eladásodás költségét. A belföldi tulajdon részarányának növelése ezzel szemben mérsékli az ország külső sérülékenységét, és éppen ezért a magyar adósságstratégia egyik legfontosabb célkitűzése. Hazánkban a külföldi tulajdonban lévő államadósság 2013 óta folyamatosan mérséklődik, aminek köszönhetően 2019-ben Magyarországon volt a legmagasabb a háztartások által tartott állampapírok aránya az adósságon belül. A külföldi tulajdon részaránya Magyarországon 33,9 százalék volt 2019-ben, amely alacsonyabb az EU és a visegrádi régió átlagánál ahol átlagosan 45, illetve 46,6 százalék ez az érték.

A költségvetés hosszú távú fenntarthatósága szempontjából kihívást jelent a népesség idősödése, ami hatással lesz a társadalombiztosítási ellátórendszerekre is. A GDP-arányos állami nyugdíjkiadások a 2016. évi 9,7 százalékról 10,6 százalékra emelkedhetnek 2050-ig Magyarországon az Európai Bizottság előrejelzése szerint. A becsült kiadásnövekedés megegyezik a visegrádi országok értékével, ám meghaladja az uniós átlagot, amit a nyugdíjrendszerek szerkezeti eltérései, valamint az eltérő nyugdíjszabályok magyarázhatnak.

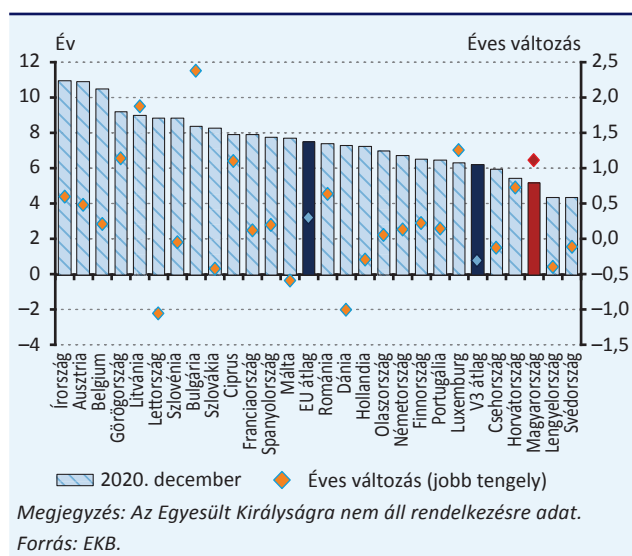
5.4.1. Bruttó GDP arányos államadósság

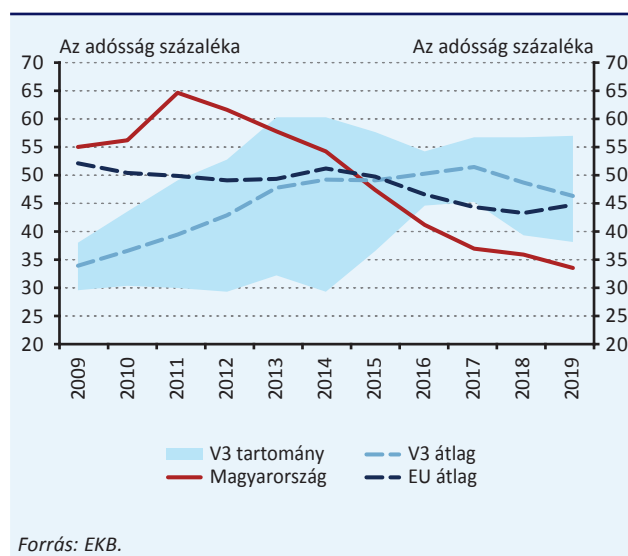
5.4.2. A középtávú költségvetési kockázatok mértékét jelző S1 mutató

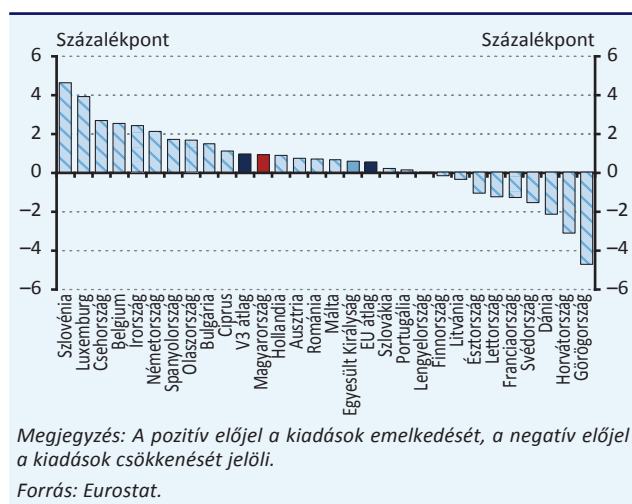
5.4.3. Az államadósság átlagos hátralévő futamideje és éves változása

5.4.4. Külföldi tulajdon részaránya az államadósságon belül

5.4.5. A GDP arányos állami nyugdíjkiadások várható változása (2016-2050)

5.5. NEMZETGAZDASÁGI PÉNZÜGYEK

A nemzetgazdaság pénzügyi fenntarthatóságát a makrogazdasági és pénzpiaci egyensúly vizsgálatával értékelhetjük, amelyhez fontos szempont a gazdasági növekedést finanszírozó erőforrások rendelkezésre állása és stabilitása (forráselátottság), a hitelképesség és a külső sokkokkal szembeni ellenállóképesség. A folyó fizetési mérleg egyenleg megmutatja, hogy a gazdaság külföldi folyó kiadásait mekkora mértékben fedezik a külföldi bevételek, így képet ad a gazdaság külső egyensúlyi állapotáról, külső forrásokra való ráutaltságáról. Hazánk folyó fizetési mérlege a válság előtti egyensúlytalansághoz képest – a szektorok alkalmazkodásának hatására – jelentősen javult az elmúlt évtizedben, és nemcsak régiós összevetésben emelkedett kimagasló szintre, de az EU átlagát is érdemben meghaladta. Az elmúlt években a beruházási ráta EU-s összevetésben kiemelkedő szintre emelkedett, a beruházások importvonzata pedig a folyó fizetési mérleg többletének csökkenésében is tükröződött. Ez azonban nem jelez fenntarthatósági problémát, hiszen a mutató a régiós folyamatokkal összhangban alakul, szintje a válság előtti egyensúlytalanságtól eltérően ezúttal a gazdasági növekedést támogató beruházások hatását tükrözi és csökkenése nem járt együtt a szektorok eladósodásával.

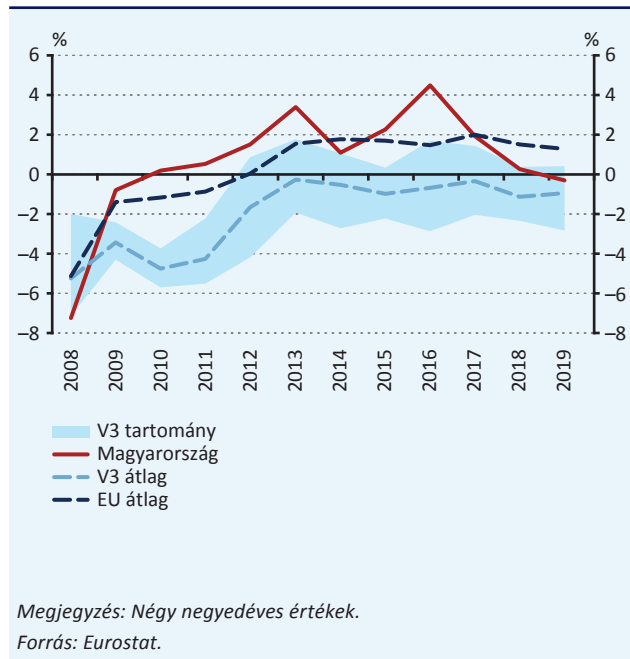
A fizetési mérleg folyamatok hosszú távú fenntarthatóságának megítélése kapcsán a folyó mutatókon túl az állományi mutatók is kiemelt figyelmet érdemelnek. Ahogy az a 2008-2009-es válság során hazánk esetében is megmutatkozott, a külföldi szereplők felé történő túlzott mértékű eladósodottság külső sérülékenységi problémát, finanszírozási és megújítási kockázatokat hordoz. Az ország külső eladósodottságára vonatkozóan fontos mutató a tulajdonosi hitelek élkül számított⁴ nettó külső adósság, amely megmutatja, mekkora az ország külföldi szereplők felé fennálló tartozása a külfölddel szembeni követelések levonása után. Magyarország nettó külső adóssága a válság idején a régióra jellemző szint többszöröse volt, ami súlyos pénzügyi fenntarthatósági problémát jelentett. Az elmúlt évtized magas finanszírozási képességének, a külföldi tartozások leépítésének köszönhetően azonban e mutató tekintetében a magyar gazdaságnak sikerült ledolgozni jelentős hátrányát. A mutató folyamatosan (és az EU-ban kiemelkedő mértékben) javult, így 2020-ra a régiós átlagnak megfelelő szintre süllyedt – ugyanakkor figyelembe véve, hogy az Unióban nyolc ország is akár jelentősebb mértékű nettó hitelezői pozíciót foglal el, van még tér további csökkenésre.

A külső sérülékenységet, a devizatartalék elégséges szintjét a hitelminősítők is kiemelten figyelik a gazdaság adósság-szolgáltatának, fizetőképességének megítéléséhez. A lejáró adósságok megújításának képességét és a külföldi forrásokra való ráutaltságot – a S&P módszertanának megfelelően – a bruttó finanszírozási igény és az azt finanszírozó eszközök (folyó fizetési mérleg bevételek és felhasználható tartalékok) hányadosaként ragadhatjuk meg. E mutató tekintetében Magyarország – a régióval együtt – kedvező helyen áll nemzetközi összevetésben, hiszen a tartalékai és külföldi bevételei nagyságrendileg fedezik a bruttó finanszírozási igényt. Fontos ugyanakkor azt is tudni, hogy számos eurozónához tartozó ország esetében az ún. Target-kötelezettség is külső adósságot jelent, amihez azonban alacsony kockázat kapcsolódik.

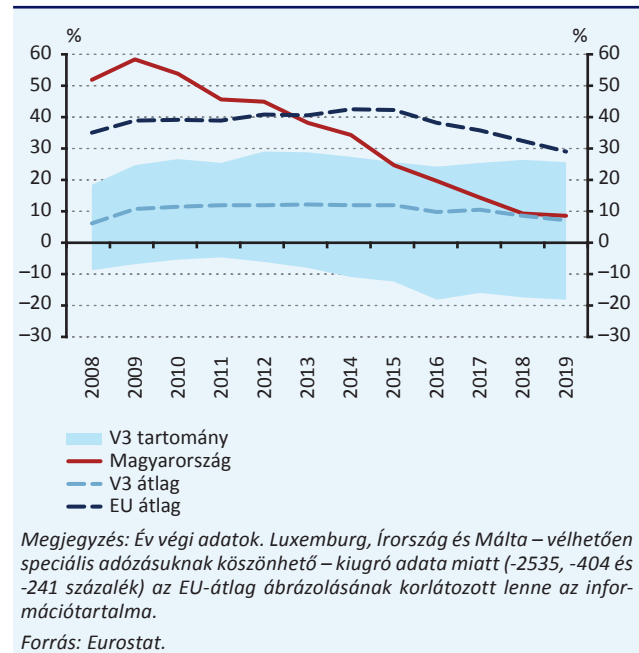
Az ország és azon belül az állam finanszírozásának fenntarthatóságát jól tükrözi az 5 éves CDS-felár is, mely az állam nemfizetési kockázatát mutatja. Míg a 2008-2009-es válság során a hazai és számos kelet-közép-európai szuverén nemfizetési kockázata az EU-n belül a legmagasabb értéket mutatta, addig 2012-t követően dinamikusan csökkent a hazai érték. Így 2020-ra a hazai 5 éves CDS-felár már számos régiós és nyugat-európai EU-s ország értékénél alacsonyabbra mérséklődött.

⁴ A tulajdonosi hitelek nem adósságjellegű hitelek közé sorolásának indoklása a 2014. áprilisi Fizetési mérleg jelentés 3. keretes írásában olvasható.

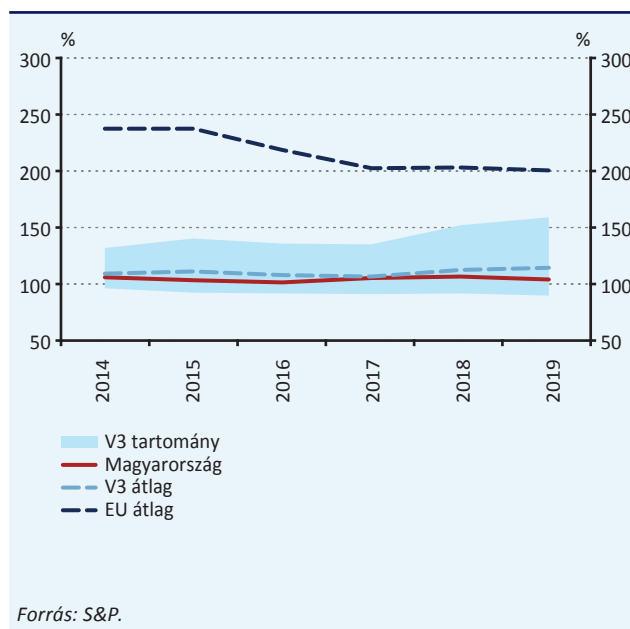
5.5.1. A GDP arányos folyó fizetési mérleg egyenleg

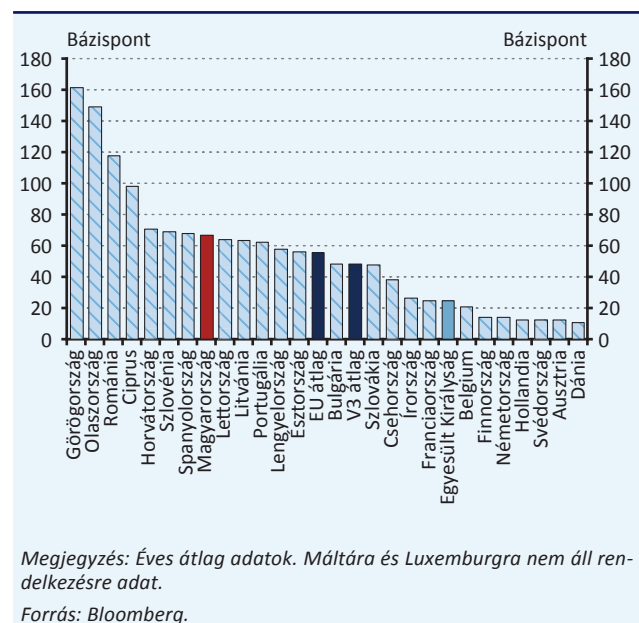
5.5.2. A GDP arányos nettó külső adósság (tulajdonosi hitelek nélkül)

5.5.3. Bruttó finanszírozási igény a folyó fizetési mérleg bevételek és felhasználható tartalékok arányában

5.5.4. Az 5 éves szuverén CDS-felárak (2020, éves átlag)

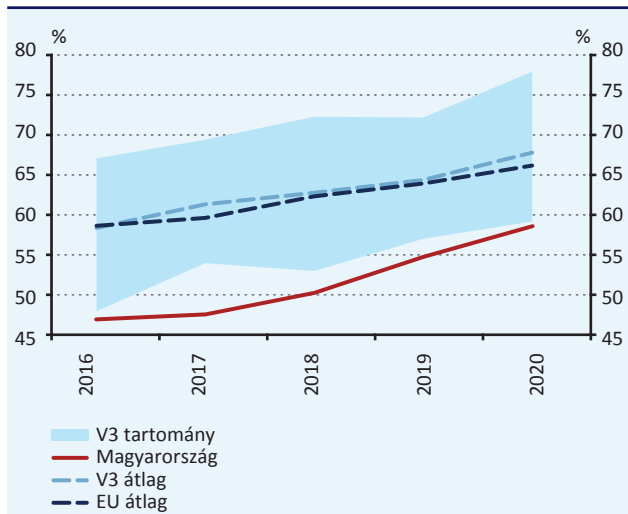

5.6. DIGITÁLIS PÉNZÜGYI SZOLGÁLTATÁSOK

Világszerte valamennyi iparágban és a mindennapi életvitel során is egy gyors ütemű technológiai fejlődésnek lehetünk tanúi. E fejlődés során jelentős mértékben terjednek el a modern, fejlett technológiákra építő digitális innovációk és üzleti modellek, aminek révén várhatóan tartósan, hosszabb távon is releváns lehet a digitális eszközökön keresztüli, elsősorban online formában történő szolgáltatás-igénybevétel. A pénzügyi szolgáltatások fenntarthatósága szempontjából is szükséges ezért az online termék- és szolgáltatás-igénybevételi módok elterjedésének támogatása, valamint az intézményi működés és támogató infrastruktúra fejlesztése, amit az innovatív FinTech cégek térnyerése is indukál. A fejlesztések egyrészt hatékonyabb és rugalmasabb működést tesznek lehetővé hosszabb távon – esetleg krízishelyzetben –, másrészt akár egyéb fenntarthatósági pillérekre is hatással lehetnek (pl. környezeti terhelés csökkenése).

A pénzügyi szolgáltatások digitális fejlődése kapcsán egyrészt a különféle szolgáltatástípusok, igénybevételi csatornák tekintetében vizsgálandó az online lehetőségek, másrészt a digitális tranzakciós módok elterjedtsége. Az online bankolás tekintetében Magyarország az EU utolsó harmadába tartozik, messze lemaradva az élenjáró skandináv országokhoz képest. Bizakodásra ad okot azonban, hogy az utóbbi években felzárkózási szakasz kezdődött, melynek eredményeképpen az EU és a V3 átlagához is sikerült közelebb kerülni. Az új pénzügyi termékek vagy szolgáltatások online csatornákon keresztüli igénybevétele jelenleg Magyarországon kevésbé elterjedt a legtöbb EU-s országhoz képest. Az online biztosítási termékek igénybevételét tekintve Magyarország hasonló szinten áll, mint az EU, illetve a V3 átlaga, azonban a legjobban teljesítő európai országokhoz képest még jelentős fejlődési tér van. Az online hitelfelvétel, valamint a befektetési szolgáltatások online igénybevétele kapcsán erőteljesebb a lemaradás az EU átlaghoz képest, de utóbbi indikátor esetében a hazai adat meghaladja a V3 átlagot.

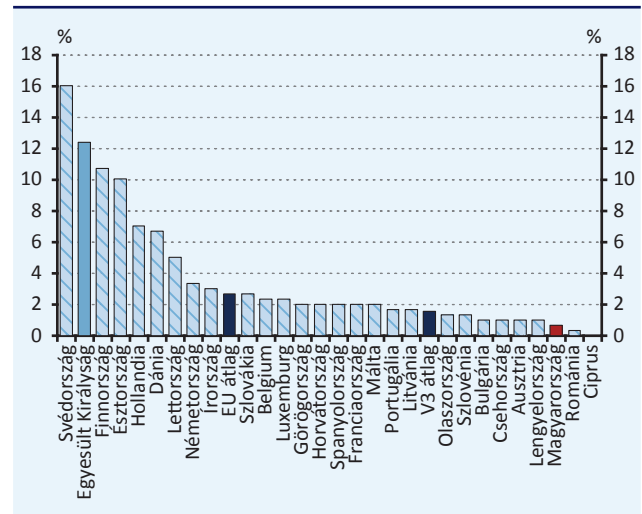
5.6.1. Online bankolást használók arányának alakulása

Megjegyzés: Aktív korú internetfelhasználók arányában.

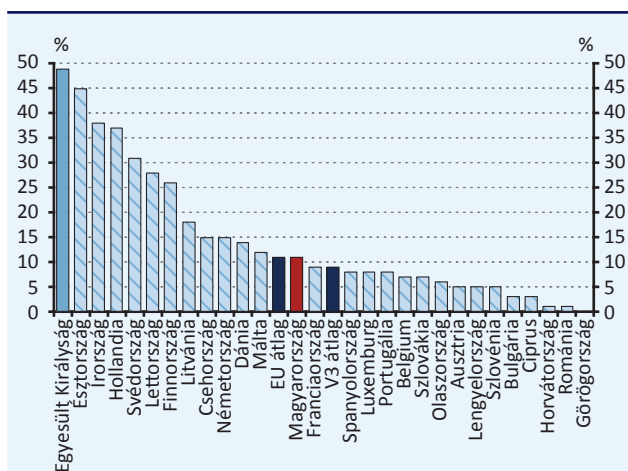
Forrás: Európai Bizottság (EU DESI).

5.6.2. Online csatornán keresztül hitel felvevő ügyfelek aránya (2017-2019, átlag)

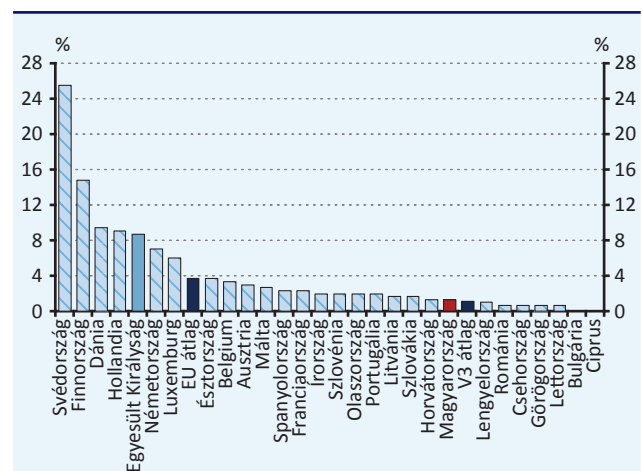
Forrás: Eurostat.

5.6.3. Biztosítási termékeket online csatornán igénybe vevő ügyfelek aránya (2019)

Forrás: Eurostat.

5.6.4. Online csatornán keresztül befektetési szolgáltatásokat igénybe vevő ügyfelek aránya (2017-2019, átlag)

Megjegyzés: Részvények, kötvények, befektetési alapok és egyéb pénzügyi eszközök adásvétele.

Forrás: Eurostat.

5.7. ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÁSOK

A XXI. század fogyasztói igényeit kielégítő elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások sok szempontból közmű jellegűek, elengedhetetlenek a mindennapi élethez. Gondoljunk csak a technológiai és kommunikációs forradalom tér és idő szerepének átalakítására gyakorolt hatására, amelynek nyomán elképzelhetetlen a folyamatosan rendelkezésre álló, távoli és valós idejű teljesítést kínáló elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások nélkül lebonyolítani egyes gazdasági folyamatokat. Emellett a modern pénzforgalmi infrastruktúrák a gazdasági folyamatok alakítására is jelentős hatást gyakorolnak. Pozitív szerepet játszanak a szürkegazdaság és az ehhez kötődő adóelkerülés, valamint a készpénzhasználatához kapcsolódó magas társadalmi költségek vonatkozásában. Ezenfelül az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatások fejlettsége, illetve használati aránya egyértelműen összefüggésbe hozható a gazdasági növekedés ütemével is, ami hazánk esetében a hosszú távú fenntartható felzárkózás alapvető záloga.

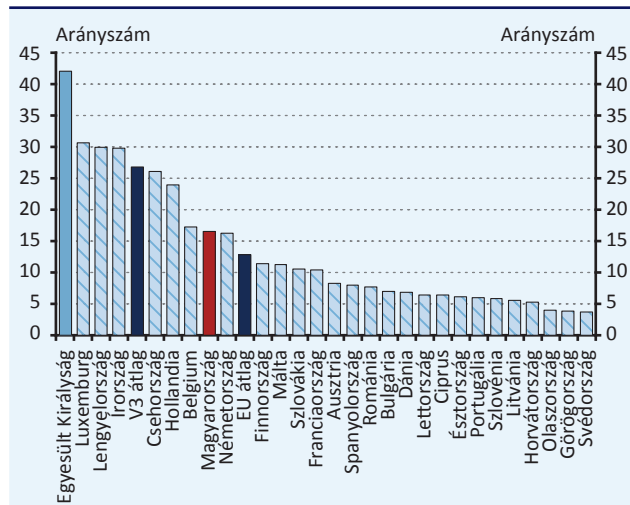
Az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatásokban rejlő potenciált felismerve, és a pénzforgalmi piac esetében a hagyományos szereplők sokszor kevésbé rugalmas innovációs képessége és hajlandósága miatt kialakuló lehetőségeket kihasználva, számos FinTech és BigTech szereplő próbál egy-egy szeletet kihasítani magának a pénzforgalmi szolgáltatások piacából, ami sokszor egymás mellett párhuzamosan működő, zárt megoldások megjelenését eredményezi. Emellett a fogyasztók több esetben a meglévő szabályozási és felügyeleti keretrendszeren részben vagy teljes egészében kívül eső fizetési megoldásokat is használnak. Mindezek együttesen a pénzforgalmi piac töredezettségéhez és az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatásokban rejlő teljes potenciál kiaknázatlanságához vezetnek. Éppen ezért kulcskérdés, hogy egymással átjárható, a hosszú távú innovációt és ezáltal a versenyképesség folyamatos javítását szolgáló elektronikus pénzforgalmi megoldások terjedjenek el. Ezt támogatják a hatékonyan és stabilan működő pénzügyi infrastruktúrák, amelyek automatizáltan, minden piaci szereplőt összekötve képesek a tranzakciók lebonyolítására és az azokhoz kapcsolódó információk közvetítésére. Ezekkel elkerülhető, hogy a gazdasági szereplőknek és a pénzügyi intézményeknek a fizetési műveleteik lebonyolításához egymással egyedileg megkötött megállapodásokra vagy párhuzamosan vezetett nyilvántartásokra legyen szükségük. Ez pedig jelentős mértékben támogatja a gazdaság hatékony és fenntartható működését.

Mindezeket figyelembe véve az MNB pénzforgalom fejlesztési stratégiájának központi elemei is arra fókuszálnak, hogy a lehető legtöbb fizetési helyzetben létrejöjjenek a könnyen és egyszerűen használható elektronikus fizetési alternatívák, illetve ezeket minél szélesebb körben használják. A fenntartható fejlődés monitorozására az MNB több indikátort is kidolgozott.

Az átutalási forgalom GDP-hez viszonyított arányának változásában a korábbi években csökkenő tendencia érvényesült, ugyanakkor ez elsősorban a GDP magasabb növekedési ütemének volt tulajdonítható. A mutató ezzel együtt is kedvezően magas értéket mutat még nemzetközi összehasonlításban is a vállalati szektor kiemelkedő átutalási forgalmának köszönhetően, az azonnali fizetési rendszer 2020. március 2-i sikeres bevezetése pedig új lökést adhat a további fejlődéshez.

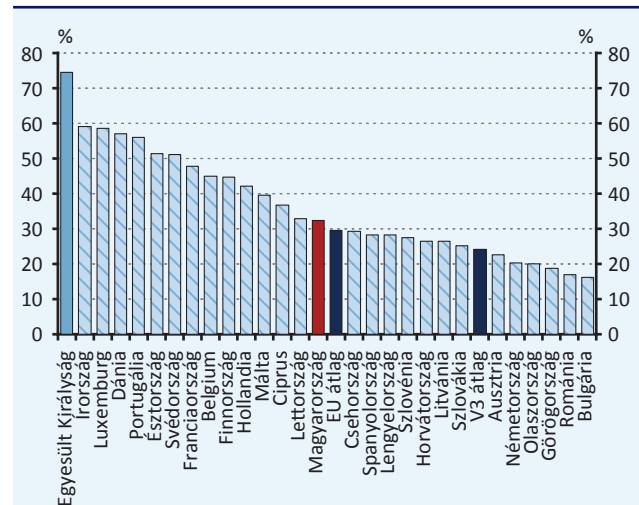
A hazai fizetési kártyás infrastruktúra fejlődésének és magas fokú biztonságának, az érintésses technológia térhódításának, valamint a kártyás vásárlási forgalom jelentős mértékű bővülésének hatására a lakossági pénzforgalom hatékonyságát jelző, vásárlások elektronikus fizetését reprezentáló mutató esetében folyamatos fejlődés tapasztalható. Ez a fejlődés az egy főre jutó kártyás vásárlások számában és az egy POS terminálra jutó vásárlási forgalomban is megnyilvánul. Bár ezekben a diszciplínákban még jelentős tér van a fejlődésre, az online pénztárgép használatára kötelezetteket érintő jogszabályváltozás, amelynek megfelelően 2021. január 1-jétől az érintett körnek biztosítani kell az elektronikus fizetés lehetőségét az ügyfelek részére, további fejlődést eredményezhet e területeken.

5.7.1. Átutalások összértékének GDP-hez viszonyított aránya (2019)

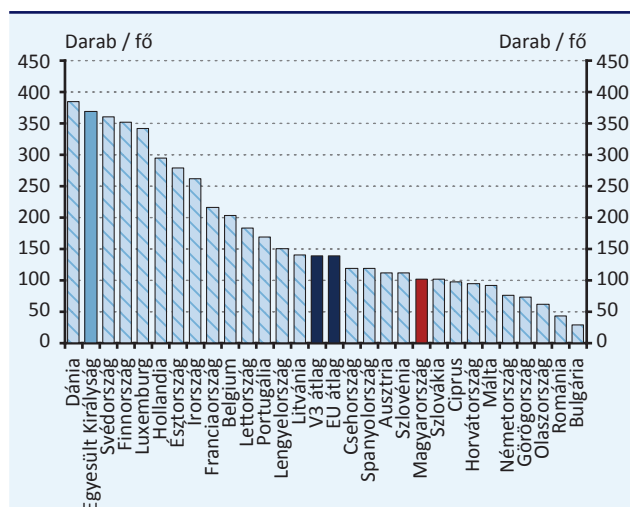
Forrás: EKB és Eurostat adatok alapján MNB.

5.7.2. Vásárlások bankkártyás fizetése (2019)

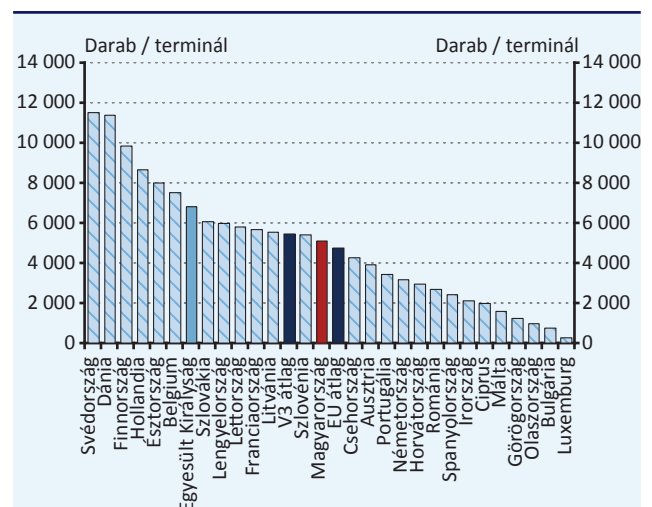
Forrás: EKB és Eurostat adatok alapján MNB.

5.7.3. Egy főre jutó kártyás vásárlások száma (2019)

Forrás: EKB és Eurostat adatok alapján MNB.

5.7.4. Egy POS terminálra jutó vásárlási forgalom hazai kibocsátású fizetési kártyákkal (2019)

Forrás: EKB adatok alapján MNB.

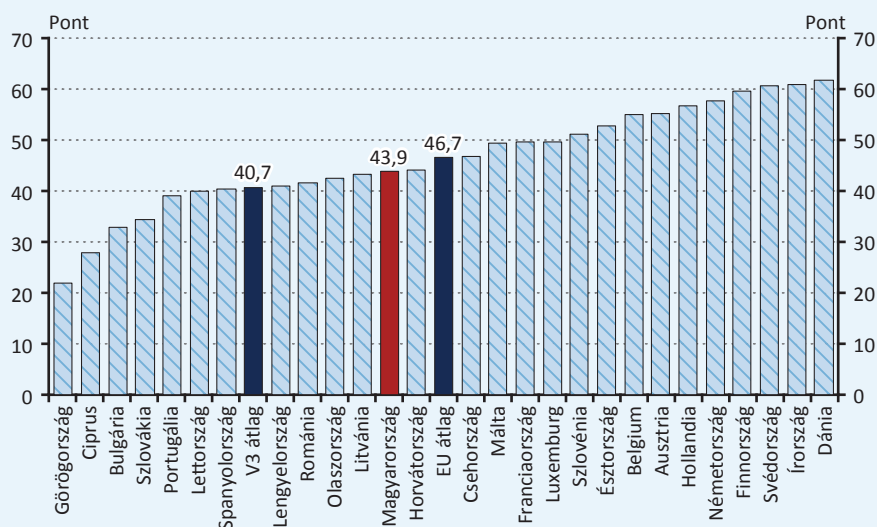
6. Fenntartható növekedés

A fenntartható növekedés főpillérben 43,9 ponttal a 16. helyet érte el Magyarország a rangsorban. A főpillért alkotó hat alpillér átlagos teljesítménye alapján hazánk magasabb pontszámot ért el, mint a V3 országok átlaga (40,7), azonban alacsonyabbat, mint az EU országok átlaga (46,7). A fenntartható növekedés főpillér legjobban teljesítő országai között találtuk Dániát, Írországot, és Svédországot, miközben a leggyengébben Görögország, Ciprus és Bulgária teljesített. A terület sajátossága, hogy a vizsgált országok pontszámai között itt volt a legmagasabb a szórás a négy főpillér közül. Magyarország a legmagasabb pontszámot az *Infláció* és *Gazdasági növekedés* alpillérekben érte el (66,7 és 55,1), utóbbi alpillérben volt a legmagasabb a magyar helyezés (6.). A *Gazdasági növekedés* alpillérben azért végzett az élmezőnyben Magyarország, mert az alpillért alkotó mutatók közül hazánkban a beruházási ráta kiemelkedő volt nemzetközi összehasonlításban.

6.1. ábra

A fenntartható növekedés főpillér összesített eredménye

(2021)

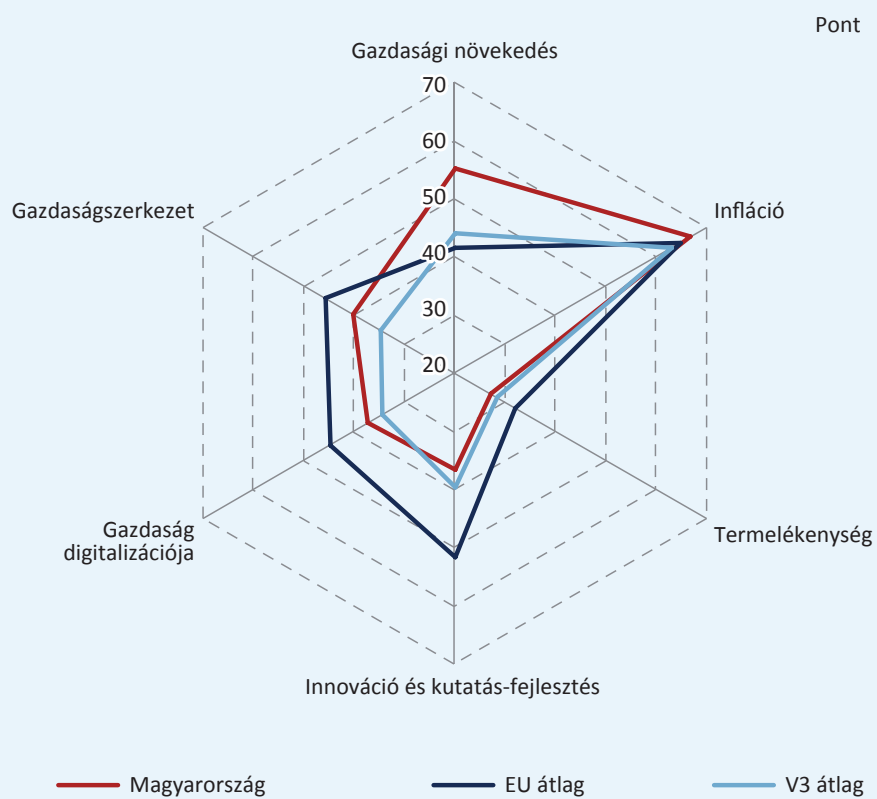

Megjegyzés: A skálartartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

6.2. ábra**A fenntartható növekedés főpillér eredményeinek bemutatása alpillérenként**

(2021)

Megjegyzés: A skálatartomány 0-100 pont közötti, ahol 100 a legjobb érték.

Forrás: MNB.

6.1. GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS

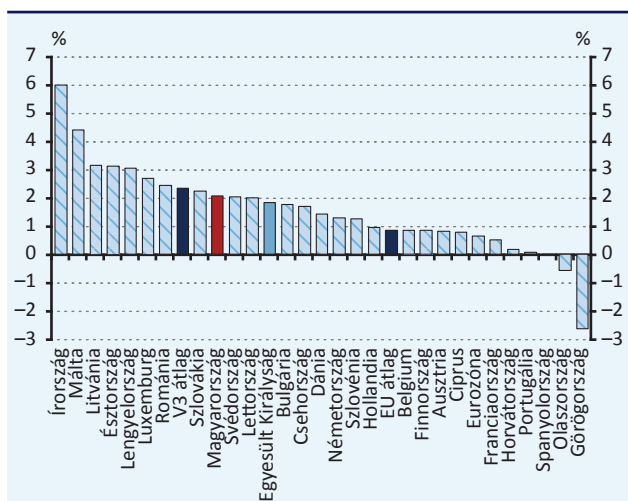
A fejlődés és a minél magasabb társadalmi jólét elérése a közgazdaságtan központi kérdése. A széleskörű társadalmi jólét biztosításának egyik eleme a nagyobb gazdasági növekedés. A gazdasági fejlettség egyik leggyakrabban használt mutatója a bruttó hazai össztermék (GDP), illetve az egy főre számított GDP alakulása. Hazánk gazdasági növekedés szempontjából sikeres évtizeden van túl, hiszen 2013-tól a magyar gazdaság egyensúly melletti növekedési pályára állt. Az elmúlt években Magyarország gazdasága jóval az Európai Unió növekedési üteme fölötti bővülést tudott felmutatni, ezáltal számottevő gazdasági felzárkózás valósult meg.

Ebben a felzárkózási periódusban különösen nagy szerepe volt a beruházások növekedésének. Magasabb beruházások érdemben hozzájárulnak a gazdaság hosszabb távú növekedési potenciáljának bővüléséhez. Hazánk beruházási rátája 2019-ben a második legmagasabb volt az EU-ban, amely a folyamatosan bővülő termelési kapacitásokra utal. A termelési kapacitások megújulásában és bővítésében kiemelt szerepe van a vállalati beruházások alakulásának. A nemzetközi példák azt mutatják, hogy a makrogazdaságilag fenntartható felzárkózás eléréséhez évi legalább 25 százalékos beruházási ráta elérése szükséges.

A kétezres évek elejétől kezdődően egy fenntarthatatlan lakossági és állami szektor eladósodásával járó növekedési perióduson ment keresztül a magyar gazdaság, mely a régióban nem egyedülálló módon azzal járt, hogy a külkereskedelmi egyenleg tartósan negatívan alakult. A 2008-2009-es globális pénzügyi és gazdasági válság a belső keresleti tételek (fogyasztás, beruházás) jelentős visszaesésén keresztül a külkereskedelmi egyenleg javulását eredményezte, mely a pénzügyi válságot követő felzárkózási periódus során végig pozitív tartományban maradt. Hazánk nettó exportja a GDP arányában 2019-ben is a V3 országcsoporthoz képest körül alakult.

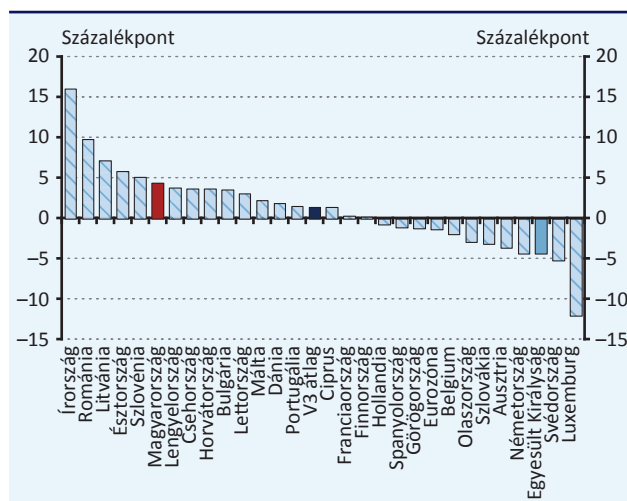
Összességében hazánk az Európai Unióhoz való felzárkózási pályára állt az elmúlt évtizedben, melynek a fenntarthatóságát a külső egyensúly megőrzése és a magas beruházási ráta támogatja. Bár a koronavírus-járvány hatására mérséklődött a GDP 2020-ban, az első hullámban tapasztaltnál lényegesen kedvezőbb teljesítmény volt megfigyelhető a járvány második hullámában. A kedvező év végi adatok a gazdaság gyors helyreállításához is megfelelő alapot adnak. A járvány kedvezőtlen gazdasági hatásai ellenére a 2020. évben is fennmaradhat hazánk külkereskedelmi többlete. Bár a beruházási ráta enyhén mérséklődhetett a tavalyi év folyamán, továbbra is 25 százalék felett alakult, ami változatlanul az egyik legmagasabban az uniós országok között.

6.1.1. A gazdasági növekedés átlagos alakulása (2010-2020)

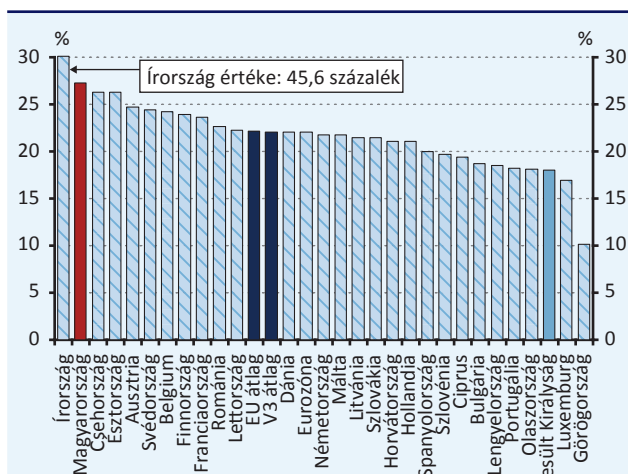
Forrás: Eurostat.

6.1.2. Az uniós átlaghoz viszonyított egy főre jutó GDP változása vásárlóerőparitáson (2016-2019)

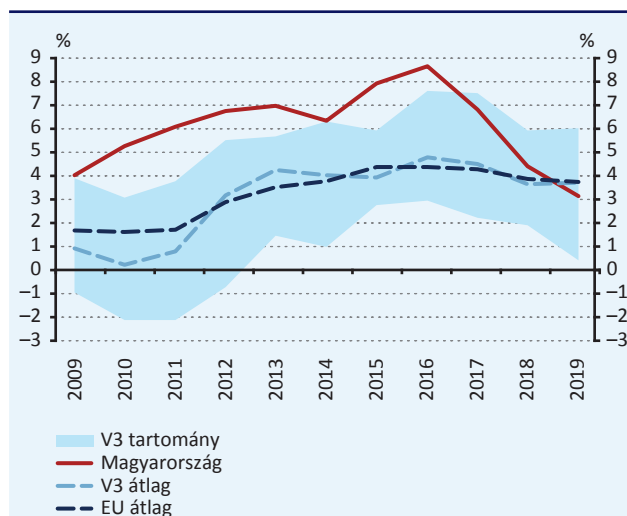
Forrás: Eurostat.

6.1.3. Beruházási ráta (2019)

Forrás: Eurostat.

6.1.4. GDP arányos nettó export

Forrás: Eurostat.

6.2. INFLÁCIÓ

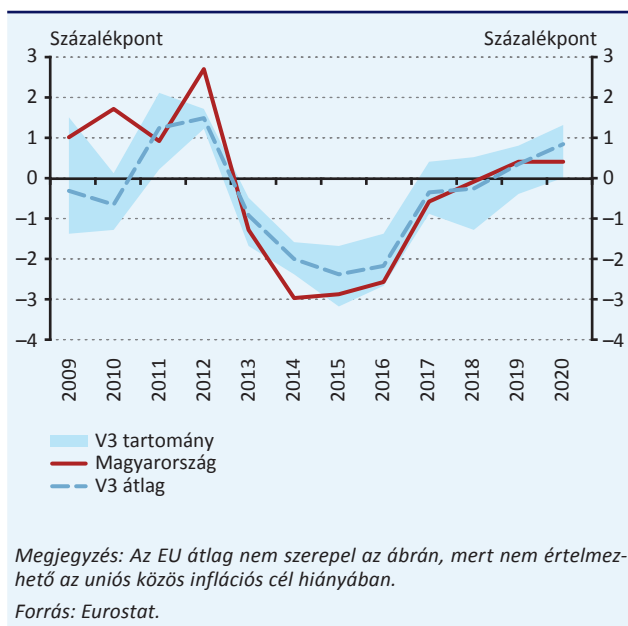
A fenntartható növekedés egyik fontos alpillére a stabil, alacsony változékonyságot mutató, mérsékelt infláció. Tartósan magas vagy alacsony infláció a gazdasági szereplők számára nem kívánatos költségekkel, illetve káros hatásokkal járhat. Egyetlen gazdaság sem tud makrogazdasági bizonytalanság közepette prosperálni, így ha az árak szintjében számottevő ingadozások figyelhetők meg, az káros a gazdasági szereplők (fogyasztási, beruházási stb.) döntéseire, így végső soron a növekedésre nézve.

Az elmúlt években az MNB rendkívül sikeres volt inflációs célja teljesítésében, hiszen a hazai infláció – pár kivételtől eltekintve – 2017 óta folyamatosan a célszint közelében tartózkodott. Ehhez hasonló kedvező teljesítményt egyetlen szuverén európai jegybank sem tud felmutatni, csak az eurózónához tartozó Ausztria. A globálisan is alacsony szinteken tartózkodó infláció jelensége az inflációs célok elérését az Európai Unió országaiban is megnehezíti, mivel néhány kivételtől eltekintve az országok többségében az infláció évek óta számottevően elmarad a kitűzött céltól. A régiós országok körében a pontcélhoz egy +/- 1 százalékpontos toleranciasáv is tartozik. 2020 során Csehországban és Lengyelországban az éves átlagos infláció meghaladta a toleranciasáv felső szélét is, míg Romániában az árak növekedési üteme az inflációs sávon belül, a céltól enyhén elmaradva alakult.

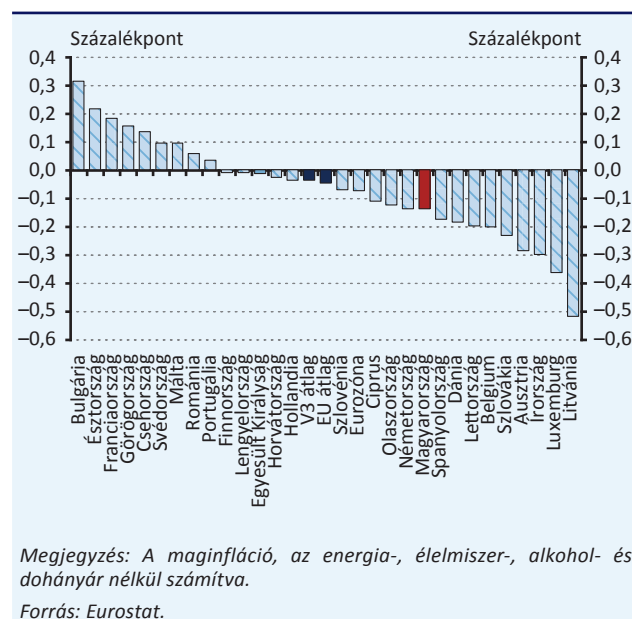
Az infláció fenntarthatóságát az infláció szerkezete és változékonysága is befolyásolja. Előbbi esetben az infláció és a maginfláció viszonyát, utóbbi esetben pedig az alapfolyamatokat jobban megragadó maginfláció inflációs célhoz viszonyított relatív szórását érdemes vizsgálni.⁵ Az elmúlt években átlagosan az infláció az EU országaiban jellemzően alacsonyabban alakult, mint a maginfláció, melyet a maginfláción kívüli tételek közül döntően az üzemanyagárak csökkenő árdinamikája magyaráz. 2013 és 2016 között a világpiaci olajárak a 120 dollár/hordó szintről 30 dollár/hordó alá estek, amelynek árcsökkenő hatását csak kisebb mértékben tudta ellensúlyozni a koronavírus-járvány megjelenéséig tartó korrekció. 2020-ban pedig az üzemanyagárak mellett már az élelmiszerek is összességében mérséklődő árdinamikát mutattak. A maginfláció elmúlt 10 éves relatív szórását illetően hazánk a rangsor első harmadában helyezkedik el, az alapfolyamatokat jobban tükröző maginflációs mutató átlagosan a cél körüli viszonylag szűk tartományban ingadozik.

⁵ Az infláció esetében a nemzetközi összehasonlíthatóság érdekében a nemzeti inflációs ráták helyett az Eurostat által közzétett harmonizált fogyasztóiár-indexet (HICP, Harmonised Indices of Consumer Prices) használjuk. A maginfláció esetében az Eurostat definícióját alkalmaztuk, mely szerint a maginfláció az energia, élelmiszer, alkohol és dohánytermékek nélküli HICP infláció.

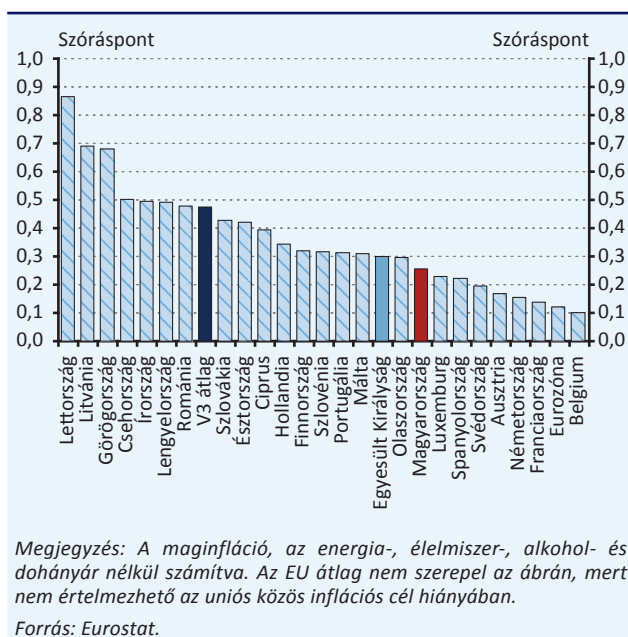
6.2.1. A harmonizált fogyasztóiár-index céltól vett eltérése

6.2.2. A harmonizált fogyasztóiár-index és a maginfláció különbsége (2013–2020, átlag)

6.2.3. A maginfláció 2010–2020 időszaki szórása az inflációs célhoz viszonyítva

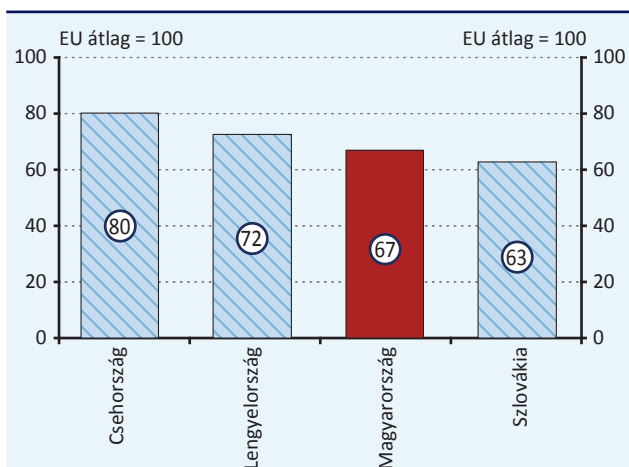
6.3. TERMELÉKENYSÉG

A fenntartható felzárkózás elengedhetetlen feltétele a termelékenység növelése. Különösen igaz ez a hazánkhoz hasonló felzárkózó gazdaságokra, amelyek termelékenységben elmaradást mutatnak a fejlett gazdaságokhoz viszonyítva. Emellett a termelékenység jelentőségét támasztja az is alá, hogy az elmúlt években az újonnan bevonható munkaerőkapacitás jelentősen lecsökkent, mivel Magyarország megközelítette a teljes foglalkoztatást. A járványhelyzet okozta válság a 2020. évben – a gazdaságpolitikai lépéseknek és a munkaerőpiac ellenállóképességének köszönhetően – a munkanélküliek arányát csak kis mértékben emelte. Előretekintve a gazdasági kilábalással párhuzamosan a munkaerő-bevonás ismét korlátossá válik, és a tartós gazdasági növekedés csak a termelékenység javításával valósulhat meg. Tartós kitörési pontot az jelent, ha a hazai növekedési modell minél inkább átáll a korlátos mennyiségi tényezők növelése helyett a minőségi tényezők – a tudás és a technológia – fejlesztésére.

Az egy munkaóra vetített hazai GDP az európai uniós átlag mintegy kétharmada volt és a visegrádi régióban csak Szlovákia termelékenységét haladta meg, így további jelentős növekedési tartalékok szabadíthatók fel. A hazai munkatermelékenység változása ugyanakkor kedvező tendenciát mutatott: 2017 és 2019 között évente átlagosan 3,5 százalékos termelékenységbővülés volt tapasztalható, amely folyamatban kiemelt szerepe volt a kkv szektor termelékenység növekedésének. Viszonyításképpen az EU átlagos éves munkatermelékenység bővülése csupán 0,8 százalék volt ebben az időszakban. A hazai kkv szektor termelékenységbővülése 2013-tól az uniós és a régiós átlaghoz képest is rendkívül dinamikus alakult, amihez jegybanki és kormányzati programok egyaránt hozzájárultak. Köszönhetően az elmúlt évek kedvező folyamatainak, a kkv szegmens minden méretkategóriájában emelkedett az egy foglalkoztatottra jutó termelékenység, azonban ez idő alatt a nagyvállalatok munkatermelékenysége érdemben nem változott. A méret szerinti munkatermelékenységi rés záródása ellenére is számottevő még a dualitás mértéke, így változatlanul fontos növekedési tartalék a kkv szegmens termelékenységi felzárkózása.

Összességében az elmúlt években a termelékenység dinamizálódott, ami fenntarthatósági szempontból kedvező jelenség. A koronavírus-járvány okozta válság hatására a gazdaság több, mint 5 százalékos kontrakciót mutatott, míg a munkaerőpiaci hatások mérsékeltek maradtak. Ez a munkaerőpiaci tartalékolás azt eredményezte, hogy a termelékenység csökkent, de ez sokkal inkább tekinthető ciklikus jelenségnek, mint a produktivitás strukturális mérséklődésének.

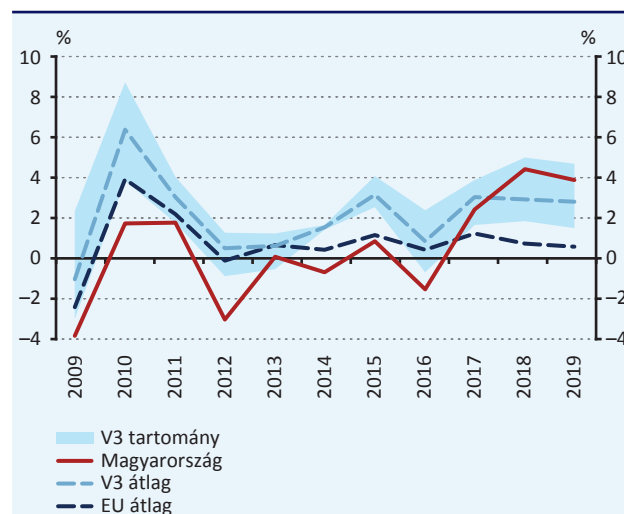
6.3.1. Egy munkaóra jutó GDP az EU átlag arányában, euro alapú vásárlóerő-paritáson (2019)

Megjegyzés: A mutató teljes időegyenérték alapján került számításra, azaz a mutató figyelembe veszi a részmunkaidőben dolgozók arányát.

Forrás: Eurostat alapján MNB-számítások.

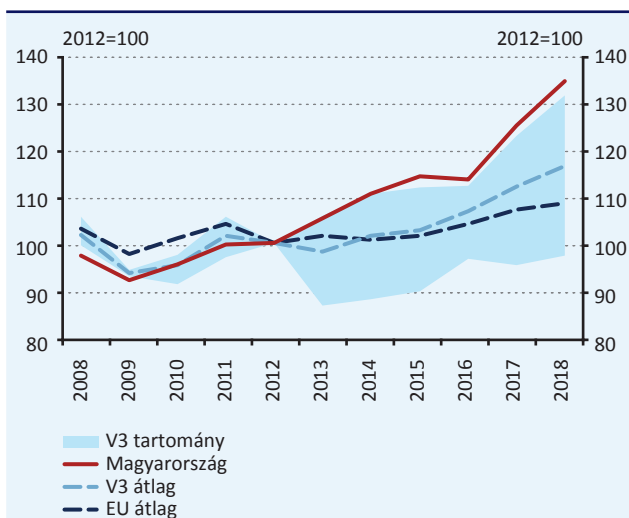
6.3.2. Egy munkaóra jutó reál GDP éves változása (2009–2019)

Megjegyzés: A mutató teljes időegyenérték alapján került számításra, azaz a mutató figyelembe veszi a részmunkaidőben dolgozók arányát.

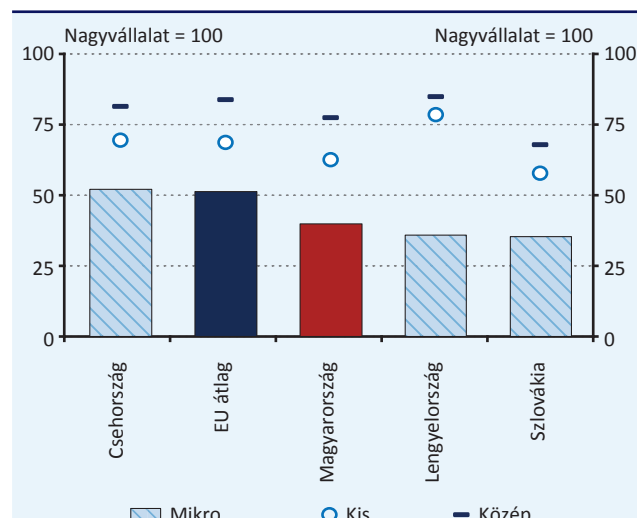
Forrás: Eurostat alapján MNB számítások.

6.3.3. Kkv-k reál munkatermelékenységének változása (2012=100)

Forrás: DIW alapján MNB számítások.

6.3.4. Kkv-k munkatermelékenysége a nagyvállalatok munkatermelékenységéhez képest (2018)

Forrás: DIW alapján MNB számítások.

6.4. INNOVÁCIÓ ÉS KUTATÁS-FEJLESZTÉS

A versenyképes kutatás-fejlesztés (K+F) és innováció előfeltétele egy olyan nemzetgazdaságnak, amely technológiai értelemben fenntarthatóan zárkózik fel. Ezért szükséges, hogy a beruházásvezérelt modelltől innovációvezérelt modellre álljon át a magyar gazdaság, amelyhez a K+F ráfordítások és a kutatói létszám növelése mellett a vállalkozások innovációs kapacitásainak bővítése és növelése, valamint az állami, a felsőoktatási és az üzleti szféra szorosabb együttműködése szükséges.

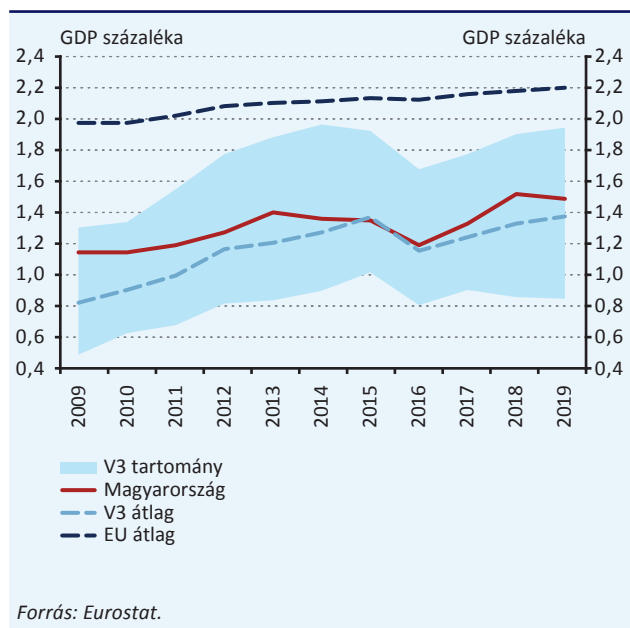
Magyarország innovációs teljesítménye az EU átlagtól elmarad, ám a régiós átlagnak megfelelő szintű. A GDP arányos K+F kiadások a 2009. évi 1,1 százalékról 2019-re 1,5 százalékra nőttek, ami több, mint 0,1 százalékponttal meghaladja a V3 átlagot, azonban érdemben elmarad a 2,2 százalékos uniós átlagtól. A K+F kiadások szerkezetét vizsgálva az üzleti K+F kiadások mértéke relatív magas, azonban a felsőoktatás terén hazánk Szlovákiával együtt a harmadik legkevesebb K+F forrást (a GDP 0,21 százaléka) használja fel Románia és Bulgária után. A kutató-fejlesztői állomány az összes magyar foglalkoztatott 1,3 százalékát teszi ki, ami magasabb arány az 1,1 százalékos visegrádi átlagnál, azonban alacsonyabb az 1,5 százalékos uniós átlagnál.

Magyarországon az évente bejegyzett új szabadalmak száma számottevően elmarad az uniós és a visegrádi átlagtól, ami növekvő kutatás-fejlesztési kiadások mellett a forrásfelhasználás nem megfelelő hatékonyságára utal. Az új szellemi tulajdonjog bejegyzések visszaesése több okra vezethető vissza. Egyrészt a multinacionális vállalatok az új találmányaikat és technológiai vívmányaikat még abban az esetben is a vállalat székhelye szerinti országban jegyzik be, amennyiben azt nem ott fejlesztették. Másrészt a tudásigényes üzleti kutatási tevékenységek nagyobb részét az EU tagországaiban hajtják végre. Harmadrészt az elmúlt években folyamatosan nőtt az Európai Szabadalmi Hivatalhoz bejelentett szabadalmak száma, amely egyes országokban a nemzeti szabadalmi hivatalhoz bejelentett szabadalmak számának visszaeséséhez vezetett. Mindmellett a hazai magas fenntartási díjak és a szabadalmakból szerzett bevételek kedvező elszámolásának hiánya is visszafogja a hazai bejegyzésű szabadalmi aktivitást.

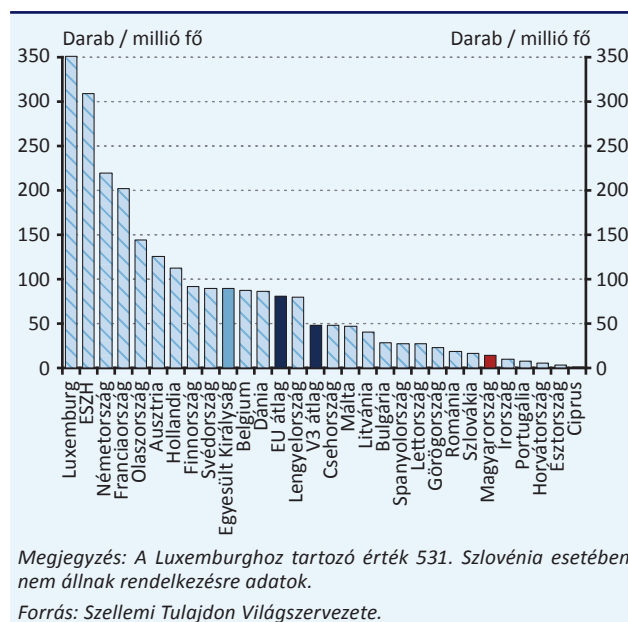
A magyar kkv szektor innovációs kapacitása az EU tagországok utolsó negyedében helyezkedik el, az uniós átlagtól jelentősen, a visegrádi átlaghoz képest kissé elmaradva. A termék és folyamat innovációt folytató kkv-k aránya hazánkban (18 százalék) 2009 óta nőtt, ám továbbra sem éri el az uniós átlagot (34 százalék). A termék és folyamat innovációs mutató javulása jelzi az új technológiák, a robotizáció és a digitális megoldások fokozatos adaptálását. A szervezeti és marketing innovációs területen is látszik előrelépés, ami elősegíti a vállalatirányítás és a menedzsmentkompetenciák területén való felzárkózást, ám jelentős tér van még mindkét mutató esetében az előrelépésre.

A fejlett gazdaságok innovációs képességét szokás összetett innovációs mutatószámokkal is jellemezni. A Bloomberg Innovációs Indexe alapján Magyarország a középmezőnyben áll, a V3 átlagnál magasabb, azonban az EU átlagnál alacsonyabb pontszámmal. A Bloomberg Innovációs Index kutatás-fejlesztési intenzitás (23.) és a high-tech vállalatok jelenléte (24.) területeken hazánk kedvezőbb helyezést ért el, mint az uniós (28., 29.) és visegrádi (32., 39.) átlag, míg a felsőoktatás hatékonysága (53.), a szabadalmi aktivitás (48.) területeken számottevő a lemaradás az uniós (26., 33.) és visegrádi (37., 36.) átlagtól is.

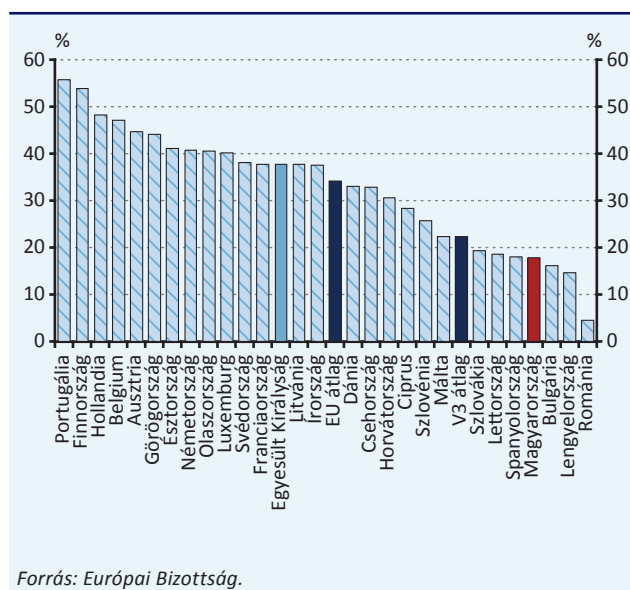
6.4.1. Kutatás-fejlesztési kiadások

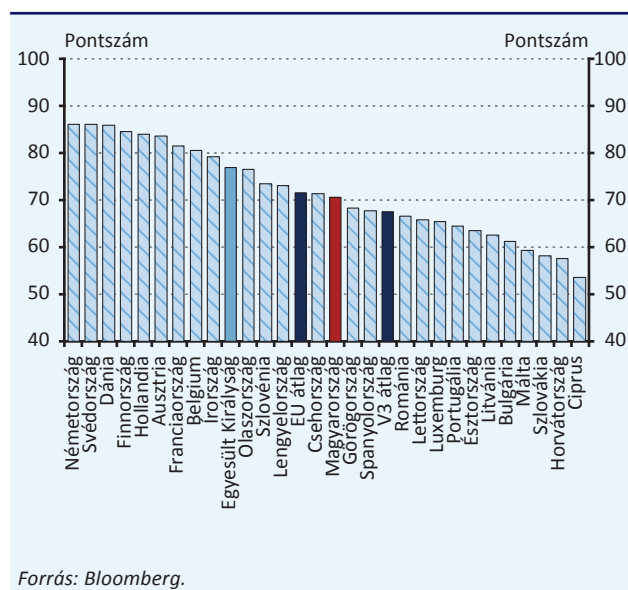
6.4.2. Bejegyzett új szabadalmak száma (2019)

6.4.3. Termék vagy folyamat innovációt folytató kkv-k aránya (2017)

6.4.4. Bloomberg Innovációs Index (2021)

6.5. GAZDASÁGI DIGITALIZÁCIÓ

A fenntartható felzárkózáshoz elengedhetetlen termelékenységnövekedés egyik forrása a gazdaság digitalizációja. A digitális megoldások elterjedéséhez és alkalmazásához egyrészt a gyors, modern, megbízható és megfizethető internet-hozzáférésre, másrészt az üzleti vállalkozások felkészültségére és e megoldások adaptálásának hajlandóságára, valamint a megvalósításhoz szükséges tőkére van szükség.

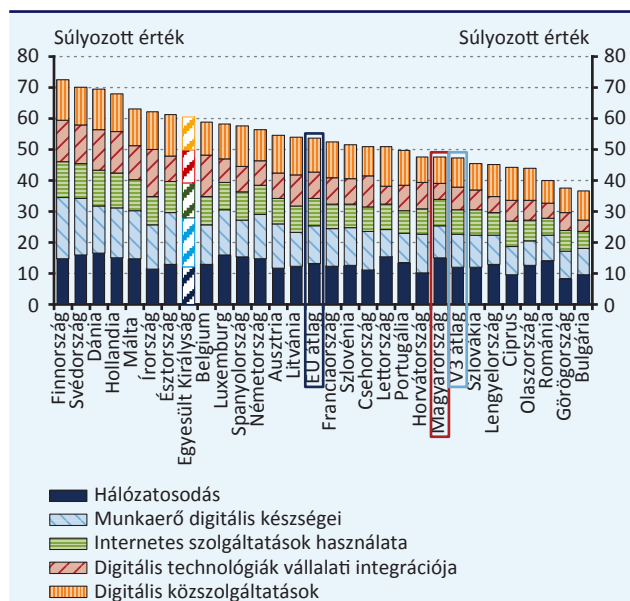
Az Európai Unió által készített Digitális Gazdaság és Társadalom Index az EU tagállamok digitális fejlettségét méri. Magyarország fejlettsége az EU átlagtól elmarad, de a visegrádi versenytársak átlagos pozícióját enyhén megelőzi. Hazánk a mutató hálózatosodottság pillérében, amely a digitális infrastruktúra kiépítettségét vizsgálja, hetedik az uniós tagállamok között. Hazánk digitalizációjában a legnagyobb növekedési tartalék a vállalatok által alkalmazott digitális technológia és e-kereskedelmi megoldások, a digitális közszolgáltatások, valamint a lakosság digitális készségei terén van.

Az 5G mobilinternet készség azt mutatja, hogy egy ország 5G szolgáltatásra alkalmas frekvenciáinak mekkora hányada kerül engedélyezésre és a szolgáltatók általi használatba vételre. Magyarország bronzérmes e mutatóban az EU tagállamok körében, hiszen a teljes 5G-re alkalmas frekvenciamennyiség 60 százalékán működhet már a technológia, ami 40 százalékponttal haladja meg az uniós átlagot. Az 5G technológia elősegíti az Ipar 4.0 megoldások terjedését, ezért lényeges, hogy hazánk meg tudja őrizni előnyét a technológia kiépítése folyamán.

A digitális megoldások elterjedése a kis- és középvállalati szegmensben kiemelt fontosságú, mert a magyar kkv-k az elmúlt évek közeledése ellenére továbbra is lemaradást mutatnak munkatermelékenységben a nagyvállalatokhoz viszonyítva. A digitális megoldások alkalmazásának hiánya járul hozzá az egyik legnagyobb mértékben a különböző vállalatméretek közötti termelékenységi réshez. Főként a vállalatirányítási (ERP) és ügyfélmenedzsment szoftverek (CRM) használata tekintetében számottevő a magyar kkv-k növekedési tartaléka. Mindkét tényező tekintetében utolsó helyen áll hazánk az EU-ban. Az uniós átlag eléréséhez közel meg kellene háromszorozni az ilyen megoldásokat használó kkv-k arányát. A digitális technológiák alkalmazásának elterjedését elősegíthetik az olyan kötelező előírások is, mint a 2021 januárjától bevezetett online számlázási kötelezettség, hiszen a digitális számlarendszerek alkalmasak a gépi automatikus feldolgozásra. Ez ösztönzést nyújthat ahhoz, hogy a jövőben több szoftveres megoldást használjanak a vállalatok.

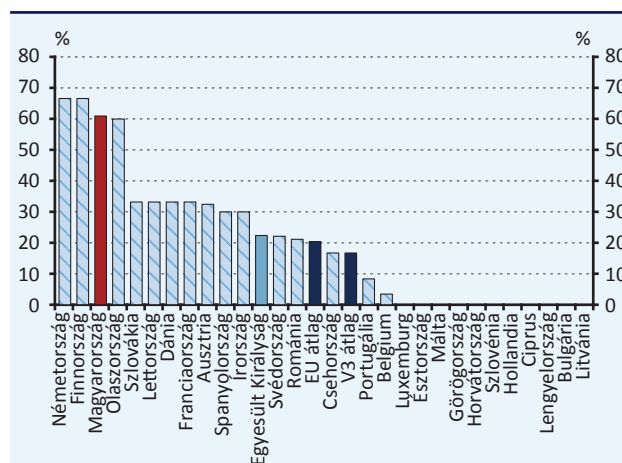
A digitális megoldások az értékesítési csatornák bővítése céljából is kézenfekvők. Az online értékesítésben rejlő lehetőségeket nem használják ki a magyar vállalatok. Az e-kereskedelmi megoldások alkalmazása tekintetében az uniós mézőny végén találhatóak a magyar kkv-k (koronavírus-járványt megelőző időből származó adat). A digitális értékesítési megoldások megfizethetők, ezért feltételezhető, hogy nem a költség tényezők játsszák a legnagyobb szerepet az ilyen megoldások elutasításában. Kérdéses, hogy a járványhelyzet következtében sok esetben kényszerűségből online értékesítésre szoruló vállalkozások tapasztalatai mennyiben teszik majd lehetővé, hogy e megoldások alkalmazása állandósuljon a járványhelyzet után.

6.5.1. EU Digitális Gazdaság és Társadalom Index (2020)

Forrás: Euópai Bizottság.

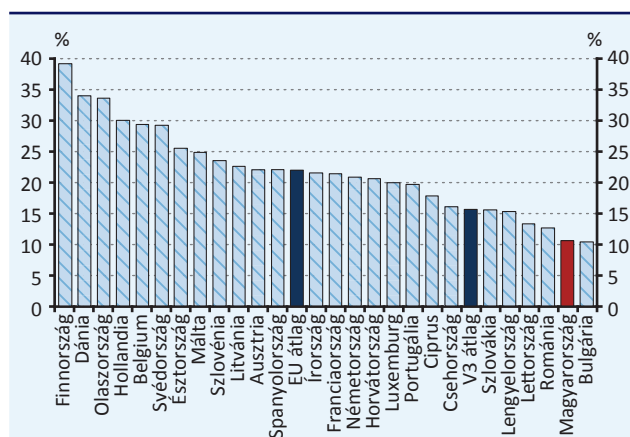
6.5.2. 5G mobilinternet készülség (2020)

Megjegyzés: A hiányzó oszlopok nulla értéket jelölnek.

Forrás: Európai Bizottság.

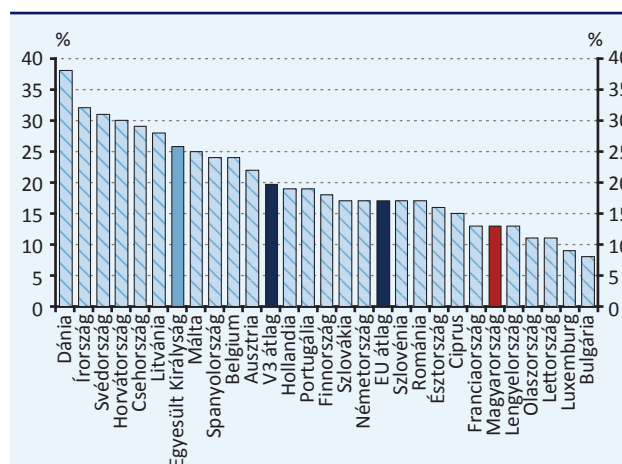
6.5.3. Haladó digitális üzleti megoldásokat használó kkv-k aránya (2019)

Megjegyzés: Több évre vonatkozó adatok (2018, 2019, 2020). ERP, CRM, e-számla, felhőtechnológia, Big data használat, 3D nyomtatás és ipari vagy szolgáltató robotok használata. Számtani átlag. Az Egyesült Királyságra és Görögországra nincs elérhető adat.

Forrás: Eurostat alapján MNB számítások.

6.5.4. Az online is értékesítő kkv-k aránya (2020)

Megjegyzés: A legalább 1 százalékból árbevétel e-kereskedelmi csatornákról szerző vállalatok, pénzügyi szektor nélkül. Görögországra nincs elérhető adat.

Forrás: Eurostat alapján MNB számítások.

6.6. GAZDASÁGI SZERKEZET

A belföldi hozzáadott érték a termelésben mutató azt jelzi, hogy egy egységnyi bruttó kibocsátáshoz mekkora hozzáadott-érték tartozik. A magasabb szám azt jelzi, hogy a hazai termelés, kibocsátás nagy része saját hozzáadott érték, míg az alacsony index esetén a hozzáadott érték számottevő része nem az országhatáron belül képződik meg. Az indikátor magyarországi értéke jelentősen elmarad az EU-s átlagtól, azonban kedvező jel, hogy 2011 óta folyamatosan javul és magasabb a régiós versenytársakénál. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy emelkedik a gazdaságban a szolgáltató szektor súlya, amelyben magasabb a hazai hozzáadott érték tartalom, másrésztől néhány ágazat esetében hatékonyság-javulás ment végbe, különösen a szakmai, műszaki, tudományos és adminisztratív nemzetgazdasági ágakban. A termelő ágazatok közül főként a járműgyártás hozzáadott érték teremtő képessége javítandó a hazai beszállítók arányának növelésével.

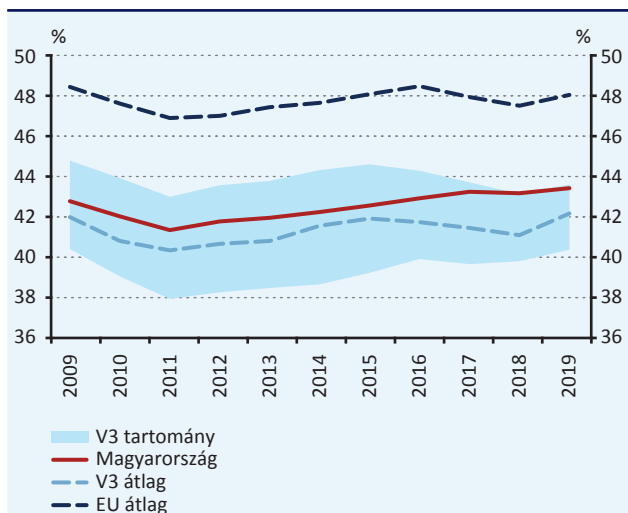
A gazdaság hozzáadott érték tartalma úgy emelkedett, hogy közben csökkent a tudásintenzív foglalkoztatás aránya, ami több tényezőtől is adódik. Egyrészt a nem tudásintenzív munkakörökben gyorsabb volt a foglalkoztatás bővülése a vizsgált időszakban, mint a tudásintenzívekben, továbbá a magasabb hozzáadott érték sűrűséggel rendelkező ágazatok is érdemben bővítették a nem tudásintenzív munkaköröket (pl. közigazgatás). A tudásintenzív foglalkoztatás aránya 2018-tól ismét emelkedik, ugyanakkor az uniós átlag eléréséhez közel 180 ezerrel több magas képzettségű foglalkoztatottra lenne szüksége Magyarországnak változatlan foglalkoztatási ráta mellett.

A gazdaság összetettségi indexe azt mutatja meg, hogy külkereskedelmi szerkezetét tekintve mennyire áll több lábon egy ország. Mind Magyarország, mind a visegrádi régió uniós átlagot meghaladó komplexitást mutat, ami annak köszönhető, hogy a folyamatosan fejlődő szolgáltató szektorok mellett erős a feldolgozóipari jelenlét.

A kkv szegmens fejlődése kulcsfontosságú, mert ez a szegmens a legnagyobb foglalkoztató, továbbá jelentős szerepe van abban, hogy az ország jövedelemtermelő-képessége javuljon. A magyar vállalatok, és azokon belül a kkv-k, jellemzően mérsékeltebb arányban exportálnak, mint az uniós átlag, azonban megelőzik a régiós átlagot. Figyelmeztető trend, hogy 2012 óta mintegy 5000 exportáló kkv tűnt el (vagy ritkább esetben méretkategóriát lépett), amelyből nem egészen 4600 vállalat a mikrovállalati szegmensben szüntette meg exporttevékenységét.

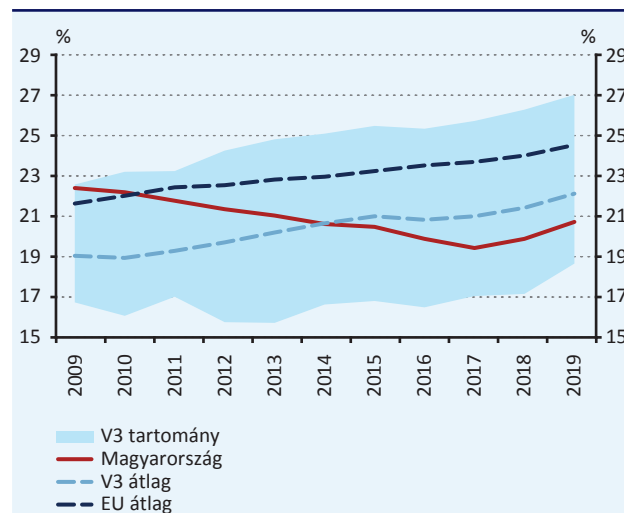
Összességében az elmúlt évek folyamatai gazdaságszerkezeti szempontból nem mutatnak egységes képet: a hozzáadott-érték aránya emelkedett, de a munkaerőpiac extenzív bővülése miatt a tudásintenzív foglalkoztatottak aránya mérséklődött. Ez utóbbi tényezőben a teljes foglalkoztatás megközelítése kedvező irányú változást hozott 2017-től. A gazdaságunk kellően komplex, ugyanakkor a kkv szektorban, illetve az alacsony hozzáadott értékű ágazatokban továbbra is jelentős növekedési tartalék azonosítható.

6.6.1. A belföldi hozzáadott érték a termelésben

Forrás: Eurostat.

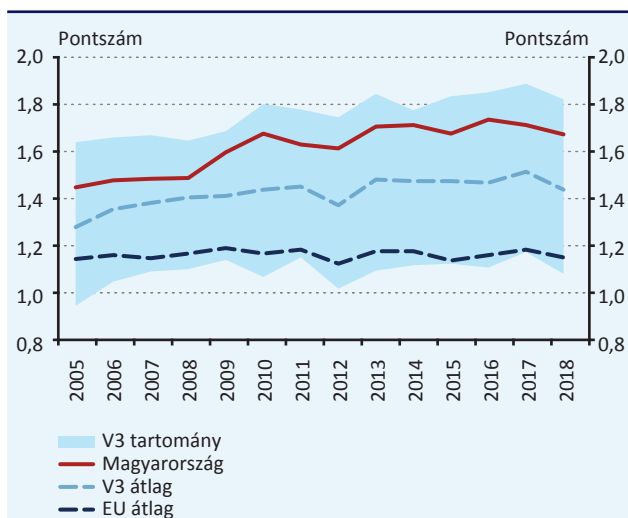
6.6.2. Tudásintenzív foglalkoztatottak aránya a gazdaságban

Megjegyzés: Munkaerőfelmérés alapján. A tudásintenzív foglalkoztatottak besorolási alapja a nemzetközi foglalkoztatási jegyzék (ISCO) főcsoportjai, melyből az 1. és 2. főcsoportok (vezetők, illetve felsőfokú képzettséget önállóan alkalmazók) képezik a tudásintenzív foglalkoztatási csoportot.

Forrás: Eurostat, MNB számítások.

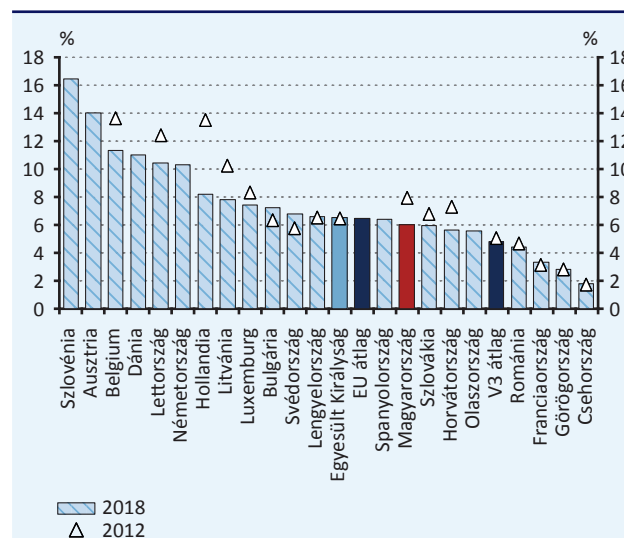
6.6.3. Gazdasági összetettséget mérő index (ECI)

Megjegyzés: EU27 átlag számtani átlag, Málta és Luxemburg nélkül.

Forrás: Harvard Kennedy School of Government.

6.6.4. Az exportáló vállalatok aránya az összes vállalatból (2018)

Megjegyzés: Az elérhető adatok alapján lefedett ágakra: B-E, F, G, H, J, M, N. EU átlag adathiány következtében Írország, Észtország, Ciprus, Málta, Portugália és Finnország nélkül.

Forrás: Eurostat adatok alapján MNB számítások.

Kopátsy Sándor

(Kaposvár, 1922. február 27.– Budapest, 2020. november 8.)

Kopátsy Sándor 1922-ben született Kaposváron, az elemi iskola után a kaposvári reálgimnáziumban folytatta tanulmányait, ezután a Műegyetem általános mérnöki karára iratkozott be. 1945-ben a Műegyetemet Németországba telepítették ki, Kopátsy azonban Magyarországon maradt, ezért végbizonyítványt nem szerzett.

1945 után politizálni kezdett, belépett a Nemzeti Parasztpártba, hamarosan a párt Baranya megyei titkára lett. Belépett a baloldali ifjúsági szövetségbe is, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség dél-dunántúli főtíkára lett. Itt ismerkedett meg a népi írókkal, akik szellemi öröksége végig elkísérte életútján.

Dolgozott állami gazdaságban, fizikai munkásként, sikeres építésvezetőként, ennek eredményeként meghívták az Országos Tervhivatalba, ahol nyolc évig dolgozott. A tervgazdálkodás reformja foglalkoztatta, rendszeresen jelentek meg cikkei a Tervgazdasági Értésítőben és a Közgazdasági Szemlében.

1953 óta minden gazdasági reformprogramban részt vett, 1954-ben Nagy Imre számára is programot dolgozott ki. Az 1956-os forradalom alatt a Tervhivatalban megalakult forradalmi bizottság elnöke volt.

Dolgozott a Pénzügyminisztériumban, majd alapítója és első igazgatója a Pénzügykutató Intézetnek. Ezen időszakban a budapesti közgazdasági egyetemen oktatott, előadásokat tartott. Megszerezte az MTA doktori, majd az egyetemi tanári címet is. A hatvanas években szerzője és kezdeményezője volt a Magyarázom a mechanizmust című sorozatnak. A rendszerváltás után két évig az Állami Vagyonügynökség igazgatótanácsának tagja, 1992 és 1998 között a Privatizációs Kutatóintézet kuratóriumának elnöke volt, majd Matolcsy György tanácsadójaként dolgozott.

Csaknem 30 könyve jelent meg, amelyekben meggyőző és modern érvekkel támasztja alá Széchenyi István 170 évvel ezelőtt kimondott igazságát: a gazdaság legfontosabb értéke a kiművelt emberfő. Hitvallása szerint napjaink fejlett társadalmában már nem a befektetett tőkén vagy az infrastruktúrán áll vagy bukik egy gazdaság sikere, hanem a képzett, tehetséges munkaerő mennyiségén. Az új szemléletű társadalom pedig olyan, új közgazdaságtant igényel, ami a fizikai mellett a szellemi tőkével is számol – sőt egyre inkább előtérbe helyezi a tehetséget, a minőségi képzést és a szakértelmet.

2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal állami kitüntetésben részesült. A Magyar Közgazdasági Társaság legmagasabb kitüntetését, a Közgazdász Életműdíjat a 2015. évi miskolci közgazdász-vándorgyűlésen vehette át a köz szolgálatában sok évtizeden át kiemelkedő színvonalon végzett szakmai tevékenységéért, rendkívül gazdag életművéért és páratlanul eredeti, a közgazdasági gyakorlatot megtermékenyítő gondolataiért. Kopátsy sok éven át számos közgazdasági társasági rendezvényen szerepelt előadóként is, többször tartotta a záró előadást a Fiala Közgazdászok Országos Találkozóján. Hallgatóságát mindig elvarázsolta eredeti gondolataival, meghökkentő meglátásaival, sajátos javaslataival.

Első házasságából három gyermeke született.

FENNTARTHATÓSÁGI JELENTÉS
2021

Nyomda: Prospektus Kft.
8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1054 BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 9.